

NYE REFORMVEJE 2

Reformkommissionen blev nedsat af den daværende regering i efteråret 2020 for at foreslå reformer, der tager hånd om komplekse samfundsudfordringer. Kommissionen består af en formand og seks kommissærer:

- **Nina Smith (formand).** Professor ved Institut for Økonomi på Aarhus Universitet og bestyrelsesformand for VIVE.
- **David Dreyer Lassen.** Prorektor for forskning og professor i økonomi ved Københavns Universitet.
- **Philipp Schröder.** Professor ved institut for økonomi og direktør for *Firms and Industry Dynamics Research Centre* på Aarhus Universitet.
- **Per B. Christensen.**¹ Formand for danske SOSU-skoler, VIA University College og VUC-Kbh Syd og tidligere formand for Akkrediteringsrådet og Lærerkommissionen.
- **Jørgen Søndergaard.** Forskningsleder (emeritus) i VIVE, seniorfellow i Kraka og bestyrelsesmedlem i Den Danske Forskningsfond.
- **Jon Kvist.** Professor ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv på Roskilde Universitet.
- **Agnete Raaschou-Nielsen.** Fhv. adm. direktør og bestyrelsesformand. Bestyrelsesmedlem i Aktieselskabet Schouw & Co og Københavns Universitet.

Der forefindes supplerende materiale på

reformkommissionen.dk

¹ Per B. Christensen er i sin egenskab af bestyrelsesformand for VIA University College og formand for danske SOSU-skoler og VUC-Kbh Syd inhabil i forhold til denne del af uddannelsessystemet og står uden for de anbefalinger, der vedrører disse områder.

NYE REFORMVEJE 2

Indhold

Forord	5
Børn og unges vej gennem uddannelsessystemet	8
DEL 1	
Dagtilbud og folkeskole	13
1.1 Sprogstimulering i dagtilbud	23
1.2 Stærkere rolle for PPR i en tidlig indsats	25
1.3 Intensiv undervisning i små hold.....	29
1.4 Mere praksisfaglighed i folkeskolen	32
1.5 Kommunal opmærksomhed på betydningen af socioøkonomiske fordelingskriterier	38
DEL 2	
Ungdomsuddannelser	40
2.1 En ny ungdomsuddannelse – hpx.....	53
2.2 Omdannelse af 10. klasse.....	59
2.3 Nye tilskud til efterskoler.....	60
2.4 Tilpasning af hf	62
2.5 Øgede krav i gymnasierne	64
2.6 Styrkede erhvervsuddannelses tilbud	65
2.7 FGU som nøgleaktør.....	68
2.8 Udvidede SU-muligheder til studerende med funktionsnedsættelse.....	71
2.9 Støtte til treårige hf-forløb	72
2.10 Det videre arbejde med implementering af hpx	73
DEL 3	
Kvalitet i alle uddannelser og dagtilbud	77
3.1 Styrket uddannelsesforskning	87
3.2 Attraktive uddannelser og bedre overgang til arbejdsmarkedet.....	90
3.3 Bedre alternative veje ind i velfærdsprofessionerne	92
3.4 Bedre muligheder for efteruddannelse og specialisering	96
3.5 Mere synlige videregående uddannelsesmuligheder for faglærte	99
DEL 4	
Reformkommissionens samlede anbefalinger om uddannelser	103
DEL 5	
Pejlemærker	109
Samlet liste med anbefalinger	113

Forord

Dette er den anden rapport med anbefalinger fra Reformkommissionen. Kommissionens opgave er bred – nemlig at foreslå reformer, der kan øge produktiviteten, velstanden, beskæftigelsen og den sociale mobilitet.

Rapportens forløber (kommissionens første anbefalingsrapport, som udkom i foråret 2022) handlede om de lange videregående uddannelser samt voksen- og efteruddannelsessystemet. I nærværende rapport er der fokus på mange andre dele af uddannelsessystemet: Dagtilbud, grundskole, ungdomsuddannelser samt erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser – og ikke mindst det helt fundamentale spørgsmål om bedre oplæring af alle dem, der skal uddanne andre.

Udgangspunktet for vores anbefalinger er (nu som tidligere), at kommissionen naturligvis ikke er befolket af en slags altvidende individer. Mange af anbefalingerne bygger på en kombination af faglige analyser, eksisterende forskningsviden, internationale erfaringer og især den indsigt, som kommissionen har fået via en lang række møder og samtaler med mennesker, som til daglig arbejder med netop de områder eller er borgere i de systemer, der foreslås reformeret. Kommissionen har afholdt mere end 300 dialogmøder og oplæg i forbindelse med dens arbejde.

Kommissionen har kortlagt udfordringer, lyttet til, hvordan de opleves i praksis, og testet og trykprøvet mulige løsninger blandt dem, der til sin tid skal involveres, når reformerne skal føres ud i livet. Kommissionen vil gerne takke de mange interessenter, som har deltaget i drøftelser, blandt andet i regi af de arbejdsgrupper, der er nedsat af kommissionen.

For en kommission er det en uundgåelig del af hvervet, at man – når en rapport udkommer – vil få kritik fra forskellige sider. For eksempel kritik af at det, man foreslår, er for hurtigt, for voldsomt eller hviler på et videngrundlag, der er for usikkert.

Det er sandt, at det til tider er nødvendigt for en kommission at læne sig op ad en vurdering, der bygger på en viden, som ikke er optimal, simpelthen fordi det komplette videngrundlag ikke altid kan etableres. I flere videnskabelige discipliner får man den sikreste viden igennem det velkendte dobbeltblindede randomiserede studie (kendt som RCT-studier), hvor hverken undersøgeren eller den undersøgte ved, hvem der bliver udsat for hvad (som når nogle patienter får kalktabletter og andre får et nyt lægemiddel, og hverken lægen eller patienten ved, hvem der er udtrukket til hvad). Sådanne undersøgelser er glimrende til effektivvurdering af enkle og isolerede tiltag, hvor det er muligt at gøre den slags. Men det er ikke en metode, der i praksis kan bruges eller er ønskværdig at bruge i alle situationer.

Eksempelvis er det ikke muligt at få viden fra eksperimenter i mange af de spørgsmål, som kommissionen arbejder med, simpelthen fordi det i en verden af mennesker ikke kan lade sig gøre. Og der er (forhåbentlig) ingen, der fx laver forsøg med at omsorgssvigte tilfældigt udvalgte børn.

Nogle gange er det muligt at opnå tilfredsstillende viden ved at udrulle et nyt tiltag i mindre målestok, hvorefter man undersøger effekterne, inden man – eventuelt – foreslår gennemgribende reformer. Det er fx det, der sker i frikommune-forsøgene. Andre gange kan den slags ikke lade sig gøre, fx fordi det er ulovligt. Halv ydelse til tilfældige 10 pct. af landets sygedagpengemodtagere går ikke.

Der er også brug for forskellige typer af viden, som kan være både kvalitativ og kvantitativ. Kvantitative randomiserede forsøg udmærker sig ved at dokumentere kausale sammenhænge mellem en politikforandring og et udfald, fx ændring af beskæftigelse for en gruppe af borgere. Kvalitative studier har mere fokus på at forklare mekanismerne bag de kausale sammenhænge, hvilket kan være vigtigt for at vurdere forskellige reformforslag i praksis.

Når man skal nytænke og reformere hele systemer, giver det ikke nødvendigvis mening eller er muligt at afvente pilotforsøg eller at afprøve randomiserede og meget specifikke delanalyser, simpelthen fordi reformens formål er, at man kommer hen i en helt ny tilstand inden for et område (det er det, økonomer ville kalde en ny generel ligevægt).

Man kan ikke lægge op til en gennemgribende kulturændring – fx nye kandidatforløb, en ny ungdomsuddannelse eller en ny kommunal kultur i omgangen med samfundets svageste – ved at afprøve justeringer i et hjørne af systemet. Her er man ofte nødt til at anbefale, at de berørte parter iværksætter en fuld udrulning af en reform. I den situation er det så til gengæld meget vigtigt, at der en årrække efter reformens indfasning foretages evalueringer og løbende nødvendige tilpasninger.

Kommissionens arbejde har vist, at der både er behov for større reformindgreb, men også mindre tilretninger på ellers velfungerende områder. Der er både behov for reformer, hvor der i forvejen er et ganske betydeligt videngrundlag at arbejde ud fra, og reformer, hvor der er meget mindre viden, end man kunne ønske sig. Men dette kan ikke i sig selv være et argument for status quo – altså at vi gør, som vi plejer. I stedet er det vigtigt ved implementeringen at give tid og mulighed for at indhente yderligere viden blandt andet via forsøg og yderligere analyser. Det er derfor, at kommissionen på en række områder anbefaler, at nye ekspertudvalg eller implementeringsgrupper nedsættes.

Kommissionen anbefaler i denne publikation et egentligt systemskifte med etablering af en ny ungdomsuddannelse, hvor det ikke vil være muligt eller give mening at starte uddannelsen som et pilotforsøg. Når uddannelsen træder i kraft, er det nødvendigt, at hele ungdomsuddannelseslandskabet tilpasses til den nye ligevægt, for ellers vil de unge, som går ind i en eventuel forsøgsuddannelse, efter al sandsynlighed blive meget dårligere stillet end deres jævnaldrende, alene fordi det er en forsøgsuddannelse. Præcis derfor er en inddragende implementering og efterfølgende evalueringer desto vigtigere. I nogle tilfælde har kommissionen valgt at komme med anbefalinger og sigtelinjer, som der skal arbejdes videre med i ekspertudvalg eller lignende.

Fælles for alle kommissionens anbefalinger er, at det – i det omfang det har været muligt – er forsøgt vurderet, hvilken betydning disse kan have for produktivitet, beskæftigelse, social mobilitet og for de offentlige finanser.

Kommissionens vurderinger findes i del 5 samt på kommissionens hjemmeside.

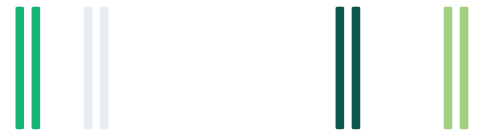
Senere i dette forår udkommer den tredje og sidste rapport med anbefalinger fra kommissionen, nemlig Nye Reformveje 3, om nye veje for udsatte unge uden uddannelse og job, samt voksne på kanten af arbejdsmarkedet. I denne finder man et appendiks, som dels indeholder kommissionens visioner for det fremtidige reformarbejde, dels en opstilling af samtlige af kommissionens anbefalinger.

God læselyst.

Nina Smith
Formand for Reformkommissionen

BØRN OG UNGES VEJ GENNEM UDDANNELSES- SYSTEMET

En alt for stor gruppe unge runder deres 25. år uden at have en uddannelse, være i gang med at tage en eller have et arbejde. Det er en udfordring, som hører til blandt de absolut sværeste i vores samfund. At det er sådan og har været sådan længe, har mildest talt været erkendt – og forsøgt løst – i mange år. Alligevel må vi konstatere, at det går alt andet end fremragende:

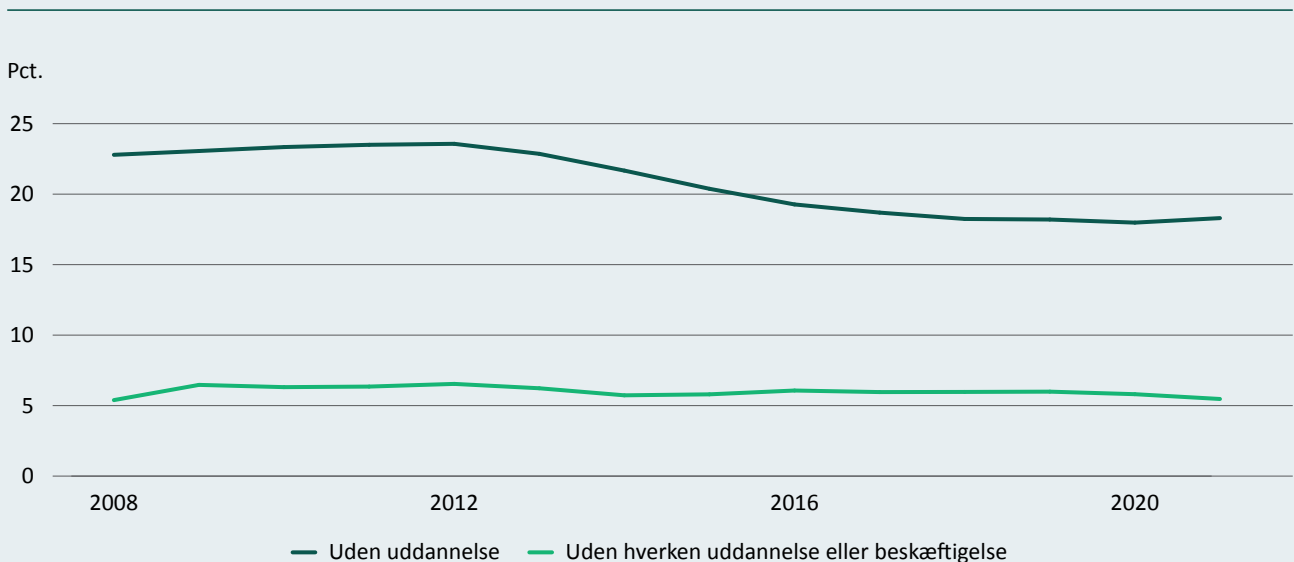
I runde tal drejer det sig om knap 20 pct. af hver eneste ungdomsårgang, som står uden en ungdomsuddannelse som 25-årige, og omkring 6 pct., som hverken har en uddannelse eller beskæftigelse – en størrelsesorden, der i store træk har været den samme de seneste 15 år,

jf. figur 1. Ligesom der også er mange unge uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked, inden de fylder 25 år. I 2021 var der ca. 42.000 unge i aldersgruppen 15-24 år, som hverken var i job eller i gang med en uddannelse.²

Selvom det har vist sig vanskeligt at ændre på udviklingen, ved vi en del om dem, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, når de fylder 25 år. Eksempelvis at de er meget forskellige. Som vi viste i *Erkendt, Forsøgt løst, Uløst*, kan man i grove træk inddele gruppen i tre grupper, som er nogenlunde lige store.

² Uddannelsesstatistik.dk. Styrelsen for It og Læring, beregning baseret på Danmarks Statistik registre.

FIGUR 1
25-årige uden anden uddannelse end grundskolen, 2008-2021

Anm.: 25-årige pr. 30. september i året, der har været i den danske grundskole i 8., 9. eller 10. klasse, har haft bopæl i Danmark i alle 12 måneder af personens 26. leveår og ikke er døde. 25-årige uden uddannelse er defineret ved, at grundskole er deres højst fuldførte uddannelsesniveau ved udgangen af deres 26. leveår. 25-årige uden uddannelse eller beskæftigelse er defineret ved ikke at have gennemført en uddannelse, ikke være i gang med en uddannelse eller være i job (over 18. timer) i min. 9 ud af 12 måneder i deres 26. leveår. Fuldført FGU eller STU indgår ikke som højere uddannelse end grundskole. Såfremt en person er i gang med en STU eller FGU på nedslagstidspunktet, indgår personen ikke.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik og Børne- og Undervisningsministeriets registerdata.

En stor tredjedel er komplekst udfordret og kan fx have svage faglige forudsætninger og/eller en psykiatrisk diagnose.

En anden (lille) tredjedel har tilsyneladende kun en enkelt udfordring – fx særdeles dårlige folkeskolekarakterer, manglende afgangsprøve fra 9. eller 10. klasse eller en psykisk diagnose.

For den sidste (lille) tredjedel gælder, at deres eneste registrerede udfordring er den manglende ungdomsuddannelse. De synes hverken at være udpræget fagligt svage eller at have alvorlige former for sociale eller sundhedsmæssige udfordringer.

Imens der ikke er sket store ændringer i andelen af unge uden uddannelse og beskæftigelse, så har der – rundt omkring den – været masser af bevægelse. De seneste årtier har politikere og andre via et utal af reformer forsøgt at yde bidrag til, at gruppen af unge uden job og uddannelse skulle reduceres. Tag fx folkeskole-reformen fra 2013, hvor et af målene var at mindske betydningen af social baggrund for de faglige resultater med understøttende undervisning mv. Eller erhvervsuddannelsesreformen fra 2014, med hvilken man blandt andet forsøgte at skabe bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser. Eller for den sags skyld reformen fra 2017, hvor en ny uddannelse (FGU – den forberedende grunduddannelse) blev skabt, samtidig med at kommunerne fik ansvaret for en ny og mere sammenhængende tilgang til unge under 25 år uden en ungdomsuddannelse (KUI – den kommunale ungeindsats).

Trods rigtig mange af denne type reformer gennem tiden er problemet altså fortsat det samme. Man kan i sagens natur ikke afvise, at situationen ville have været værre uden reformerne. Men man kan også konstatere, at det ikke er blevet bedre. Forklaringerne på dette er der utvivlsomt mange af, men en helt central forklaring er, at der er tale om en rasende svær udfordring.

Et attraktivt tilbud til alle unge

Kommissionen kommer i denne publikation med anbefalinger til at gøre noget ved problemet. Ikke en stor, forkromet vi-klarer-det-hele-i-ét-hug-løsning, men derimod en række større og mindre ændringer af det, vi i Danmark tilbyder børn og unge på deres vej gennem uddannelsessystemet.

Kommissionen har kulegravet vejen, som et barn gennemlever fra vuggestue og børnehave, over folkeskolen, til ungdomsuddannelserne og videre frem i voksenlivet og det første rigtige job ud fra et ønske om at identificere de områder, hvor det forekommer indlysende, at noget burde kunne gøres bedre. De steder, hvor der forekommer at være huller, er der anbefalinger om, at noget må ændres.

Det handler fx om, hvad der sker i dagtilbud og folkeskolen: Sprogstimulering i dagtilbud; om tidligere og hurtigere indsatser for børn og unge, der har brug for hjælp og støtte; og om at fastholde interessen for at lære hos de unge, som i de sidste år af folkeskolen helt mister gejsten.

Det handler også om, hvad vi har af tilbud til de unge, der skal og vil noget andet end gymnasiet, som vi kender det. Kommissionen argumenterer for, at tilbuddet til disse unge i dag er lidet attraktivt og relevant, når man sammenligner med, hvad vi tilbyder de unge, der vælger gymnasiet. Unge, der gerne vil noget andet end gymnasiet, skal også tilbydes et godt klassefællesskab og et ungemiljø. Og de skal (ligesom dem i gymnasiet) have bedre tid og mulighed for at overveje deres senere uddannelsesvej, uden meget tidligt efter grundskolen at skulle låse sig fast på en retning.

Derfor anbefaler kommissionen, at der skabes en sådan ungdomsuddannelse – hpx, Højere Praktisk Eksamen – og at der samtidig foretages en række ændringer af 10. klasse, efterskoler, erhvervsuddannelser mv.

Målet med alle anbefalingerne er, at de – hvis de bliver omsat til handling – bidrager til, at gruppen uden job og uddannelse bliver mindre. Det er selvfølgelig ikke muligt at skabe et system, hvor ingen (altså nul pr. årgang) falder igennem. Nogle har så mangeartede og forskellige problemer, at det liv, de står med, er mere end svært. Men det gælder ikke 6 pct. af en ungdomsårgang, eller ca. 42.000 under 25 år.

Gode undervisere er et vigtigt fundament

Kvaliteten af et uddannelsessystem skal måles på undervisernes kvalifikationer. Det kræver meget mere af fagprofessionelle i dagtilbuddene og undervisningssektoren, hvis vi skal formå at ændre praksis i vores dagtilbud, reformere undervisningen i grundskolen, skabe velfungerende støttesystemer til en tidlig (og dermed rettidig) indsats og ikke mindst skabe en ny praksisorienteret ungdomsuddannelse. Faktisk er der, hvis der handles politisk på kommissionens anbefalinger, mere end nogensinde før behov for dygtige og motiverede lærere, pædagoger og andre medarbejdere tæt på børnene og de unge. Det er dem, som skal føre visionerne ud i livet. De fagprofessionelle og deres kompetencer er det helt grundlæggende fundament, som en lang række af anbefalingerne i denne rapport hviler på.

Derfor dedikerer kommissionen også en del af denne rapport til anbefalinger, som skal bidrage til at rekruttere, fastholde og professionsudvikle pædagoger og undervisere, samt styrke den praksisnære uddannelsesforskning. Allerede i dag er blandt andet lærer- og pædagogfagene udfordrede i forhold til at rekruttere de mest talentfulde studerende og fastholde de færdiguddannede. Det er vi nødt til at få ændret, hvis vi skal lykkes med alt det andet, vi anbefaler.

DEL 1

DEL 1

Dagtilbud og folkeskole

Alt for mange forlader folkeskolen uden basale faglige færdigheder. I 2021 afsluttede omkring 13 pct. af alle unge 9. klasse uden at leve op til karakterkravene for at kunne blive optaget på en ordinær ungdomsuddannelse. Nogle bestod ikke folkeskolens afgangseksamen, og nogle fik lavere end de krævede karakterer.

Med 13 pct. er der tale om, at lidt flere end hver ottende forlader folkeskolen uden at have kvalificeret sig til noget som helst næste naturlige skridt, og som har en markant øget risiko for aldrig at tage en ordinær ungdomsuddannelse.

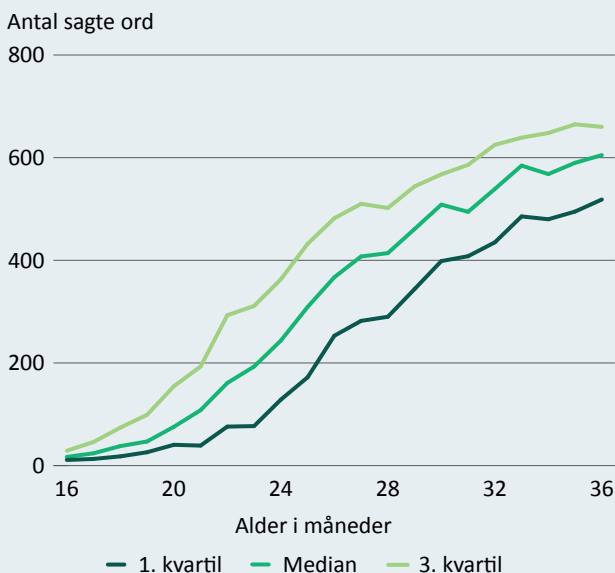
At det gælder så mange, rejser en række spørgsmål: Er den indsats, vi i dag tilbyder børn i de tidlige år,

overhovedet tilstrækkelig – og er den omfangsrig nok? Tager de understøttende indsatser i dagtilbud og indskoling fx godt nok hånd om sprog- og læsevanskeligheder? Har vi indrettet os optimalt, så vi i udskolingen ikke taber for mange skoletrætte unge? Kommissionen vurderer, at svaret på alle disse spørgsmål er *nej*.

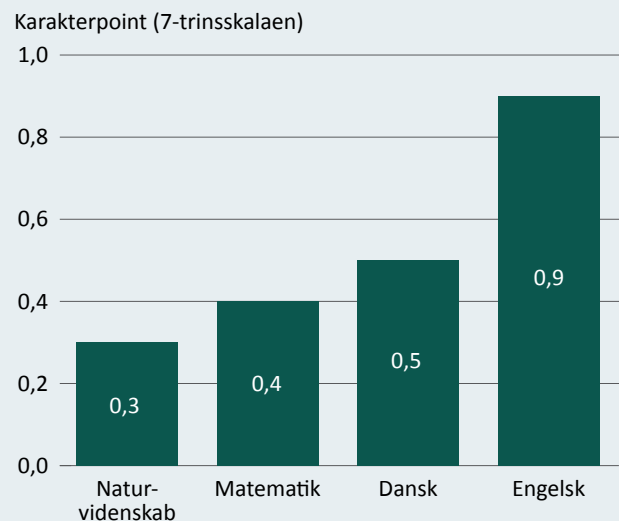
En tidlig indsats

Forskelle mellem børn ses tidligt. Allerede fra halvandet til toårsalderen kan man konstatere, at der er forskel på, hvor stort et ordforråd børn har, jf. figur 2.

FIGUR 2
Antal sagte ord, 16-36 måneder

FIGUR 3
Ændring i karakterpoint ved et større ordforråd på 100 ord for børn i alderen 16-30 måneder

Anm.: Figur 2: Baseret på CDI-forælderreporter (n=3.714), Figur 3: Viser effekt på afgangsprøvekarakter ved forøgelse af ordforråd på 100 ord. Kontrolvariable for børn: alder, køn, fødselsrækkefølge, dagtilbud. Kontrolvariable for forældre: SES, kriminalitet, hospitalsindlæggelser, forældreorlov, hjemmelæring. Estimater er signifikante på 1 pct.-niveau.

Kilde: Figur 2: Bleses et al. (2008): *The Danish Communicative Development Inventories: validity and main developmental trends*. Figur 3: Dale et al. (2023): *Prediction from early childhood vocabulary to academic achievement at the end of compulsory schooling in Denmark*.

Når børn har rundet deres toårs fødselsdag, kan nogle børn sige fire gange så mange ord som andre (omkring 400 ord imod 100 ord). Og når man følger de samme børn, viser forskning, at der er sammenhæng mellem antallet af ord, børnene som halvandet- eller toårige mestrede, deres læsekompetencer i 6. klasse og deres afgangsprøvekarakterer i 9. klasse, jf. figur 3. Forskningen har ligeledes dokumenteret, at en stor del af forskellen i børns sprogudvikling hænger sammen med forskelle i hjemmenes sprogmiljø.³ Børn af indvandrere og forældre med lavt uddannelsesniveau hører langt færre (danske) ord og hører langt færre forskellige måder at formulere sig på end børn med højtuddannede forældre. Der er simpelthen forskel på, hvor meget og hvordan forældre kommunikerer med deres børn.

Derfor er en tidlig indsats i dagtilbud for børn, som er sprogligt understimulerede, vigtig. Forskning viser, at udsatte børn i dagtilbudsalderen kan opnå tæt på lige så gode læsekompetencer som andre børn i starten af deres skoletid, hvis der sættes tidligt ind med sprogstimulering.⁴ Man lærer bedst i den tidlige barndom, så udviklingen i de første år er afgørende.

Kommissionen anbefaler, at *alle* børn sprogvurderes i treårsalderen. Det skal understøtte, at ingen børn med sproglige udfordringer overses.

Fra 2007 til 2010 var der krav om, at kommunerne skulle sprogvurdere alle børn, men den regel blev ophævet som led i en afbureaukratisering og et politisk ønske om at give kommunerne større frihed til at beslutte, hvordan opgaverne skulle løses. Kommissionen anbefaler, at sprogvurdering af alle børn i treårsalderen genindføres.

I dag er sprogvurderinger i dagtilbuddene begrænset til de treårige, som vurderes at have sproglige udfordringer og brug for sprogstimulering. Det er kommunerne, der har ansvaret, og som foretager en individuel vurdering af, hvem der har sproglige udfordringer. Det varierer dog betydeligt på tværs af kommunerne, hvor mange børn der sprogvurderes, blandt andet fordi nogle kommuner

har holdt fast i at sprogvurdere alle børn. På landsplan blev lidt over halvdelen af alle børn i treårsalderen sprogvurderet i 2019 med Børne- og Undervisningsministeriets sprogvurderingsværktøj. Men det dækker over store variationer – fra under 20 pct. i nogle kommuner til over 80 pct. i andre, jf. figur 4.

Noget tyder altså på, at det kan være rigtig svært at foretage denne vurdering.

Kommuner, der sprogvurderede størstedelen af børnene i treårsalderen, har en lavere andel børn med sproglige udfordringer efter endt dagtilbud sammenlignet med kommuner, der ser ud til kun at have sprogvurderet nogle af børnene i treårsalderen.⁵ Derfor anbefaler kommissionen at udbrede denne praksis, så flest mulige børn med behov kan få den indsats, de har brug for.

Sprogvurderingerne skal *ikke* ses som nationale tests på dagtilbudsområdet, og målet er heller ikke, at de skal skabe en præstationskultur blandt børn i 0-6 årsalderen. Formålet med screeningen er, at der kan følges op med relevante sprogstimulerende indsatser til gavn for de børn, der viser tegn på sproglige udfordringer. Det er indsatserne, som gør forskellen. Men opgaven med at støtte disse børn med relevante indsatser kan være kompleks, og derfor kan der være behov for at styrke kompetencerne hos det pædagogiske personale.

Forskelle i ordforråd mellem børn er i høj grad bestemt af social baggrund. Sprogvurdering af alle børn og udvikling af et stimulerende sprogmiljø i dagtilbuddet med fokus på at inddrage alle børn med en sprogudvikling under middel er derfor en af vejene til at øge den sociale mobilitet og bryde den negative sociale arv.⁶

Ud over sprog er der naturligvis også andet, der er vigtigt for, hvordan børn senere klarer sig, fx trivsel og såkaldte ikke-kognitive kompetencer – altså personlige og sociale egenskaber. Men sprog har vist sig at være en faktor, som har meget stor betydning, både over tid og for udviklingen af andre kompetencer.⁷

3 Højen et al. (2021): *The relation of home literacy environments to language and preliteracy skills in single- and dual-language children in Danish childcare.*

4 Højen et al. (2021): *Børn af forældre på overførselsindkomst: Udvikling af sprog og læsning.*

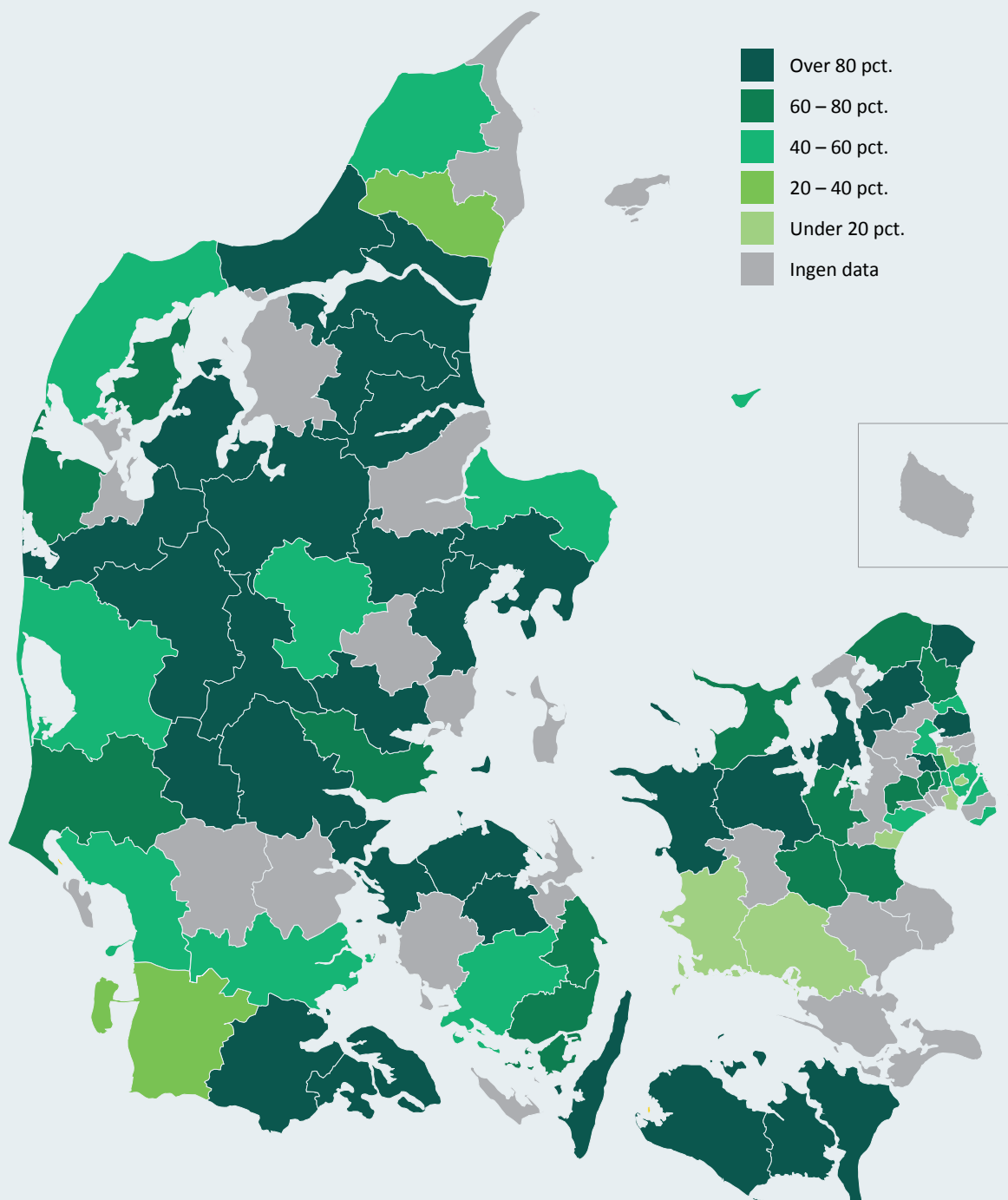
5 Indenrigs- og Boligministeriets Benchmarkenhed (2022): *Analyse af andel børn med sproglige udfordringer efter endt dagtilbud.*

6 Højen et al. (2022): *Language Assessments for Preschool Children – Validity and Reliability of Two New Instruments Administered by Childcare Educators.*

7 Dale et al. (2023): *Prediction from early childhood vocabulary to academic achievement at the end of compulsory schooling in Denmark.*

FIGUR 4

Andelen af børn der bliver sprogvurderet med *Sprogvurdering 3-6* i treårsalderen opgjort på kommuneniveau, 2019

Anm.: Andelen er beregnet som antallet af børn, der er blevet sprogvurderet med Sprogvurdering 3-6 i treårsalderen i hver kommune i 2019 divideret med antallet af treårige børn der bor i pågældende kommune i 2019. For 28 kommuners vedkommende i 2019 har Børne- og Undervisningsministeriet ikke data vedrørende sprogvurdering af børn i treårsalderen. Det er muligt, at disse kommuner anvender Sprogvurdering 3-6 som sprogvurderingsværktøj, men har valgt ikke at dele resultaterne med Børne- og Undervisningsministeriet, eller at de anvender et andet sprogvurderingsværktøj.

Kilde: Danmarks Statistik samt Børne- og Undervisningsministeriets egne beregninger på baggrund af sprogvurderingsdata.

Ved siden af sprogvurderinger er der tillige behov for et øget – og tidligt – fokus på mistrivsel. Som bekendt får et stadig stigende antal børn og unge psykiatriske diagnoser, jf. figur 5.

Derudover peger størstedelen af lederne af de kommunale PPR-enheder (pædagogisk-psykologisk rådgivning) på, at der er stadig mere psykisk mistrivsel blandt børn og unge. Næsten alle melder om stigende eller markant stigende mistrivsel – ingen oplever antallet som faldende.⁸

Psykisk mistrivsel kan have betydning for at gennemføre en uddannelse. Ifølge en analyse fra Kommunernes Landsforening har halvt så mange elever med en psykiatrisk diagnose gennemført en ungdomsuddannelse seks år efter afslutning af 9. klasse sammenlignet med elever uden en psykiatrisk diagnose.⁹

Kommissionen anbefaler, at alle kommuner i endnu højere grad end i dag inddrager PPR for børn i 0-6 årsalderen. Formålet er at styrke det alment forebyggende arbejde samt at bidrage til, at begyndende mistrivsel opdages og tages hånd om tidligere.

PPR er i dag ansvarlig for at rådgive kommuner og folkeskoler, så de har et sagligt grundlag, når de skal træffe afgørelser om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, og når de skal tilrettelægge undervisningen for elever med særlige behov.

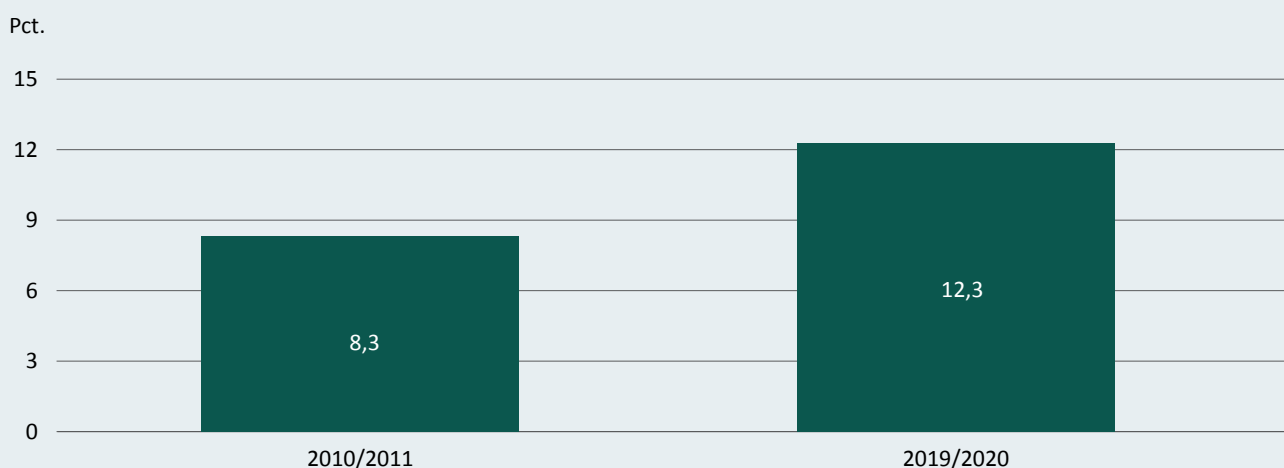
PPR er især målrettet folkeskoleelever, fx med at udrede elever med en såkaldt PPV – pædagogisk-psykologisk vurdering. Udarbejdelsen af en PPV for det enkelte barn kan være en omfattende og tidskrævende opgave alt efter barnets konkrete situation.

8 Deloitte (2020): *Undersøgelse af kommunernes pædagogisk-psykologiske rådgivning (PPR)*.

9 KL (2021): *Ungdomsuddannelse blandt unge med psykiatriske diagnoser*.

FIGUR 5

Andel af 9. klasseelever med mindst én af ti udvalgte psykiatriske diagnoser

Kilde: KL (2021): *Unge med psykiatriske diagnoser og deres ungdomsliv*.

Mange forældre og børn oplever derfor lang ventetid. Det kan betyde, at det for nogle kan opleves som, at der går lang tid før der iværksættes en indsats for barnet. Kommissionen anbefaler, at der skal sættes tidligere ind – før den endelige PPV er udarbejdet – med hjælp til børn og unge, der vurderes at have brug for en indsats.

Dette og andre forslag rejser naturligt spørgsmålet, om PPR-indsatsen generelt skal styrkes og tilføres midler. I kommissionens øjne er der på nuværende tidspunkt ikke nok viden om PPR-området til at lave de store investeringer, som formentligt er nødvendige. Der er for øjeblikket gang i en række projekter og evalueringer – fx de kommunalt forebyggende enheder til unge i psykisk mistrivsel (Sammen om sporet) samt Danmarks Evalueringsinstituts evaluering af PPR – hvis resultater bør afventes, inden der sættes store nye initiativer i gang. Det samme gælder erfaringerne med satspulje-projektet om en styrket indsats i PPR ved at udvikle og implementere tilbud om lettere behandling. Desuden skal det afklares, hvordan de afsatte midler i psykiatriplanen til lettilgængeligt tilbud til børn og unge i psykisk mistrivsel konkret bliver udmøntet og implementeret.

Kommissionen ser et potentiale i, at der i højere grad er et samspil mellem kommunale tilbud og børne- og ungdomspsykiatrien i regionerne. En stor del af PPR-ledere landet over vurderer, at der er potentiale for at forbedre netop dette samarbejde.¹⁰

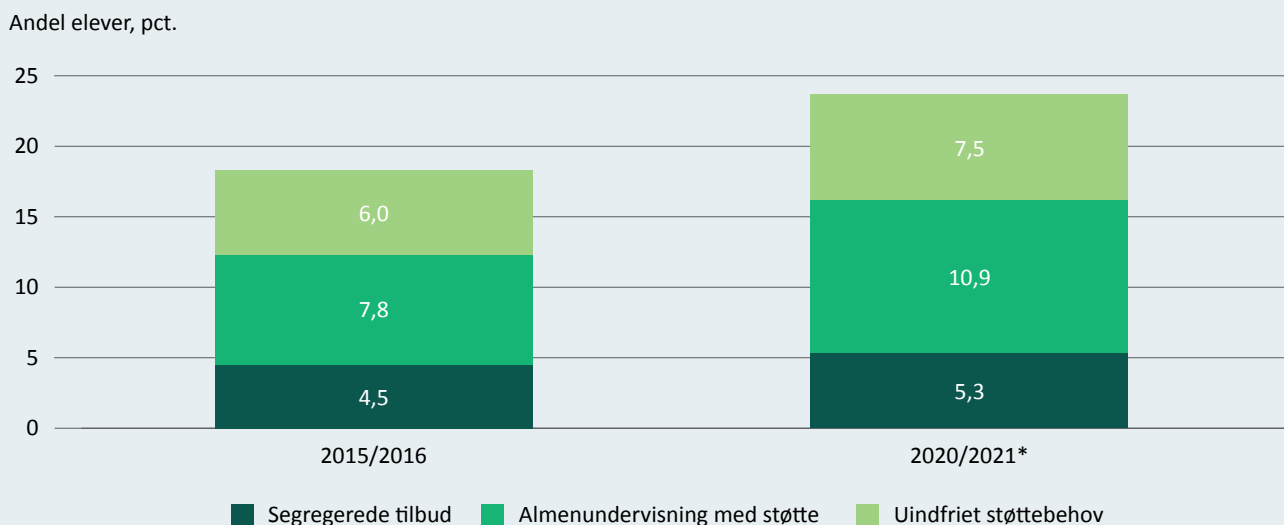
Selvom der altså er initiativer og evalueringer i gang, hvis resultater bør afventes, vurderer kommissionen, at PPR er så presset, at der i begrænset omfang bør afsættes midler allerede nu til at styrke den generelle PPR-indsats. Derfor anbefaler kommissionen – i stedet for målrettede investeringer – at der afsættes en overordnet ramme på 150 mio. kr. årligt til at understøtte alment forebyggende indsatser i PPR. Det svarer i runde tal til i gennemsnit omkring to ekstra PPR-medarbejdere i hver kommune, som kan understøtte en hurtigere og tidligere indsats til børn og unge.

Endelig er der et uopdyrket potentiale for kommunerne, der har mulighed for at indgå mere intensive og forpligtende samarbejder med forskellige civilsamfundsorganisationer, som har fokus på unge, der mistrives. Kommissionen tager dette emne op i Nye Reformveje 3.

10 Deloitte (2020): *Undersøgelse af kommunernes pædagogisk-psykologiske rådgivning (PPR)*.

FIGUR 6

Fordeling af elever i specialtilbud, almenundervisning med støtte og uindfriet støttebehov i udskolingen

Anm.: For segregerede tilbud og almenundervisning med støtte minimum ni timer ugentligt anvendes registerdata. For almenundervisning med støtte under ni timer ugentligt samt uindfriet støttebehov anvendes data fra en spørgeskemaundersøgelse blandt klasse-/kontaktlærere på 7. og 9. klassetrin i en stikprøve af skoler. Opgørelsen dækker alle kommunale skoletilbud, dvs. folkeskoler, specialskoler for børn, interne skoler i dagbehandlingstilbud og på anbringelsessteder samt kommunale ungdomsskoler.

* Andele elever i almenundervisning med støtte minimum ni timer ugentligt er baseret på data fra skoleåret 2019/20.

Kilde: VIVE (2022): *Støtte, støttebehov og elevresultater. Delrapport 1. Inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand.*

En folkeskole med støtte og fokus på praksis

Et stigende antal børn og unge i Danmark har brug for særlig støtte eller specialundervisning. Det handler fx om børn med funktionsnedsættelser, indlæringsvanskeligheder, ordblindhed eller psykisk mistrivsel. Andelen af elever, der modtager specialundervisning i segregerede tilbud (specialskoler og specialklasser) er svagt stigende. Samtidig vurderer lærerne, at flere modtager støtte i den almene undervisning. På trods af at flere modtager støtte end tidligere, vurderer lærerne samtidig, at der er et uindfriet støttebehov, som svarer til, at næsten 8 pct. af elever i udskolingen ikke får den hjælp, som de behøver, jf. figur 6.¹¹

I dag er der stort fokus på ordblindhed, og der gøres en stor indsats for at hjælpe ordblinde børn og unge. Så stor, at kommissionen vurderer, at ordblindhed i fremtiden vil holde op med at være en væsentlig forhindring for, at unge og voksne kan klare sig i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Derimod er der et stort behov for en langt mere intensiv og kontinuerlig indsats for fagligt udfordrede elever. Kommissionen anbefaler øget brug af undervisning på små hold á omkring fem elever for denne gruppe. Det er veldokumenteret, at intensiv undervisning på små hold i matematik kan løfte de svageste elevers faglige niveau signifikant.¹² Derudover anbefaler kommissionen, at der etableres intensiv modersmålsundervisning i 1. klasse på skoler med mere end 30 pct. tosprogede elever for at styrke de sproglige og faglige udviklingsmuligheder i folkeskolen for elever med oprindelse uden for EU.

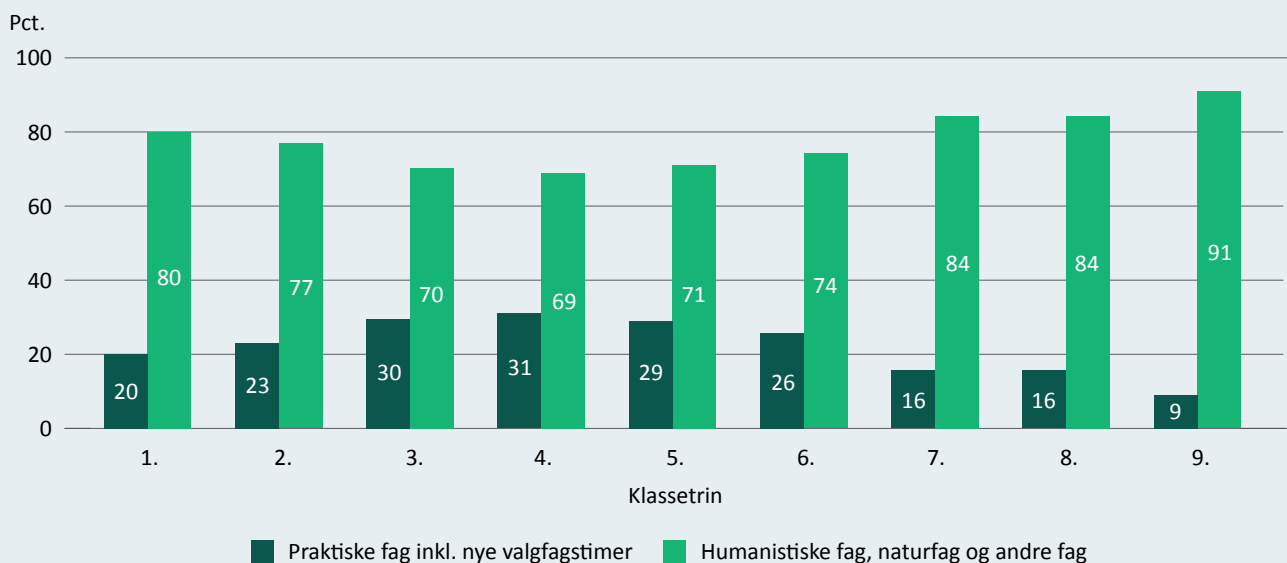
Samtidig er der behov for at gentænke, om skolen er indrettet hensigtsmæssigt for de børn og unge, som skal noget andet end gymnasiet. Af flere grunde: Der skal skabes alternative muligheder til de skoletrætte, og antallet af unge, der ikke kommer videre efter grundskolen, skal reduceres. Endelig bør skolen bidrage til, at så mange som muligt, blandt dem, der skal noget andet end gymnasiet, får øje på den nye ungdomsuddannelse hpx, Højere Praktisk Eksamen, som den naturlige indgang til erhvervs- og professionsbacheloruddannelserne.

11 VIVE (2022): *Evaluering af inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand.*

12 Harder et al. (2020): *Sammenfatning af følgeforskningen på Matematikindsats 2017 – TMTM, Tidlig Matematikindsats Til Marginalgruppeelever.*

FIGUR 7

Fagblokkenes andel af det samlede antal fagtimer i folkeskolen, fordelt på klassetrin

Anm.: Det bemærkes, at der kun er minimumstimetal i dansk, matematik og historie, mens alle andre fag har vejledende timetal. Dog skal skolerne tilbyde det samlede årlige minimumstimetal pr. klassetrin og planlægge et timetal i de enkelte fag, som tager højde for folkeskolens mål. Timetal afspejler 2025/2026, når de nye timetal, som er vedtaget i 2019, er fuldt indfasat.

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

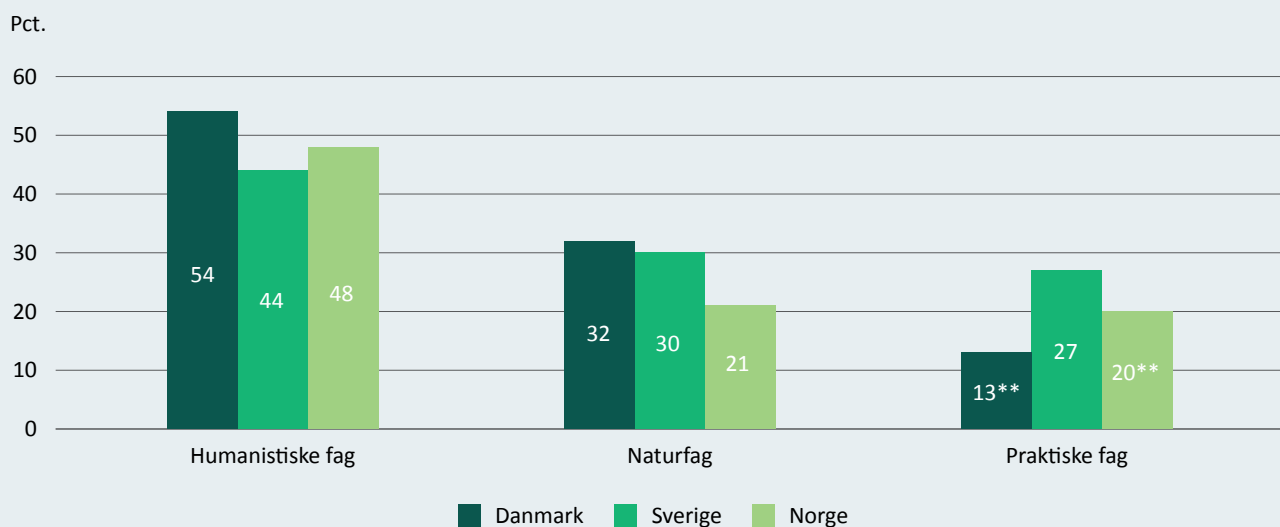
Helt konkret skal det ske ved at justere læreplaner, indføre obligatorisk erhvervspraktik, styrke samarbejdet mellem skoler og erhvervsliv i hele skoleforløbet, flytte rundt på timer i folkeskolen (flere praktiske timer i udskoling), og – for de særligt skoletrætte – give mulighed for at blande skolegang med erhvervsarbejde i en 3+2-ordning, hvor eleverne er i skole tre dage om ugen og i praktik to dage om ugen.

Folkeskolens praktiske fag er fx madkundskab, billedkunst, håndværk og design, musik og idræt. Den slags praktiske fag fylder i dag mere i skoleskemaet i indskoling og mellemtrinnet end i udskoling (7.-9. klasse) – og særligt end i 9. klasse, jf. figur 7.

FIGUR 8

Fagblokkenes andel af det samlede antal fagtimer i udkolingen i Danmark, Sverige og Norge*

Anm.: Tal for Danmark afspejler skoleåret 2025/2026, når nye timetal, som er vedtaget i 2019, er fuldt indfaset. Tal for Sverige og Norge er for skoleåret 2021/2022.

* En andel af timetallene er ikke angivet, da de falder uden for kategorierne. Det gælder fx faget "uddannelsesvalg" i Norge.

** Andelen er uden valgfag (i DK kun uden valgfag i 9. kl.). Med valgfag er tallene henholdsvis 15 pct. i Danmark og 27 pct. i Norge (de fleste valgfag i Norge er praktiske).

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet, Skolverket.se og Udir.no.

Hvis man for de praktiske fag i folkeskolen sammenligner Danmark med Sverige og Norge, viser der sig et interessant billede. Over det samlede skoleforløb – fra børnehaveklasse til 9. klasse – udgør disse fag stort set den samme andel af skemaet (22 pct. i Danmark og Sverige, og 25 pct. i Norge). Men sammenligner man derimod alene, hvad de praktiske fag fylder i udskolingsklasserne, så er billedet pludselig et andet, nemlig at de udgør en langt mindre andel i Danmark i forhold til vores nabolande. Danmark har således 13 pct. praktiske fag i den samlede fagundervisning i udskolingens mod 27 pct. i Sverige og 20 pct. i Norge, jf. figur 8.

Derfor anbefaler kommissionen, at timestfordelingen ændres på tværs af klassetrin, så der tilbydes flere timer i praktiske fag i udskolingens.

Det handler imidlertid ikke bare om, at der er for få praktiske fag (især i udskolingens), men også om måden, der undervises på i de enkelte fag. Hvis flest mulig elever skal trives og have fagligt udbytte ud af undervisningen, er det vigtigt, at der også er fokus på de elever, der har lettest ved at lære og forstå, når der anvendes en mere praksisorienteret pædagogik. Kommissionen anbefaler derfor, at der udvikles nye læreplaner i alle fag med et større praksis- og anvendelsesorienteret fokus, end det er tilfældet i dag. Læreplanerne blev sidst revideret i 2014. Det er vurderingen, at der er et stort behov for igen at revidere læreplanerne i tæt samarbejde med sektoren, hvis de skal bidrage til at øge fokus på en mere praksis- og anvendelsesorienteret pædagogik.

Kommissionen anbefaler tillige, at der indføres obligatorisk erhvervspraktik for alle i enten 8. eller 9. klasse. I dag har folkeskoleelever i 8. og 9. klasse ret til én uges erhvervspraktik på begge klassetrin, men hele 38 pct. har aldrig været i praktik.¹³ Erhvervspraktikken er vigtig, fordi den kan give indblik i, hvad det praktiske arbejdsliv rummer, og hvad en uddannelse kan bruges til på en arbejdsplads – og dermed pege i retning af, hvilken ungdomsuddannelse man skal vælge eller ikke vælge.

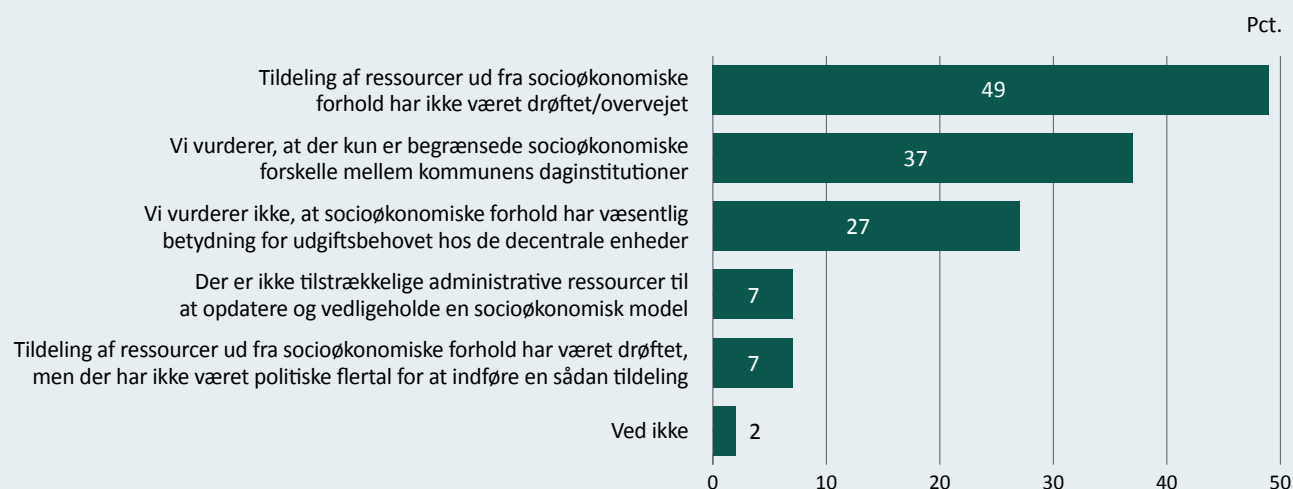
En væsentlig forklaring på, at nogle ikke deltager i praktikken, er utvivlsomt, at det er op til den enkelte elev (og dennes forældre) at finde en praktikplads. Den slags er naturligvis meget nemmere for familier, som har ressourcer, kontakter mv. Derfor foreslår kommissionen også, at det fremover skal være kommunen – og ikke eleven eller dennes forældre – der sammen med skolen har ansvaret for, at der er en praktikplads til alle. Det må naturligvis gerne ske i et samarbejde med forældrene, men det er skolen og kommunen, der har ansvaret for, at alle elever tilbydes en relevant praktikplads. For at kunne skaffe tilstrækkeligt med praktikpladser er det vigtigt, at alle kommuner har et tæt samarbejde med et netværk af lokale virksomheder. Dette emne tages op i Nye Reformveje 3.

Endelig anbefaler kommissionen, at der skal være bedre muligheder for, at de helt skoletrætte elever kan komme i praktik 1-2 dage om ugen – og nøjes med at gå i skole fx tre dage om ugen (3+2-ordning). Praktikken kan foregå på et skolepraktikværksted, en erhvervsskole eller (for elever, der er fyldt 13 år) på en arbejdsplads.

Kommissionens forslag ligger tæt op ad de muligheder, der allerede eksisterer i dag, og der findes erhvervsklasser på 8. og 9. klassetrin rundt om i landet, hvor elever har mulighed for at komme i praktik et par dage om ugen. Kommissionen anbefaler, at dette værktøj fremover bruges mere intensivt, og at det tillige skal være et tilbud til de mest skoletrætte elever i 7. klasse.

Forslaget bygger på en række forudsætninger, fx ovennævnte tætte samarbejde mellem kommuner og virksomheder. Målet med forslaget er naturligvis at skabe en alternativ vej for dem, der uden denne mulighed ville være endt i en blindgyde efter at have forladt grundskolen uden en eksamen.

13 EVA (2019): *Uddannelsesvalg i 9. klasse*.

FIGUR 9**Baggrunde for ikke at anvende socioøkonomiske fordelingskriterier**

Anm.: n=41. Svar på spørgsmålet: Hvad er baggrunden for, at socioøkonomiske forhold i dag ikke har betydning for fordelingen af ressourcer på daginstitutionsområdet i din kommune? (Angiv gerne flere årsager). Spørgsmålet er kun stillet til kommuner, som har angivet, at socioøkonomiske forhold ikke har nogen betydning for fordelingen af ressourcerne mellem de decentrale enheder på daginstitutionsområdet. Det udgør 58 pct. af kommunerne, som har besvaret undersøgelsen.

Kilde: VIVE (2017): *Socioøkonomiske ressourcefordelingsmodeller på daginstitutionsområdet.*

Socioøkonomisk udjævning

Mange af de ovenstående anbefalinger vil have omkostninger. Ekstra støtte fra pædagoger og lærere koster både økonomisk og tidsmæssigt. Når vi samtidig ved, at andelen af udfordrede børn er ulige fordelt blandt dagtilbud og ulige fordelt blandt folkeskoler, ligger det lige for at overveje, om kommunerne bør skele til socioøkonomiske forskelle, når de tildeler ressourcer (økonomi, ledere, medarbejdere mv.) til institutionerne i kommunen.

At problemerne er skævt fordelt, hænger naturligvis sammen med, at familier med samme karakteristika (fx etnisk oprindelse, forældrenes uddannelse, arbejdsmarkedsstatus og indkomst) har en tendens til at bo i de samme kvarterer, som er opland til de samme institutioner og skoler. Det betyder fx noget for karakter-

gennemsnittet. På landsplan får én ud af ti elever en gennemsnitskarakter på under 4 i dansk og matematik. Men på visse skoler er der ikke tale om én elev, men om både to, tre og fire elever ud af ti med dette lave karaktergennemsnit.

På daginstitutionsområdet anvender en del kommuner faktisk socioøkonomiske fordelingskriterier eller har overvejet at gøre det. Men ikke alle. Kun godt fire ud af ti adspurgte kommuner anvender den slags kriterier på daginstitutionsområdet, og blandt dem, der ikke gør, siger halvdelen, at de end ikke har overvejet det, jf. figur 9.

Kommissionen anbefaler, at alle kommuner tager højde for socioøkonomiske faktorer, når ressourcer til dagtilbud og folkeskoler skal fordeles. Det skal understøtte, at børn fra udsatte hjem kan blive løftet fagligt og socialt og bidrage til at øge den sociale mobilitet i samfundet.

1.1

Sprogstimulering i dagtilbud

ANBEFALING 1.1.a

Sprogvurdering og -stimulering

Alle børn i treårsalderen sprogvurderes, så alle børn med behov efterfølgende får den relevante sprogstimulering. Kommunerne skal anvende Børne- og Undervisningsministeriets sprogvurderingsværktøjer til vurderingerne.

ANBEFALING 1.1.b

Viden og inspirationsmateriale

Sprogvurderinger indberettes på nationalt niveau for at understøtte større viden på området. Nationalt udarbejdes der et inspirationsmateriale til arbejdet med børns sproglige udvikling i dagtilbud.

ANBEFALING 1.1.c

Fokus på overlevering af det enkelte barn

Børne- og Undervisningsministeriet skal ved en vejledningsindsats over for kommunerne indskærpe vigtigheden af at videregive nødvendige og relevante oplysninger om et barn ved overgangen mellem børnehave og skole, herunder kommunernes nuværende forpligtelse til at fastsætte retningslinjer herom.

Kommissionen anbefaler at genindføre det lovkrav, der var om sprogvurdering fra 2007 til 2010, men som blev afskaffet som en del af en afbureaukratisering. Kommunerne vil – svarende til gældende regler – fortsat kunne fremrykke sprogvurderingen af børn i treårsalderen til toårsalderen.

Formålet er at understøtte, at flest mulige børn med sprogfærdigheder under middel bliver opdaget tidligt, så de kan få hjælp til deres sproglige udvikling gennem sprogstimulering. Et veludviklet sprog i de tidlige år har således stor betydning for et godt børneliv og for at kunne få en god skolegang og klare sig videre i livet. Forskning peger på, at en tidlig sprogindsats har en klar effekt på børns sproglige og faglige udvikling, jf. boks 1.

I dag er kommunerne kun forpligtet til at foretage en sprogvurdering af børn i dagtilbud, hvis der er en formodning om, at barnet har sproglige udfordringer. Og kommunerne har pligt til at iværksætte sprogstimulering til de børn, der har et behov. Undersøgelser viser dog, at der kan være børn, som går under radaren.^{14,15} Der findes gode eksempler på kommuner, som allerede sprogscreener alle børn i dagtilbudsalderen og arbejder aktivt med børnenes sproglige udvikling. Det er denne praksis, som kommissionen vil udbrede.

Sprogvurderingerne må i sagens natur ikke blive en eksamen, som på nogen måde kan udfordre børnenes trivsel. Børns trivsel er, ligesom deres sprog, også vigtig for deres senere skolegang.

Kommissionen foreslår, at *alle* kommuner i deres dagtilbud anvender Børne- og Undervisningsministeriets forskningsbaserede og it-understøttede sprogvurderingsværktøjer, som allerede i vidt omfang bliver anvendt. Det giver sikkerhed for, at børns sproglige udvikling vurderes på baggrund af forskningsmæssig viden.

Derudover foreslår kommissionen, at sprogvurderingsdata skal indberettes på nationalt niveau for at skabe større viden på området og for at kunne følge det enkelte barn over tid. Det er ikke for at lave rangeringer på tværs af institutioner.

Kommissionen foreslår, at der skabes praksisnært inspirationsmateriale til kommuner og dagtilbud, som kan bruges i arbejdet med børns sprog. Vigtig viden i overgangen fra daginstitution til grundskole kan gå tabt,

14 EVA (2011): *Kommunernes sprogvurderingspraksis efter ny lov og børnenes resultater*.

15 Aarhus Kommune (budget 2016): *Budgetbemærkninger Børn og Unge*.

BOKS 1

Forskningsresultater om potentielle gavnlige effekter af sprogvurderinger

To danske forskningsstudier fra Trygfondens Børneforskningscenter peger på, at børns tidlige ordforråd er en vigtig forudsætning for at kunne forstå og tilegne sig læring i skolen og bygge ny læring ovenpå. Dette gør sig gældende gennem hele grundskolen.

- Bleses et al. (2016): *Early productive vocabulary predicts academic achievement 10 years later*. Forskningsstudiet viser, at børns tidlige sprog er relateret til, hvor let de får ved at læse i grundskolen. Studiet tager udgangspunkt i sprogvurderinger af børn mellem 16 og 30 måneder og konkluderer, at ordforrådets størrelse kan forklare mellem 13 og 25 pct. af forskelle i læsekompetencer 10 år efter, når børnene går i 6. klasse. Størstedelen af de børn, der havde et lille ordforråd i de tidlige år, lå også under middel i læsning i 6. klasse.
- Dale et al. (2023): *Prediction from early childhood vocabulary to academic achievement at the end of compulsory schooling in Denmark*. Forskningsstudiet viser, at børns ordforråd, da de var mellem 16 og 30 måneder, kan forudsige, hvor gode karakterer de får i deres afgangsprøver i 9. klasse, ikke kun i dansk, men også i engelsk, matematik og fysik/kemi. Børn med et stort tidligt ordforråd klarer sig generelt bedre i alle fire fag, selv efter man tager højde for en række forskelle mellem børnene, som fx forældrenes uddannelse og beskæftigelse og forskelle i hjemmelæringsmiljøet.

To metastudier, Nelson et al. (2006): *Screening for Speech and Language Delay in Preschool Children: Systematic Evidence Review for the US Preventive Services Task Force* og Wallace et al. (2015): *Screening for Speech and Language Delay in Children 5 Years Old and Younger: A Systematic Review*, har undersøgt, om screening af sproglige udfordringer fører til forbedret sprog samt en forbedring af andre ikke-sproglige områder. Begge metastudier konkluderer, at der på nuværende tidspunkt ikke eksisterer studier af tilstrækkelig kvalitet, som har undersøgt effekten af screening på sproglige færdigheder direkte. Der er ét lodtrækningsstudie fra Holland, Van Aegt (2007): *A Cluster-Randomized Trial of Screening for Language Delay in Toddlers: Effects on School Performance and Language Development at Age 8*, som undersøger effekten af screening og tidlig indsats på børn mellem 15-24 måneder. I dette studie finder de, at screening sammen med en tidlig indsats reducerer antallet af børn med sproglige udfordringer med 33 pct., samt reducerer andelen af elever, der går i specialskole med 30 pct. i otteårsalderen. Det bemærkes dog, at der er et stort frafald ved opfølgningen i otteårsalderen for både indsatsgruppen og kontrolgruppen, hvilket potentielt kan give et bias i resultaterne.

hvis viden om et barn med sproglige udfordringer ikke bliver videregivet fra børnehave til skole. Kommunerne er allerede i dag forpligtet til at fastsætte retningslinjer for videregivelse af relevante oplysninger ved børns overgang fra blandt andet børnehave til skole/fritids-tilbud. Kommissionen anbefaler, at ministeriet ved en vejledningsindsats indskærper vigtigheden over for kommunerne af at videregive nødvendige og relevante oplysninger om et barn ved overgangen mellem børnehave og skole, herunder kommunernes nuværende forpligtelse til at fastsætte retningslinjer herom.

De fagprofessionelle, som tilbringer mange timer sammen med små børn, spiller en central rolle for børns sproglige udvikling. Men opgaven med at stimulere børns sprog kan være kompleks og kræver gode faglige kompetencer. Kommissionen anbefaler derfor, at det pædagogiske personales kompetencer til at arbejde med børns sproglige udvikling styrkes. I denne rapport del 3 præsenteres anbefalinger om at styrke fokus på børns sproglige udvikling på pædagoguddannelsen og om at etablere de rette specialiseringsmuligheder for pædagoger.

1.2

Stærkere rolle for PPR i en tidlig indsats

ANBEFALING 1.2.a

PPR i en tidlig indsats

Alle kommuner opfordres til at bruge PPR for at understøtte en tidlig og forebyggende indsats i relation til 0-6-årige børn. Samtidig skal PPR i højere grad rådgive og vejlede lærere og øvrigt pædagogisk personale om, hvordan de kan understøtte børnefællesskaber og læringsmiljøet, så flere børn og unge har mulighed for at deltage og trives i det almene fællesskab.

ANBEFALING 1.2.b

Pædagogisk-psykologiske vejledere

Der skal tilvejebringes et fagligt grundlag for politisk stillingtagen til etablering af en overbygningsuddannelse for pædagoger og lærere med praktisk erfaring fra dagtilbud og folkeskoler målrettet arbejdet i PPR som pædagogisk-psykologiske vejledere ("dagtilbuds- og skolepsykologer"). Formålet er, at flere lærere og pædagoger med praktiske erfaringer fra dagtilbud og folkeskoler kan ansættes i PPR. Sådanne vejledere skal alene være tilknyttet det kommunale institutions- og skolesystem, og overbygningen skal ikke give mulighed for at opnå autorisation som psykolog. "Dagtilbuds- og skolepsykologer" skal have kompetence til at kunne udforme en pædagogisk-psykologisk vurdering (PPV).

ANBEFALING 1.2.c

Mini-PPV

Forud for den egentlige pædagogisk-psykologiske vurdering (PPV) kan der laves en mindre omfattende pædagogisk og eventuelt psykologisk sparring og vurdering – en mini-PPV – så børn og unge med behov for støtte kan få hurtigere hjælp. Dette skal forebygge behov for specialundervisning i specialklasser og på specialskoler og dermed behovet for en PPV i forbindelse med stillingtagen til specialundervisning. Derudover anbefales det, at kommunerne har større fokus på at gøre PPV'en mere handlingsorienteret for bedre at understøtte fagpersonalet om barnets eller den unges udvikling.

ANBEFALING 1.2.d

Bedre samspil mellem kommunale tilbud og børne- og ungdomspsykiatrien

Der skal sættes fokus på samspillet mellem kommunale tilbud og regionernes børne- og ungdomspsykiatri. Et tæt og velfungerende samarbejde skal understøtte en sammenhængende indsats for børn og unge med psykisk mistrivsel.

ANBEFALING 1.2.e

Mere viden og videndeling om virkningsfuld PPR

Kommunerne skal styrke videnopbygning og videndeling om særligt virkningsfulde indsatser og organisering af PPR.

ANBEFALING 1.2.f

Ekstra 150 mio. kr. til PPR

Der afsættes en overordnet ramme på 150 mio. kr. årligt til anbefalingerne, i runde tal svarende til i gennemsnit omkring to ekstra årsværk i PPR for hver kommune, for at understøtte alment forebyggende indsatser i PPR, jf. anbefaling 1.2.a og 1.2.c. De ekstra medarbejdere i PPR skal bidrage til at løse de mere akutte udfordringer i PPR. Finansieringen af øvrige mere langsigtede anbefalinger, samt de forslag, der måtte komme efter, at hele PPR-området er blevet analyseret, er ikke medtaget her.

PPR i en tidlig indsats

Der er ingen tvivl om, at det er nødvendigt at styrke indsatsen for børn og unge med forskellige typer af støttebehov. Lige nu foregår der en række analyser af PPR i andet regi, og disse forventes at munde ud i konkrete anbefalinger til en styrket fremtidig PPR. Derfor har kommissionen valgt at koncentrere sig om mere retningsanvisende initiativer for PPR samt indsatser, der er relateret til andre kommissionsforslag om tidlig indsats og de faglige kompetencer i PPR.

Kommissionen opfordrer alle kommuner til i regi af PPR at have fokus på tidlige og forebyggende indsatser for børn i alderen 0-6 år. En kortlægning af PPR viser, at det allerede sker i mange kommuner i dag.¹⁶ Men kommissionen opfordrer de kommuner, som ikke gør det i dag, til at styrke PPR-indsatsen for børn i dagtilbud.

PPR skal herudover i højere grad rådgive og vejlede lærere og det øvrige pædagogiske personale. PPR bør være mere aktivt involveret og indgå i et egentlig samarbejde med de fagprofessionelle om at understøtte arbejdet med børnefællesskaber i dagtilbud og om tilrettelæggelsen af rammerne for undervisningen – særligt i skolen med børn, som har et ekstra støttebehov.

Pædagogisk-psykologiske vejledere

Hvis en sådan involvering fra PPR's side skal virke bedst muligt, stiller det nye krav til, hvilken profil den typiske PPR-medarbejder har. I dag er en stor del af PPR-ansatte universitetsuddannede psykologer, mens lærere med en psykologisk overbygningsuddannelse ("skolepsykolog") tidligere udgjorde en større del. Fremover bør profilerne i PPR være mere blandede, så at de der arbejder i PPR i højere grad både har erfaring som lærere og pædagoger og har psykologiske kompetencer. Kommissionen anbefaler, at der skabes en ny overbygningsuddannelse for pædagoger og læreruddannede, som skal virke som pædagogisk-psykologiske vejledere ("dagtilbuds- og skolepsykologer"). Det er denne type fremtidige PPR-ansatte, kommissionen anbefaler kommer til at spille en rolle for lærere og det pædagogiske personale. Samtidig skal det være sådan, at overbygningsuddannelsen giver pædagoger og lærere kompetencer til at udarbejde PPV og mini-PPV.

Kommissionens anbefaling skal understøtte en alment forebyggende indsats, som potentielt kan komme flere børn med begyndende mistro og støttebehov til gode. Desuden skal PPR understøtte det pædagogiske personale i dagtilbud i at inkludere børn med særlige behov i institutionens arbejde med børns sprog, som kommissionen anbefaler i del 1.1.

Mini-PPV

Mange forældre beder i dag om en PPV, fordi de oplever, at deres barn ikke får tilstrækkelig støtte. De efterspørger en individuel vurdering af deres barn, så barnet fx kan tilbydes specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand. PPV'er skal altid tage udgangspunkt i den konkrete situation, men efterspørgslen efter individuelle PPV'er presser PPR's ressourcer – og det risikerer at lede til øgede ventetider og manglende ressourcer til alment forebyggende indsatser.¹⁷

Kommissionen anbefaler derfor, at PPR sammen med de konkrete dagtilbud og folkeskoler anvender muligheden for en tidligere pædagogisk vurdering – en mini-PPV – og dermed fremskynder hurtigere tiltag og mere målrettede indsatser, som kan støtte børn og unge med

16 Deloitte (2020): *Undersøgelse af kommunernes pædagogisk-psykologiske rådgivning (PPR)*.

17 *ibid.*

BOKS 2

Kommunalt eksempel Sammen på sporet

Projektet som kaldes "Sammen på sporet" henvender sig til børn og unge mellem 12-25 år, der er for raske til behandling i psykiatrien, men som mistrives i en sådan grad, at de har brug for støtte. Indsatsens mål er at sikre hurtig hjælp til de unge og deres familier, så deres begyndende psykiske problemer ikke udvikler sig yderligere.

Tilbuddet er i perioden 2020-2022 blevet afprøvet og gennemført i ni danske projektkommuner i samarbejde med Social- og Boligstyrelsen (Allerød, Glostrup, Greve, Helsingør, Middelfart, Odder, Ringsted, Skanderborg og Svendborg). 1.972 unge og 455 forældre har i projektperioden været i kontakt med tilbuddet i en af de ni kommuner.

Projektet er et forebyggende kommunalt tilbud til psykisk sårbare unge, og tilbuddet er en bemærkelsesværdig lovende model for, hvordan kommunerne kan forebygge mistrivsel blandt psykisk sårbare unge. Evalueringen viser, at et hurtigt tilbud om rådgivningssamtaler gør en markant forskel for de unge. Resultaterne er så gode, at KL og Social- og Boligstyrelsen anbefaler alle landets kommuner at implementere tilbuddet.

Kilde: Rambøll (2023): *Sammen på sporet – Udvikling af forebyggende kommunale tilbud til psykisk sårbare unge – Slutevaluering og bilagsrapport.*

særlige behov, inden der opstår et behov for udarbejdelse af PPV. Også denne anbefaling hænger sammen med anbefalingen om overbygningsuddannelse for pædagoger og læreruddannede. Det er – igen – denne type fremtidige PPR-ansatte, der i højere grad skal kunne foretage den foreløbige vurdering af barnet.

Anbefalingen skal understøtte, at forældre i højere grad oplever, at der hurtigere bliver taget hånd om deres børns vanskeligheder – og iværksat tiltag og indsatser, så deres barn får den tilstrækkelige støtte i almenmiljøet. Tiltag og indsatser, som altså ikke behøver at afvente en PPV.

Desuden anbefaler kommissionen, at PPR i højere grad fokuserer på at gøre de nuværende PPV'er mere handlingsorienterede og rettet mod barnets eller den unges ressourcer samt muligheder og udfordringer ved deltagelse i almenmiljøet.

Der er få lovgivningsmæssige krav til, hvad PPV'en skal indeholde. Kommissionen opfordrer til, at kommuner i højere grad gør brug af Børne- og Undervisningsministeriets vejledning om en mere handlingsorienteret PPV. Målet er, at en PPV kan understøtte fagpersonalet omkring barnet eller den unge og deres arbejde med det enkelte barn eller unge. Desuden skal et øget fokus på en handlings- og anvendelsesorienteret PPV ligeledes understøtte, at udredning i højere grad fører til handling.

Bedre samspil mellem kommunale tilbud og børne- og ungdomspsykiatrien

Der har de seneste år været en tendens til, at antallet af børn og unge, som henvises til psykiatrien stiger.¹⁸ Der kan være store gevinster – såvel menneskelige som samfundsmæssige – forbundet med, at der sættes tidligere ind for denne gruppe af børn og unges vanskeligheder, og at det sker lokalt.

Kommissionen anerkender derfor retningen i den politiske aftale om en 10-års plan for psykiatrien fra september 2022, hvor der er afsat midler til opbygning af et lettilgængeligt tilbud i kommunerne til børn og unge med begyndende mistrivsel. Tilbuddet skal understøtte, at flere børn og unge rettidigt får den behandling, de har behov for, og at forældre oplever, at der bliver taget hånd om deres barns vanskeligheder. Formålet med et lettilgængeligt tilbud er at understøtte muligheden for, at kommuner kan prioritere forebyggende og tidlige indsatser samt lettere behandlingsindsatser – frem for senere og mere indgribende indsatser. Et eksempel på et forebyggende projekt er "Sammen på sporet", der er gennemført med succes i ni kommuner, jf. boks 2.

18 Sundhedsstyrelsen (2022): *Fagligt oplæg til 10-årsplan for psykiatrien.*

Kommissionen anbefaler i forlængelse heraf, at det med afsæt i erfaringerne fra tidligere projekter om lettere behandling i PPR undersøges, hvorvidt forankringen af et lettilgængeligt behandlingstilbud med fordel bedst placeres i kommunerne. Kommissionen ser potentiale i et tættere samspil mellem PPR og børne- og ungdomspsykiatrien, hvor der i samspillet kan være fokus på koordination, tydeliggørelse af rollefordeling samt udveksling af viden. Kommissionen ser, at et samspil vil kunne styrke PPR's mulighed for at prioritere forebyggende og tidlige indsatser med afsæt i de fællesskaber, børnene færdes i. Kommuner og regioner kan overveje at iværksætte forsøg med ovenstående, hvor børne- og ungdomspsykiatrien understøtter PPR's lettere behandlingsindsatser for børn og unge.

Mere viden og videndeling om virkningsfuld PPR

Som det fremgår af kommissionens øvrige anbefalinger, er der allerede mange eksempler på, at kommuner arbejder målrettet med tidlig indsats, griber tidligt ind over for psykisk sårbare børn og unge eller anvender PPR konsultativt på det almene børne- og skoleområde. Det er vigtigt, at denne viden (både gode og dårlige erfaringer) kommer andre kommuner til gode, og kommissionen anbefaler derfor en systematisk videndeling mellem kommuner.

Ekstra penge

Der skal afsættes en overordnet ramme på 150 mio. kr. årligt til anbefalingerne (1.2.a og 1.2.c), i runde tal svarende til i gennemsnit omkring to ekstra årsværk i PPR for hver kommune, som skal understøtte alment forebyggende indsatser i PPR. Der kan være stor forskel på, hvor den enkelte kommune har mest brug for at sætte ind for at styrke deres PPR-indsats. De ekstra midler, som kommissionen anbefaler hurtigt bringes i spil i PPR, skal bidrage til at løse de mere akutte udfordringer, som PPR oplever i den enkelte kommune. Finansieringen til de øvrige mere langsigtede anbefalinger samt de forslag, der måtte komme efter, at hele PPR-området er blevet analyseret, er ikke medtaget her.

1.3

Intensiv undervisning i små hold

ANBEFALING 1.3.a

Intensive undervisningsforløb i små hold

Der etableres intensive undervisningsforløb i små hold på alle klassetrin i folkeskolen i dansk og matematik for elever, som har faglige udfordringer. Lærere, der skal undervise små hold, tilbydes et kompetenceudviklingsforløb.

ANBEFALING 1.3.b

Modersmålsundervisning i små hold i 1. klasse

På folkeskoler med mindst 30 pct. tosprogede elever tilbydes de tosprogede elever med oprindelse uden for EU undervisning i deres modersmål i små hold i 1. klasse – ved siden af den normale undervisning.

Intensive undervisningsforløb i små hold

Kommissionen anbefaler, at der etableres intensiv undervisning i små hold for elever med faglige udfordringer i dansk og matematik på alle klassetrin. International og dansk forskning viser, at intensiv undervisning i små hold har en positiv effekt på elevers læring – særligt for elever med svage faglige forudsætninger, jf. boks 3.

Undervisning i små hold for fagligt udfordrede elever skal bidrage til at løfte elevernes faglige niveau samt trivsel og på sigt øge elevernes forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Anbefalingen skal ses i sammenhæng med kommissionens øvrige forslag om bedre støtte til udfordrede elever, herunder forslag til obligatorisk sprogvurdering af alle børn i treårsalderen, jf. anbefaling 1.1.

Det er allerede i dag muligt at gøre brug af undervisning i små hold i folkeskolen. Skoler og kommuner har fx mulighed for at konvertere den understøttende under-

visning til undervisning med to lærere. Kommissionen vurderer dog, at der er et stort potentiale i at videreudvikle og udbrede brugen af systematiske intensive undervisningsforløb i små hold i både dansk og matematik til elever med faglige udfordringer. Det kan fx være 4-5 elever, der modtager undervisning i en mindre gruppe 3-4 gange om ugen i 25-40 minutter om dagen i 10-15 uger – svarende til samlet ca. 48 lektioner i perioden.

Kommissionen anbefaler derfor, at der, inden forslaget udrulles fuldt ud, gennemføres et nationalt forsøgsprogram og en systematisk afprøvning af intensive undervisningsforløb på alle klassetrin i både dansk og matematik.

Et nationalt forsøgsprogram for intensive undervisningsforløb skal give mere og bedre viden om, hvordan undervisningen i små hold bedst kan udbredes yderligere. Der skal i den forbindelse laves forsøg med fx holdstørrelser, undervisningsforløbenes varighed og tilpasning til særlige elevgruppers behov. Samtidig skal der laves en kortlægning af de indsatses med undervisning i små hold, der findes lokalt og udvikles undervisnings- og vejledningsmateriale af høj kvalitet, som kan understøtte implementeringen af undervisning i små hold. Kommissionen anbefaler, at professionshøjskolerne i samarbejde med folkeskolens centrale parter får til opgave at udvikle et kompetenceudviklingsforløb, der skal opkvalificere de folkeskolelærere, som skal undervise i små hold på skolerne.

I Danmark viser tidligere forsøg med intensive undervisningsforløb i små hold i matematik på 2. og 8. klassetrin, at indsatsen har store effekter på udvikling af elevernes matematikfærdigheder. Derfor foreslår kommissionen, at der etableres undervisning i små hold i matematik på 2. og 8. klassetrin allerede før, at forsøgsprogrammet sættes i gang. I forsøgsprogrammet skal undervisning i små hold i matematik testes på de resterende klassetrin i folkeskolen.

Intensive undervisningsforløb i små hold er forbundet med betydelige omkostninger. Derfor har kommissionen også afsat 650 mio. kr. til indsatsen. Pengene tildeles kommuner på baggrund af socioøkonomiske kriterier.

BOKS 3

Udvalgte danske og internationale forskningsresultater vedrørende undervisning i små hold

Følgforskningen på *Matematikindsats 2017 – TMTM, Tidlig Matematikindsats Til Marginalgruppeelever* finder en signifikant positiv effekt af dialogbaseret undervisning fire sessioner om ugen i 12 uger af 25-40 minutters varighed i grupper af 2-4 elever eller som eneundervisning på svagtpræsterende elevers matematikresultater. For svage elever i både 2. og 8. klasse blev fundet standardiserede effekter på 0,38 standardafvigelser.¹ TMTM-konceptet forudsætter supplerende kompetenceudvikling af læreren i form af et fire-dages kursus.²

Et review af systematiske lodtrækningsforsøg viser, at undervisning i små hold ("high dosage tutoring") har en høj effekt på elevernes læse- og matematikfærdigheder. Konkret viser studiet, at undervisning i grupper af seks elever eller færre i mere end tre dage om ugen – eller hvad der svarer til 50 timer eller mere over en periode på 36 uger – har en signifikant positiv effekt (standardeffekt på 0,31 på matematikresultater og 0,23 på læseresultater). På den baggrund konkluderes det, at undervisning i små hold rettet mod elever, som er fagligt udfordrede eller har en svag social baggrund, er mindst lige så effektivt som indsatser tidligt i barnets liv (Fryer, 2017).³

En forskningskortlægning af indsatser organiseret i små grupper for elever med læsevanskeligheder i 3.-6.klasse problematiserer generelt forskningen for ikke at undersøge effekten for sammenlignelige elevgrupper, da eleverne i små hold oftest er fagligt svagere end gruppen af elever i almenklassen. Ikke desto mindre finder de, at den faglige fremgang er mindst lige så stor for elever i små hold som i almenklassen, hvilket er positivt, da effekten for de fagligt svageste ofte er lavere end de øvrige elever, hvis de indgik i almenundervisningen (Daugaard og Elbro, 2021).⁴

Et internationalt forskningsreview om effekter af skolerettede indsatser rettet mod elever med faglige udfordringer eller i risiko for faglige udfordringer på 0.-6.klassetrin finder, at effekten af undervisning i små hold (5 eller færre elever) i gennemsnit er 0,35 standardafvigelse for elevernes faglige resultater (Dietrichson et al., 2020a).⁵ Et lignende forskningsreview rettet mod elever med faglige udfordringer eller i risiko for faglige udfordringer på 7.-12. klassetrin finder stort set de samme effektresultater med en effektstørrelse på 0,38 standardafvigelse (Dietrichson et al., 2020b).⁶ Et andet internationalt forskningsreview om matematikindsatser rettet mod elever på 0.-5.klassetrin viser lav til middel effekt på elevernes faglige resultater af en-til-en instruktion og en-til-gruppe instruktion (Pellegrini et al., 2018).⁷

Anm.:

1 Effekterne af TMTM beregnes på fremgang i antallet af korrekte besvarelser fra præ-test til post-test. I evalueringen af TMTM er der ud fra det resultat konstrueret et standardiseret effektmål for at kunne sammenligne den estimerede effekt med effekter af andre indsatser. En fremgang på 0,38 standardafvigelser svarer til en ekstra fremgang i test-scores på 3,2-4,4 korrekte besvarelser, hvilket skal sammenholdes med en 'normal fremgang' i kontrolgruppen på 5-6 korrekte besvarelser, altså en 'ekstra fremgang' på omkring 50-75 pct.

Kilde:

2 Harder et al. (2020): *Sammenfatning af følgforskningen på Matematikindsats 2017 – TMTM, Tidlig Matematikindsats Til Marginalgruppeelever*.

3 Fryer Jr. (2017): *The Production of Human Capital in Developed Countries: Evidence from 196 Randomized Field Experiments, Handbook of economic field experiments; Volume 2*.

4 Daugaard og Elbro (2021): *Kortlægning af indsatser organiseret i små grupper for elever med læsevanskeligheder i 3.-6. kl.: Systematisk overblik over eksisterende effektundersøgelser*.

5 Dietrichson et al. (2021): *Targeted school-based interventions for improving reading and mathematics for students with or at risk of academic difficulties in Grades K-6: A systematic review*.

6 Dietrichson et al. (2020): *Targeted schoolbased interventions for improving reading and mathematics for students with, or at risk of, academic difficulties in Grades 7–12: A systematic review*.

7 Pellegrini et al. (2018): *Effective Programs in Elementary Mathematics: A Best Evidence Synthesis. Best Evidence Encyclopedia*.

Modersmålsundervisning i små hold i 1. klasse

For at styrke de sproglige og faglige udviklingsmuligheder i folkeskolen for elever med oprindelse uden for EU anbefaler kommissionen, at der etableres intensiv modersmålsundervisning i 1. klasse på skoler med mere end 30 pct. tosprogede elever – ved siden af den normale undervisning.

Tidligere forsøg med modersmålsundervisning i små hold til elever med primært ikke-vestlig baggrund i 1. klasse har påvist positive effekter på i første omgang de deltagende elevers trivsel og på sigt deres faglige udvikling.^{19,20}

Afgrænsningen til elever med oprindelse uden for EU skal ses i lyset af, at det efter gældende regler kun er elever med EU-oprindelse, der skal tilbydes modersmålsundervisning.

Grænsen ved 30 pct. skal dels ses i lyset af de erfaringer, som et tidligere forsøgsprogram om modersmålsundervisning viste med, at der skal være tilstrækkeligt med elever til at oprette mindre hold til modersmålsundervisning. Og dels ud fra tidligere analyser, som viser, at skoler med 30 pct. tosprogede kan have mere generelle udfordringer med det faglige niveau. Modersmålsundervisningen kan tage udgangspunkt i et intensivt forløb med modersmålsundervisning i små hold, hvor fokus ligger på at udvikle elevernes kompetencer inden for både tale, skrift og læsning på deres modersmål.

19 Andersen et al. (2017): *Modersmålsbaseret undervisning – Modersmålsundervisning på 1. klassetrin.*

20 Andersen et al. (2022): *How first-language instruction transfers to majority-language skills.*

1.4

Mere praksisfaglighed i folkeskolen

ANBEFALING 1.4.a

Nye anvendelsesorienterede læreplaner

Der udvikles nye læreplaner med et mere praktisk og anvendelsesorienteret fokus for alle fag og alle klassetrin i folkeskolen.

ANBEFALING 1.4.b

Omfordeling af praktiske timer til udskolingen

Der etableres flere praktiske timer i udskolingen gennem omfordeling af praktiske timer fra indskolingen og mellemtrinnet til udskolingen. Karakterer fra de forskellige praktiske fag skal tælle på afgangsbrevet på lige fod med øvrige fag.

ANBEFALING 1.4.c

Obligatorisk erhvervspraktik med pladsgaranti

Der indføres én uges obligatorisk erhvervspraktik for alle unge i 8. eller 9. klasse i folkeskolen. Kommunerne har ansvaret for, at der er praktikpladser til alle elever, hvilket blandt andet skal opnås via partnerskaber med det lokale erhvervsliv.

ANBEFALING 1.4.d

Hverdagspraktik (3+2-ordning) til skoletrætte elever fra 7. klasse

Der etableres en 3+2-ordning fra 7. klasse og frem for de mest skoletrætte elever – altså en mulighed for at kombinere tre dages skolegang med to dages praktik hver uge. Ordningen er et tilbud til de mest skoletrætte elever om praktik i private og offentlige virksomheder eller på erhvervsskoler. Eleverne i 3+2-ordningen skal – som noget nyt – aflægge prøve i en reduceret fagrække i folkeskolens erhvervspraktiske afgangseksamen.

Nye anvendelsesorienterede læreplaner

Det er kommissionens anbefaling, at det praksisfaglige skal fylde mere i folkeskolen – særligt i udskolingen, altså 7.-9. klasse. Mere praksisfaglig undervisning vil give eleverne større bevidsthed om deres praktiske evner end i dag – og dermed give dem bedre forudsætninger for at beslutte, om de vil gå den erhvervsfaglige vej efter 9. klasse. Samtidig vil de elever, der ikke profiterer af stillesiddende klasseundervisning, få større udbytte af og motivation for undervisning med en praktisk kobling mellem lærestof og virkelighed. Undersøgelser viser, at mange elever har mere udbytte af praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning, som kan løfte elevernes faglige udbytte, få dem til at deltage mere aktivt i undervisningen og styrke deres motivation for at lære mere.²¹

²¹ VIA (2020): *Vidensgrundlag for praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning: Slutrapport. Slutrapport Praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning*. VIVE (2020): *Elevernes læring, trivsel og oplevelser af undervisningen i folkeskolen – en evaluering af udviklingen i reformårerne 2014-2018*.

Kommissionens anbefalinger er i to spor.

For det første skal den praktiske dimension integreres bedre i alle fag og på alle klassetrin i folkeskolen – og især skal det praktiske fylde mere i udskolingen, hvor skoletrætheden særligt begynder at indfinde sig hos nogle af eleverne. Samtidig med at det er her, at de unge skal vælge ungdomsuddannelse. Men allerede i indskolingen og på mellemtrinnet skal eleverne stifte bekendtskab med erhverv og erhvervsskoler. Det kan ske som led i undervisning i det obligatoriske emne *uddannelse og job* eller som åben skole-aktiviteter, fx forløb eller besøg i lokale virksomheder for at understøtte skolens praktiske dimension.

For det andet skal der, for de allermest skoletrætte udskolings elever, skabes en alternativ praksisrettet afslutning på folkeskolen, som kvalificerer dem til at påbegynde og gennemføre en erhvervsuddannelse, selvom de ikke aflægger folkeskolens 9. klasseprøver i alle prøvefag.

Ønsket om en mere praksisfaglig skole og en øget praksisorientering betyder også øgede krav til nuværende og kommende lærere. Realiseringen af kommissionens anbefalinger skal ske i samarbejde med folkeskolens parter i det nationale samtale- og udviklingsprogram *Sammen om Skolen* (bestående af regeringen (ved børne- og undervisningsministeren), folkeskoleforligskredsen og følgende syv parter: Danmarks Lærerforening, Skolelederforeningen, Kommunernes Landsforening, Danske Skoleelever, Skole og Forældre, BUPL og Børne- og Kulturchefforeningen).

Kommissionen anbefaler derudover, at der udvikles nye læreplaner,²² der har et langt mere praksis- og anvendelsesorienteret fokus end de nuværende. Praksisfaglighed og praktisk undervisning skal ikke kun være forbeholdt de praktiske fag, men også integreres bedre i traditionelt boglige fag som fysik, engelsk og matematik.

22 Folkeskolens læreplaner (Fælles Mål) er den fælles nationale ramme for, hvad eleverne skal lære i folkeskolen, herunder hvad der udgør fagenes formål og indhold.

Mange kommuner, skoler og lærere har allerede stor succes med praktisk undervisning og praksisorienteret indhold på tværs af fag. Nedenfor er der eksempler på, hvordan skolens traditionelle fag kan kobles til og anvendes på eksempler fra den virkelige verden:

- *Sælg et hus! (dansk, matematik, fysik og uddannelse og job):* En 8. klasse samarbejder med en erhvervsskole om den viden, man skal bruge i forbindelse med bygning og salg af en familiebolig. En ejendomsmægler og en arkitekt holder korte oplæg om, hvordan man laver en salgsopstilling og udarbejder salgsmateriale. En erhvervsskolelærer hjælper til med det praktiske modelarbejde, fx at få boligens belysning til at virke. Eleverne får erfaringer med at koble teori med praksis – de skal konstruere en model og lave en salgsopstilling. De træner deres evne til at præsentere ved at arbejde med genrer som video, skriftlige leverancer og interviews.
- *Menukort til venskabsklassen (tysk og matematik):* Eleverne i 7. klasse får besøg af venskabsklassen fra Tyskland. Klassen driver til daglig skolens madbod og skal oversætte menukortet til tysk med priserne omregnet fra kroner til euro. Menukortet skal layoutes, så det fremmer et godt salg. Opgaven giver mulighed for at forsøge at sætte sig i venskabsklassens sted som besøgende i Danmark – og undersøge, hvordan man kommunikerer til forskellige forbrugergrupper med henblik på salg.
- *Dæk op til middagselskab som i gamle dage (historie, håndværk og design og madkundskab):* I historie og madkundskab fordyber eleverne i 4. klasse sig i måltidets udvikling gennem tiden og arbejder med færdigheds- og vidensområdet 'måltidskultur'. De vælger et årti og skal i faget håndværk og design dække op til et middagselskab i den tid, de har valgt. De fremstiller tallerkener og krus af genbrugstræ og syr duge og servietter af genbrugstekstiler. I historie præsenterer de deres valg af tidsperiode, materialer og æstetik og kommer på den måde til at tale om forskellige erhvervs status og muligheder gennem tiderne.
- *Den utålmodige patient (dansk):* I dansk skal eleverne i 6. klasse gennem rollespil vise den gode eller mindre gode kommunikation i en given situation. Eleverne spiller social- og sundhedsassistenter på et hospital. Det er en travl dag, og en af patienterne er frustreret over den lange ventetid. Eleverne fremlægger og giver hinanden feedback og udpeger de forskellige problematikker og løsninger, der formidles i rollespillet.

I plenum drøftes, hvilke kommunikationsværktøjer man bruger i sundhedsvæsenet, og hvordan verbal og nonverbal kommunikation kan være med til at afvæbne en konflikt.

- *Shampooens vej til dit brusebad (natur/teknologi):* I natur/teknologi i 6. klasse arbejder eleverne med at kortlægge shampooens vej fra laboratorium til fabrik til emballageproducent til fragtmand til butik og hjem til brusekabinen. Hvad er shampooen sammensat af, hvad koster det at fragte den, hvordan påvirker den naturgrundlaget, og hvordan kan den gøres mere bæredygtig at producere? Hvad er emballagen lavet af, hvor er shampooen produceret og af hvem? Hvilke erhverv har egentligt bidraget til, at du kan bruge shampoo?

Det handler selvfølgelig ikke kun om at hoppe tabeller i skolegården i de små klasser (selvom det også er fint). Det handler om, at eleverne erfarer, hvad traditionelt boglige fag helt konkret kan bruges til i samfundet, og hvad de praktiske fag og elementer rummer og kan bidrage med i hverdagen.

Kommissionen anbefaler, at gode lokale eksempler på praksisorienteret undervisning, der skaber større udsyn, udbredes i tilknytning til nye nationale læreplaner. Læreplanerne skal udvikles i tæt samarbejde med sektoren, dels for at kvalificere dem og dels for at sikre opbakning og ejerskab, når de efterfølgende skal omsættes til god, anvendelsesorienteret undervisning. Der skal fra centralt hold sikres kapacitetsopbygning af lærere og ledere som følge af indholdet i de nye læreplaner. Derudover bør der udvikles praksisrettet undervisningsmateriale til de enkelte fag, som lærere kan vælge at gøre brug af i tilrettelæggelsen af deres undervisning.

Man kan eventuelt seke til processen i Norge, hvor man i årene fra 2013 til 2021 har arbejdet med en fornyelse af læreplanerne i alle fag under overskriften Fagfornyelsen. Et regeringsnedsat offentligt udvalg fik til opgave at kigge 20-30 år ud i fremtiden på fremtidens kompetencer og fremtidens skole. Udvalget pegede på, at fremtidens skole både skal lære eleverne mere i det enkelte fag – og lære eleverne mere om at kommunikere, samarbejde, deltage, udforske og skabe. Det norske arbejde med læreplaner blev gennemført med inddragelse af lærere, pædagoger og andre fagfolk. Udkast til læreplaner blev delt med offentligheden undervejs i processen, og mere end 20.000 høringsvar blev modtaget.

Omfordeling af praktiske timer til udskolingen

Kommissionen vurderer, at det er uhensigtsmæssigt at have relativt få praktiske timer i udskolingen, hvor eleverne for det første skal vælge ungdomsuddannelse, og hvor skoletrætheden for det andet er begyndt at brede sig blandt nogle elever. Derfor er en omfordeling af praktiske timer nødvendig.

Det samlede antal timer i folkeskolen skal ikke øges, men de praktiske timer skal fordeles mere jævnt på tværs af klassetrin. Det skal bidrage til en mere varieret skoledag i udskolingen – og understøtte, at flere udskolingselever bliver bevidste om deres praktiske evner og får øjnene op for den erhvervsfaglige vej efter 9. klasse. Karakterer fra alle de praktiske fag skal indgå i det samlede gennemsnit i folkeskolens afgangseksamen.

Kommissionen anbefaler ikke, at et bestemt antal timer skal omfordeles, men lægger op til, at der skal arbejdes videre med at udforme en konkret model for omfordelingen af de praktiske timer og de praktiske timers nærmere indhold (fx teknologiforståelse, design mv.), og at denne skal gennemføres inden for folkeskolens nuværende rammer. De eksisterende mindstekrav til timetallet pr. klassetrin skal fastholdes, og skoledagens længde vil dermed ikke blive påvirket.

Obligatorisk erhvervspraktik med pladsgaranti

Kommissionen anbefaler, at erhvervspraktik gøres obligatorisk for alle elever i folkeskolen i 8. eller 9. klasse. I dag har folkeskoleelever i 8. og 9. klasse ret til én uges erhvervspraktik på begge klassetrin, men fire ud af ti kommer aldrig i praktik. Det afspejler, at det i høj grad er op til eleverne selv at arrangere praktikken.

Ambitionen er, at flere unge får bedre indsigt i, hvad det praktiske arbejdsliv rummer, og hvordan forskellige uddannelser bruges i praksis. Samtidig skal flere unge have mulighed for at træffe en beslutning om deres fremtidige ungdomsuddannelse baseret på konkret erfaring. Det kan bidrage til, at flere unge tilgår erhvervsuddannelserne.

Det er naturligt, at unge i løbet af udskolingen får mulighed for at få indblik i mindst et af arbejdsmarkedets mange erhverv, og undersøgelser har vist, at erhvervspraktik rent faktisk hjælper unge i deres valgproces: For otte ud af ti unge, som har valgt en erhvervsuddannelse og været i erhvervspraktik inden, har praktikken hjulpet dem i deres uddannelsesvalg.²³ Samtidig kan erhvervspraktik være med til at øge skoletrætte elevers motivation og øge deres kendskab til erhvervsuddannelser generelt.²⁴

Kommissionens anbefaling om at omlægge ungdomsuddannelseslandskabet, herunder at etablere en ny almindelig ungdomsuddannelse (som præsenteres i denne rapport del 2), sigter på at løse en del af udfordringen med at vælge den rette erhvervsuddannelse. Men for at de unge i det hele taget får kendskab til en anden vej end de gymnasiale uddannelser, er obligatorisk erhvervspraktik et vigtigt skridt på vejen.

Skolens lærere eller vejledere skal understøtte elevens forberedelse af og refleksion over praktikken, fx inden for rammerne af det eksisterende obligatoriske emne *Uddannelse og job*, som alle elever skal have fra 1. klasse til 9. klasse. Når skolen er involveret både før, under og efter praktikken, understøttes elevernes udbytte af praktikforløbet. Den øgede praksisfaglighed og erhvervspraktik skal gå hånd i hånd med et øget samarbejde med erhvervslivet i hele skoleforløbet. Skoler kan inspireres af andre skoler, der allerede i dag har partnerskaber med det lokale erhvervsliv.

Kommissionens anbefaling indebærer derudover, at det er skolens (altså kommunens) ansvar, at der er praktikpladser til elever, som ikke selv kan finde en plads. I dag er det ofte elevens egen opgave at finde en praktikplads. Det kan skabe udfordringer for blandt andet elever, der er begrænsede af geografi (fx elever, der bor i mindre øsamfund), elever med handicap og elever med særlige behov, herunder også elever i specialskoler og -klasser mv. Samtidig er elever fra ressourcerstærke familier med gode netværk – som måske allerede er afklarede om at vælge en gymnasial uddannelse – bedre stillet i jagten på en praktikplads.

23 EVA (2019): *Uddannelsesvalg i 9. klasse*.

24 EVA (2021): *Undersøgelse af anvendelse af erhvervspraktik i folkeskolen*.

Derfor skal ansvaret for at finde praktikpladser til elever, der ikke selv kan finde én, flyttes til kommunerne. Eleverne skal tage imod den praktikplads, som kommunen tilbyder, hvis de ikke selv kan finde en praktikplads.

Kommissionen vil i den næste rapport – Nye Reformveje 3 – komme med konkret anbefaling om, at der skal etableres faste partnerskaber mellem kommuner, virksomheder, boligorganisationer og civilsamfund. Sådanne partnerskaber vil gøre opgaven med at finde de rigtige praktikpladser meget mere overkommelig for kommunerne. Det samme gør sig gældende for kommissionens anbefaling om mere praktik i skolehverdagen for de særligt skoletrætte.

Hverdagspraktik (3+2-ordning) til skoletrætte elever fra 7. klasse

Kommissionen anbefaler, at kommunerne forpligtes til fra 7. klasse at tilbyde en ordning, hvor de mest skoletrætte elever kan gå i skole tre dage og være i virksomhedspraktik eller skolepraktik (fx på en kommunal ungdomsskole eller en erhvervsskole) to dage – eller alternativt gå i skole fire dage og være i praktik én dag. Der er her tale om et særligt tilbud til de helt skoletrætte elever, som simpelthen ikke får gavn af at fortsætte i et traditionelt skoleforløb. I dag findes lignende muligheder, der dog først gælder fra 8. klasse.

Ordningen er målrettet skoletrætte elever i udskolingen, som kommunen allerede har forsøgt at løfte fagligt og trivselsmæssigt ved at tilbyde den nødvendige støtte, og som vurderes at have en stor risiko for ikke at kunne påbegynde en ungdomsuddannelse efter folkeskolen. 3+2-eleverne vil som udgangspunkt skulle deltage i den almindelige undervisning, når de ikke er i praktik, selvom de vil kunne fritages fra visse fag og heller ikke skal til prøve i fagene. Det vil være op til en lokal beslutning i kommunerne, om elever, der ønsker at indgå i ordningen, fortsætter i deres klasse, eller om der etableres klasser eller hold på tværs af skoler.

Mange kommuner har gode erfaringer med 3+2 eller lignende ordninger og erhvervsklasser fx i regi af den kommunale ungdomsskole, jf. boks 4.

Ifølge lovgivningen er det i dag alene forældrene, der kan anmode om, at deres barn kommer i et særligt forløb. Det kan være hensigtsmæssigt at udvide initiativretten til også at gælde skoler og kommuner, så de også kan foreslå, at eleven påbegynder et alternativt forløb. Dog holdes der fast i, at det udvidede 3+2-forløb kræver samtykke fra forældrene og skal bero på en vurdering af elevens kapacitet.

Eleverne skal have alle undervisningstimer i dansk og matematik – hvilket ikke er et krav med de eksisterende ordninger i dag – og skal i 9. klasse op til en afsluttende prøve (folkeskolens erhvervspraktiske afgangseksamen) i en reduceret fagrække, og som minimum i dansk og matematik. Sammen med et forløb på en erhvervsskole eller i en virksomhed giver prøven direkte adgang til visse erhvervsuddannelser. Dette vil skabe en klarere forståelse af, at et 3+2-forløb ikke hæfter eleverne af uddannelsessystemet, men blot er en anden vej til en række erhvervsuddannelser. Eleverne får altså med initiativet mulighed for direkte at begynde på en erhvervsuddannelse uden at skulle aflægge prøve i alle de bundne fag i afgangsprøven i folkeskolen eller at skulle til optagelsesprøver eller samtaler på en erhvervsskole.

Elever, der er i 3+2-ordningen, skal i sagens natur være tilknyttet den kommunale ungeindsats (KUI), der beslutter, hvordan den enkelte elev understøttes bedst muligt i sit forløb med fokus på faglige og sociale behov, fx med en kontaktpersonsindsats eller individuel vejledning.

BOKS 4

Eksempler på skoler, som tilbyder 3+2 eller lignende ordninger

Frem 10 på Esbjerg Ungdomsskole i Esbjerg Kommune

Frem 10 er et tilbud til 10. klasseelever, der ønsker en erhvervsuddannelse. Målet er, at eleverne efter et år skal være afklarede og klar til at påbegynde en erhvervsuddannelse. Elever modtager undervisning i dansk, matematik og engelsk tre dage om ugen. Fordelingen af fag foretages med udgangspunkt i den enkelte elev. Alle elever skal ved udgangen af forløbet være på et fagligt niveau, der giver mulighed for at påbegynde en erhvervsuddannelse. Eleverne skal to dage om ugen i praktik i en virksomhed. Skoleåret er inddelt i tre perioder således, at der er mulighed for at afprøve tre forskellige brancher. Første virksomhed finder skolen. Efterfølgende findes virksomhederne i samarbejde med eleven.

Forskolen på Viborg Ungdomsskole i Viborg Kommune

Forskolen er et uddannelsesstilbud på Viborg Ungdomsskole, der tilbyder et afklaringsforløb til unge mellem 15 og 19 år, som er skoletrætte, har indlæringsvanskeligheder eller andre udfordringer. Formålet med Forskolen er at gøre eleverne uddannelsesparate til en ungdomsuddannelse. Undervisningen tager udgangspunkt i elevens individuelle niveau i fag som dansk og matematik, og eleverne deltager i praktik og forskellige værksteder. Som en del af forløbet skal de unge i erhvervspraktik svarende til 37 timer om ugen.

Heltidsundervisning på Nordre Skole i Kolding Kommune

Undervisningen på Nordre Skole svarer til folkeskoleniveau, men er fritaget fra de almindelige krav om fx læseplaner. Skoledagen adskiller sig fra almene tilbud ved at have særlig fleksibilitet og mulighed for at imødekomme elevernes individuelle behov. Det overordnede formål er at sikre en god overgang til en ungdomsuddannelse eller et job og samtidig ruste eleverne personligt og socialt. Nordre Skole er en skole for unge, der ikke længere kan se sig selv i rammerne af deres folkeskoletilbud. Det kan skyldes blandt andet udfordringer med motivation, selvkontrol, socialt sammenspil og angst. Undervisningen tager udgangspunkt i skoledage i kombination med praksisdage. Der indgår en tolærerordning, og der er færre elever i klasserne.

Værkstedsgruppen på Skolen på Finlandsvej i Skanderborg Kommune

Værkstedsgruppen er et særligt tilrettelagt skoletilbud for elever, der går i 8.-10. klasse, som har brug for en mere varieret skoledag med praksisnære fag. Formålet med skoletilbuddet er at gøre eleverne klar til enten erhvervsuddannelserne, FGU eller et STU-forløb. Der er fokus på fagene dansk, matematik og engelsk, og eleverne skal gå til prøve i fagene. I et individuelt tilrettelagt skema er der mulighed for en reduceret skoledag. Eleverne bliver i løbet af skoledagen præsenteret for flere forskellige praksisfaglige tilgange til forskellige håndværksfag.

Kilde: Ungdomsskoleforeningen.

1.5

Kommunal opmærksomhed på betydningen af socioøkonomiske fordelingskriterier

ANBEFALING 1.5

Brug af socioøkonomiske kriterier

Alle kommuner bør i fordeling af ressourcer til dagtilbud og folkeskoler tage højde for socioøkonomiske faktorer blandt børn og unge på de enkelte institutioner. Det skal understøtte, at børn fra udsatte hjem kan blive løftet fagligt og socialt. Og det skal i sidste ende bidrage til at øge den sociale mobilitet i samfundet.

Kommunerne kender deres dagtilbud og folkeskoler bedst, og derfor skal de have ansvaret for at fordele ressourcer på dagtilbuds- og folkeskoleområdet. Mange kommuner anvender allerede socioøkonomiske fordelingskriterier eller har overvejet at gøre det. Men der er også mange, som ikke gør: Over halvdelen af kommunerne anvender ikke socioøkonomiske fordelingskriterier til at omfordele ressourcer på dagtilbudsområdet. Hver fjerde kommune har end ikke overvejet det.²⁵

På tværs af dagtilbud og folkeskoler er der store forskelle i børns baggrund (fx etnisk oprindelse, forældrenes uddannelse og indkomst) og i, hvor godt de klarer sig. Både inden for og på tværs af kommunerne.

I gennemsnit koster et udsat barn mere end et velstillet barn, da de kan have særlige behov, fx behov for undervisning i små hold og ekstra støtte fra lærere og øvrigt pædagogisk personale. Ud fra et samfundsøkonomisk perspektiv ville det være en god idé, at de mest udsatte børn i en kommune gik i de dagtilbud og på de skoler, der har de bedste forhold, herunder de bedste ledere og medarbejdere. Det ville skabe bedre betingelser for at øge den sociale mobilitet. Eksempelvis er det dokumenteret, at øget kvalitet i dagtilbud er med til at reducere betydningen af socioøkonomisk baggrund senere i livet. I dag er det dog typisk ikke de svage børn, som går i de stærkeste tilbud. Det er snarere det omvendte, der er tilfældet.²⁶

For at bidrage til at øge den sociale mobilitet i samfundet opfordrer kommissionen kommunerne til i højere grad at omfordele ressourcer på dagtilbuds- og folkeskoleområdet for at tage højde for socioøkonomiske forskelle på tværs af kommunens dagtilbud og folkeskoler.

25 VIVE (2017): *Socioøkonomiske ressourcefordelingsmodeller på daginstitutionsområdet*.

26 Landersø et al. (2020): *Public and Parental Investments and Children's Skill Formation*.

DEL 2

DEL 2

Ungdomsuddannelser

Kommissionen anbefaler en gennemgribende nytænkning af de uddannelsesmuligheder, som møder vores unge, når de forlader grundskolen efter 9. klasse.

De tre treårige gymnasiale uddannelser – hhx, htx og stx (henholdsvis merkantil, teknisk og almen studentereksamen) – vil (med enkelte justeringer) fortsat bestå, som vi kender dem. Men kommissionen foreslår, at der ved siden af etableres en ny ungdomsuddannelse: hpx – Højere Praktisk Eksamen.

Hpx skal være en toårig praksisrettet uddannelse for dem, der som 15-17-årige gerne vil forblive i et ungdomsmiljø – med fællesskaber, sports- og fritidsaktiviteter, fester og caféaftener – men som vil noget andet end den boglighed, de gymnasiale uddannelser tilbyder. Selvom hpx ikke skal ligne gymnasiet, har de dog noget til fælles: En afsluttende eksamen med – hvis de unge ønsker det – hue og vognkørsel. Ligesom der for gymnasiet er mange veje åbne videre i uddannelsessystemet, skal det også gælde for hpx. Efter endt hpx skal vejene være åbne for erhvervsuddannelser (eud og eux), og hpx skal også have klare veje til en række erhvervsakademiuddannelser eller fx via en hf til professionsbacheloruddannelser og andre videregående uddannelser.

I dag giver det anledning til stor bekymring for unge – og måske især deres forældre – at starte på en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen. Man er bekymret for det snævre valg og for den eventuelle uddannelsesmæssige blindgyde.²⁷

Det er præcis noget af det, gymnasiet undgår, fordi en studentereksamen i princippet kan føre alle steder hen.

Det samme skal langt hen ad vejen gælde for hpx. Man lukker ingen døre.

Mange, der har taget hpx, vil nok efterfølgende vælge en erhvervsuddannelse. Eller også vil de ikke. Og det er en selvstændig pointe. Den nye ungdomsuddannelse retter sig mod erhvervsuddannelserne, men den udelukker *ikke* muligheden for nogen anden uddannelse. Den er derfor også det oplagte valg for unge, der er i tvivl om, de skal vælge et konkret erhverv eller gå den længere vej gennem en videregående uddannelse.

Samtidig anbefaler kommissionen, at visse elementer, som vi tager for givet i dag, bliver ændret markant. Den almindelige 10. klasse skal indlemmes i hpx'en, eller – på efterskoler – omlægges til et 10. skoleår uden eksamen. Endelig får hf en ny rolle i uddannelseslandskabet, idet den bliver en mulig overbygning på hpx'en.

Målet med kommissionens anbefalinger er *ikke*, at de unge skal hurtigere gennem uddannelsessystemet. Tværtimod. Kommissionens forslag sigter på at give *alle* unge de sociale fællesskaber og relationer, som efterskolerne og gymnasierne så succesfuldt tilbyder.

For de unge, som endnu ikke er parate til at starte på hpx eller gymnasiet (måske fordi de ikke har bestået folkeskolens afgangseksamen), bliver FGU – den forberedende grunduddannelse – det naturlige valg. De unge skal have ret til at blive optaget på FGU uden først at skulle målgruppevurderes af kommunen, så de har bedre mulighed for efterfølgende at gennemføre en af de andre ungdomsuddannelser.

²⁷ EVA (2018): *Fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet*.

I dag er der en stor bred vej til gymnasiet, mens vejen til erhvervsuddannelserne ofte er snørklet og utydelig.

Unge med praktiske interesser skal have en lige så attraktiv vej som unge med mere teoretiske interesser.

Kommissionens forslag til et nyt ungdomsuddannelseslandskab vil betyde mange og store ændringer for de institutioner, der i dag har ansvaret for ungdomsuddannelserne. Det vil blive en stor opgave at gennemføre de anbefalede ændringer og skabelsen af en helt ny ungdomsuddannelse. Ændringer, der både vil kræve ressourcer og tid. Der vil være mange områder, hvor der bliver behov for yderligere analyser og arbejde med at afklare, hvordan den anbefalede overordnede struktur kan implementeres. Derfor anbefaler kommissionen, at dette arbejde udføres af ét eller flere ekspertudvalg.

Men en omfattende omlægning af uddannelseslandskabet for de unge er nødvendig af flere årsager. Især to træder frem.

For det første: I dag har vi i Danmark ikke et egentligt ungdomsuddannelsesstilbud til de unge, der ønsker noget andet end gymnasiet og heller ikke føler sig klar til at forpligte sig til en fagligt krævende 4-5-årig eux. Vi har kun erhvervsuddannelserne, og de er reelt ikke ungdomsuddannelser, men voksenuddannelser – i den forstand, at voksne udgør en stor andel af eleverne. Vi lader som om, de er ligestillede tilbud, som de unge kan vælge til og fra på linje med de gymnasiale uddannelser efter grundskolen. Men som vi skal se i det følgende, er det ikke sandt – og det er heller ikke sådan, de unge oplever dem.

For det andet: Vi skal investere i netop den ungegruppe, der ønsker noget andet end gymnasiet og give dem en stærkere både faglig og social ballast, *inden* de stilles over for valget af en erhvervskompetencegivende uddannelse. Vel at mærke en ballast, der repræsenterer noget helt andet end de tre gymnasieretninger.

Den nye ungdomsuddannelse, hpx, vil ikke være en mere eller mindre akademiseret erhvervsfaglig uddannelse, men derimod en toårig almindelig ungdomsuddannelse med fokus på praksisnær læring.

Et centralt mål med at skabe en egentlig praktisk ungdomsuddannelse er både at øge søgningen mod erhvervs-, erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelserne og at mindske frafaldet fra disse uddannelser. Det skal samtidig bidrage til at reducere gruppen af unge, som ikke får en uddannelse.

Faglært – fravalg, omvalg og frafald

Erhvervsuddannelserne er i dag det ualmindelige uddannelsesvalg for unge, som går ud af grundskolen. Faktum er, at kun to ud af ti elever, der afslutter 9. eller 10. klasse, vælger en erhvervsuddannelse, mens syv ud af ti vælger en gymnasial uddannelse, jf. figur 10.

I dag består erhvervsuddannelserne for en ung, der forlader grundskolen, som udgangspunkt af grundforløbets 1. del (GF1) på et halvt år (20 uger). Grundforløbets 2. del (GF2) udgøres af omkring 100 forskellige muligheder, der hver er på et halvt år – efterfulgt af hovedforløbet knyttet til det GF2, man har valgt. På hovedforløbet veksler man mellem oplæring i virksomhed og skoleforløb. Voksne over 18 år starter typisk direkte på grundforløbets 2. del, eventuelt med et introducerende grundforløb+ (GF+) på 10 uger, som skal hjælpe uafklarede voksne samt voksne med behov for opkvalificering af almene og erhvervsfaglige kompetencer med at kunne følge en erhvervsuddannelse og hjælpe med at afklare valg af uddannelse.

Derudover er der i dag en mindre gruppe af unge, som tidligt er meget afklarede om deres erhvervsvalg og har fundet en læreplads. De kan i dag gå direkte til grundforløbets 2. del ligesom voksne over 25 år, som har den fornødne erhvervs erfaring eller forudgående læreplads, kan starte direkte på hovedforløbet på en erhvervsuddannelse. Eleverne kan også tage deres erhvervsuddannelse i mesterlære, hvor eleverne kan gennemføre det første år af erhvervsuddannelsen via praktisk oplæring i virksomheden, eventuelt med supplerende skoleundervisning.

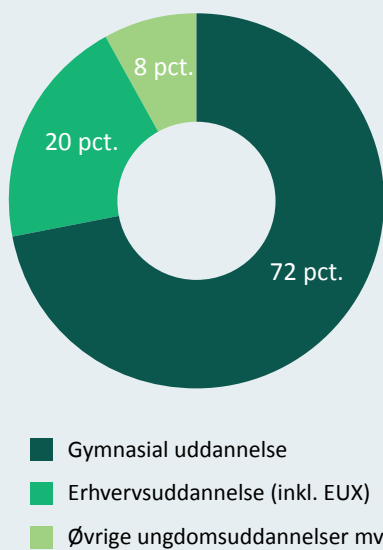
For de elever, der er afklarede og har fundet den ønskede læreplads, fungerer erhvervsuddannelses-systemet godt, og kommissionen anbefaler, at denne mulighed skal eksistere uændret i fremtiden. Ligesom det skal være muligt for ufaglærte med tilstrækkelig relevant arbejds erfaring at kunne aflægge en fuld fag- eller svendeprøve og blive faglært, jf. Nye Reformveje 1.

Men for mange af de helt unge på 15 eller 16 år, som faktisk vælger en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen, er billedet et andet. De vil i mange tilfælde hurtigt finde ud af, at en sådan uddannelse i virkeligheden ikke er noget for dem – ikke mindst, fordi de ofte oplever at være rene benjaminer blandt elever, der er langt oppe i tyerne.

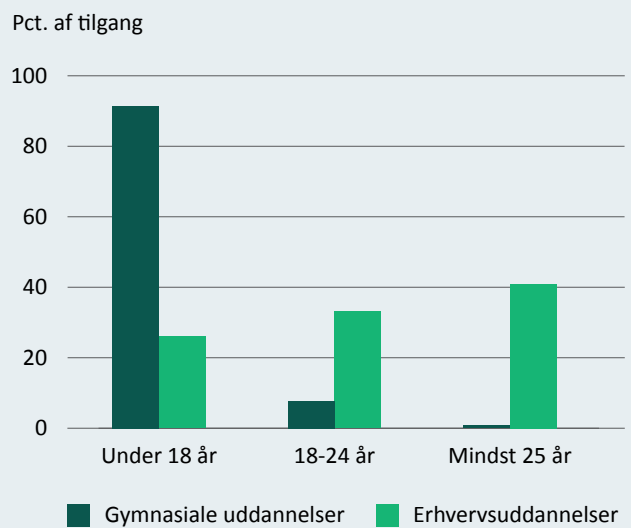
FIGUR 10

Tilmelding til ungdomsuddannelser efter 9. eller 10. klasse, 2021

FIGUR 11

Alder ved tilgang til erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser, 2021

Anm.: I figur 10 dækker øvrige ungdomsuddannelser mv. over FGU, STU og udlandsophold, højskole mv. Figur 11 viser alderen ved påbegyndt uddannelse.

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriets datavarehus.

Der er dog betydelig variation, idet nogle erhvervsuddannelser har en stor andel af voksne elever, mens andre har flere unge elever. Eksempelvis har elever på uddannelser inden for *omsorg, sundhed og pædagogik* en gennemsnitsalder på omkring 30 år ved start på grundforløbets 2. del, mens fx hovedparten af dem, der starter på landbrugsuddannelsen eller last- eller personvogsmekanikeruddannelsen, er 20 år eller derunder.

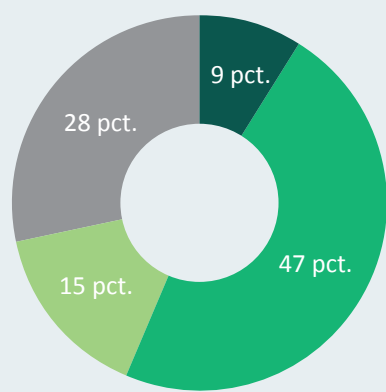
Helt generelt er gennemsnitsalderen blandt de nystartede på erhvervsuddannelsernes 2. del af grundforløbet omkring 25 år (hvilket er højere end gennemsnitsalderen for nystartede på videregående uddannelser).²⁸ Omkring fire ud af ti på erhvervsuddannelserne er fyldt 25 år, jf. figur 11. Og forskellen på at være 16 år og fx 24 år er som bekendt enorm – fx har den 24-årige levet hele 50 pct. længere end den 16-årige.

²⁸ EVA (2022): *Aldersfordeling blandt elever på erhvervsuddannelserne*.

FIGUR 12

25-årige uden uddannelse, som har påbegyndt en ungdomsuddannelse, 2021

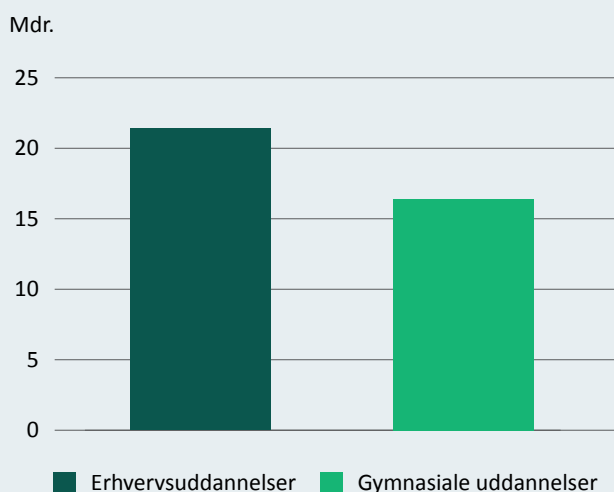
- Påbegyndt gymnasial uddannelse
- Påbegyndt erhvervsfaglig uddannelse
- Påbegyndt begge
- Ikke påbegyndt

Anm.: Personer med dansk oprindelse og efterkommere, som fylder 25 år i 2021. Statustidspunktet er 1. oktober i året. I figur 12 ses på personer, som har grundskole (inkl. uoplyst) som højeste fuldførte uddannelse på statustidspunktet. Unge har påbegyndt en ungdomsuddannelse, hvis de inden statustidspunktet er registreret med tidsforbrug på gymnasiale uddannelser eller erhvervsfaglige uddannelser. Nogle unge, som ikke påbegynder en ungdomsuddannelse, har været i gang med forberedende uddannelse. I figur 13 indgår alene unge, som har påbegyndt en ungdomsuddannelse.

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

FIGUR 13

Tid brugt på ungdomsuddannelser for 25-årige uden uddannelse, 2021

Anderledes homogent ser det ud på de treårige gymnasiale uddannelser: Her er stort set alle de nystartede under 18 år.

En af de helt store udfordringer for erhvervsuddannelserne er frafald. En meget stor del af de unge, som ikke får en ungdomsuddannelse, har faktisk forsøgt.

Omkring syv ud af ti af de 25-årige, som står uden uddannelse, har tidligere været i gang med en uddannelse – størstedelen en erhvervsuddannelse, jf. figur 12.

For mange unge, som starter på en erhvervsfaglig uddannelse, er det en udfordring at fuldføre, selvom de bruger mange måneder på at forsøge, jf. figur 13.

Det er et problem, at ca. 4 ud af 10 af de elever, som i dag starter på en erhvervsuddannelse, falder fra.²⁹ To tredjedele af det samlede frafald på erhvervsuddannelserne sker på grundforløbene og i overgangen til hovedforløbet. Det høje frafald vil i de fleste tilfælde være udtryk for spild, både for den enkelte og for samfundet.

En vigtig ambition med hpx er at skabe et egentligt ungdomsuddannelsesmiljø. Altså et miljø, hvor man – sammen med andre unge – lærer noget og er sammen om noget socialt og kulturelt. Hvor man til arrangementer og fester møder unge med forskellig baggrund, faglighed og interesse. Sådan er det ikke nødvendigvis i dag.

En anden ambition med den nye ungdomsuddannelse er at give unge tid til at blive fagligt og personligt modne til at vælge den rigtige uddannelse. Hpx skal med andre ord bidrage til, at den enkelte unge ikke falder fra én, to eller tre erhvervsuddannelser, før han eller hun finder den vej, der er den rette for ham eller hende.

Hvis flere lykkes med at vælge den rigtige erhvervsuddannelse første gang, kan det føre til lavere frafald, færre nederlag for den enkelte og højere beskæftigelse i samfundet.

Det høje frafald i forbindelse med grundforløbets 2. del og hovedforløbet vidner om, at der også er behov for at håndtere frafaldsproblematikken på selve erhvervsuddannelserne. En del af frafaldet kan skyldes ældre elever, som starter på grundforløbets 2. del med en skolebaggrund, der ligger mange år tilbage. De kan have brug for at blive opdateret fagligt. Andre elever har måske svært ved at finde en læreplads inden for netop deres valg af specifik erhvervsuddannelse.

Derfor anbefaler kommissionen både at se på muligheden for at samle grundforløbets 2. del på fagligt beslægtede erhvervsuddannelser i klynger og derved skabe større fleksibilitet med hensyn til lærepladser, og at give flere voksne elever over 18 år mulighed for at starte på GF+.

Hvad unge vil

De unge opfatter også selv erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser som meget forskellige, både hvad angår studiemiljø og fremtidsudsigter. Mange unge kan være betænkelige ved at vælge en erhvervsuddannelse umiddelbart efter afslutningen på grundskolen. De kan opfatte det som et livsvalg at starte på fx tømreruddannelsen, mens gymnasiet derimod er en forberedelse, som udskyder livsvalget med mindst tre år. En studentereksamen kan jo føre til lidt af hvert og hvad som helst, og det gælder reelt – eventuelt med lidt gymnasiale suppleringskurser – uanset om man vælger hhx, htx eller stx.³⁰

29 Børne- og Undervisningsministeriet (2022): *Statusreddegørelse for implementering af erhvervsuddannelsesreformen*.

30 EVA (2018): *Fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet*.

For erhvervsuddannelserne forholder det sig omvendt. Her skal der træffes valg. Tidligt. Også selvom der kan være betydelige usikkerheder om disse valg. Hvad nu, hvis man fx ikke får en læreplads – kan man så nå i mål med sin uddannelse?³¹ Hvad nu hvis man som færdiguddannet kommer i tanke om, at man gerne vil videre på fx en professionsbachelor- eller erhvervsakademiuddannelse? Så har man kun adgang til de specifikke uddannelser, som ens erhvervsuddannelse er særligt relevant for, og uanset om der er ledige pladser eller ej på uddannelsen, kan man kun søge ind via kvote 2 i optagelsessystemet.

Og dertil kommer, at de unge er helt klar over, at en erhvervsuddannelse statistisk set er det unormale valg – og de færreste har lyst til at skille sig ud som unormale. Derfor er det også sådan i dag, at visse unge, som vælger gymnasiet, nok ikke burde have gjort det.

En analyse har vist, at unges valg af ungdomsuddannelse generelt er i overensstemmelse med deres faglige kvalifikationer fra grundskolen, og at de unge i gennemsnit vælger en ungdomsuddannelse, som – givet deres specifikke kompetencer – er økonomisk fordelagtig for dem selv.³²

Men samme analyse peger også på, at nogle fra den bogligt svageste del af elevgruppen på de gymnasiale uddannelser (opgjort ud fra grundskolekarakterer i matematik) alt andet lige ville have kunnet opnå en højere indkomst, hvis de i stedet havde valgt en erhvervsuddannelse.³³ Tilsvarende peger en anden beskrivende analyse på, at personer med de laveste 20 pct. folkeskolekarakterer gennemsnitligt set ville have haft en højere månedsløn, hvis de havde valgt en erhvervsuddannelse frem for en gymnasial uddannelse. Dette skyldes blandt andet en højere beskæftigelsesfrekvens.³⁴ Omvendt viser begge analyser, at der også er en modsatrettet tendens: Det gælder for nogle af de fagligt stærkeste elever, der efter grundskolen vælger en erhvervsuddannelse, at de ville have kunnet opnå en højere indkomst ved en gymnasial uddannelse (og efterfølgende videregående uddannelse).

I en undersøgelse blandt 9. klasseelever svarer mange, at unge- og uddannelsesmiljøet har stor betydning for deres valg af ungdomsuddannelse. Det gælder særligt for de unge, som efter 9. klasse starter på en gymnasial uddannelse, og som har en forventning om, at gymnasiet vil blive en vigtig del af deres ungdomsliv.³⁵ Modsat har erhvervsuddannelserne i dag en imageudfordring og betragtes ofte som et valg for de bogligt svage elever.³⁶

31 VIVE (2011): *Unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet – værdier, interesser og holdninger.*

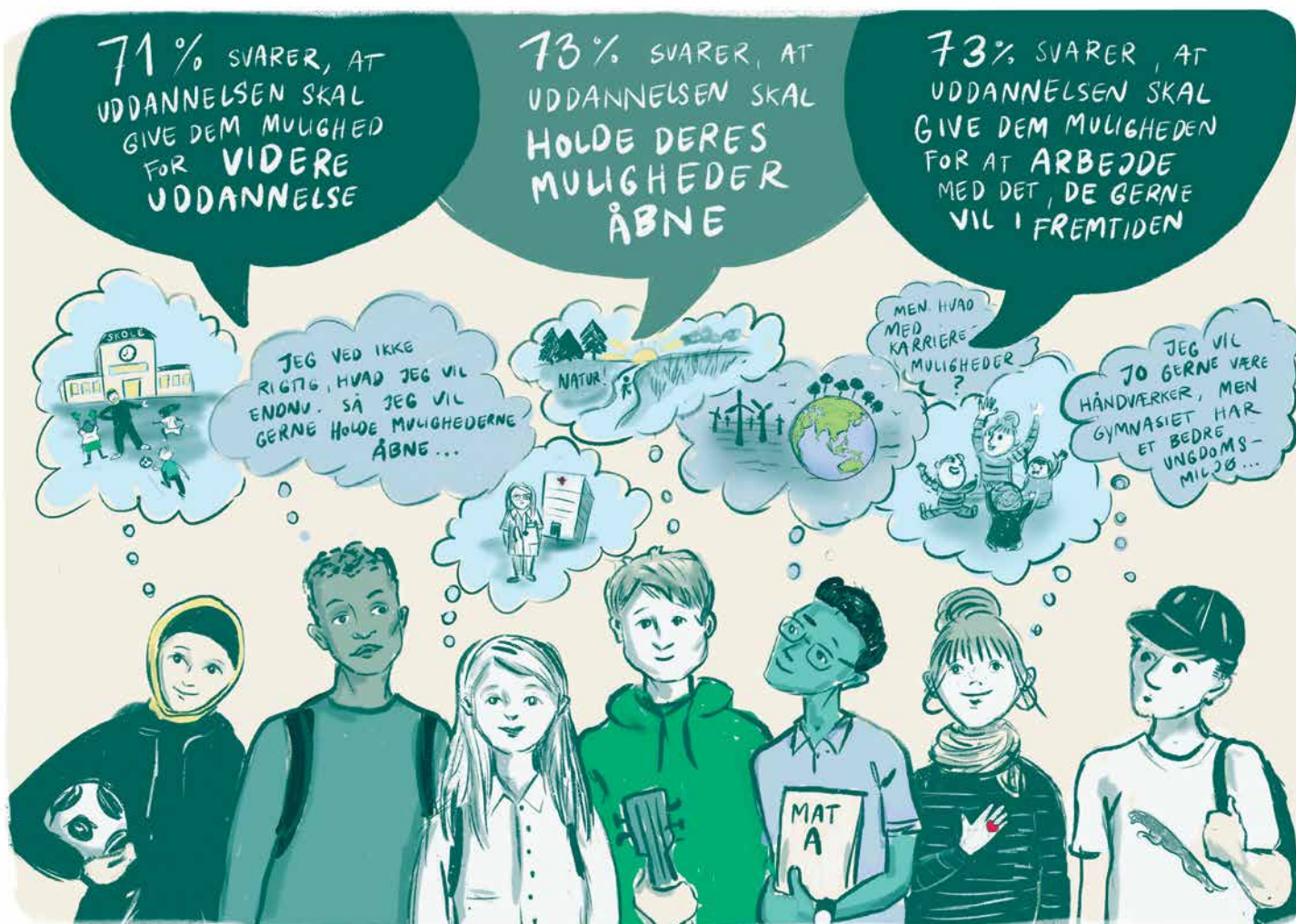
32 Rockwool Fonden (2020): *Unge valg af ungdomsuddannelse.*

33 Det fremgår af analysen fra Rockwool Fonden, at der kun er en effekt for mænd.

34 Kraka og Deloitte (2023): *Et stigende antal unge vælger gymnasiet, men en studenterhue betaler sig ikke for alle.*

35 EVA (2019): *Uddannelsesvalg i 9. klasse.*

36 VIVE (2023): *Uddannelsesbarrierer – En analyse af 25-årige unges syn på barrierer og potentielle tiltag i uddannelsessystemet.*

Uanset om de unge overvejer en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse, så svarer de unge altovervejende, at de vil vælge en uddannelse, som holder mulighederne åbne, giver dem mulighed for at arbejde med det, de gerne vil i fremtiden – ikke at de ved, hvad *det* er lige nu – og sikrer gode muligheder for videre uddannelse.³⁷

Når man spørger de 15-16-årige, svarer de altså ofte, *jeg vil være i et ungemiljø, og jeg er ikke klar at vælge uddannelse og jeg aner ikke, hvad jeg vil være.*

Hvem overrasker det egentlig, at unge siger det?

Alligevel er samfundets svar til en del af de unge (dem, der ikke skal i gymnasiet): *Det er fint alt sammen. Men kom nu! Vil du være tømrer? Murer? Frisør?*

Så vælger de unge et eller andet, hvorefter samfundet med bestyrelse erfarer det store frafald og antallet af omvalg på den slags uddannelser. Og vi konstaterer, at nogle i sidste ende tabes helt og ender med at stå uden uddannelse. Helt skævt ville det ikke være at påstå, at noget af det frafald og nogle af problemerne er samfundsskabte. Sempelthen fordi vi ikke har noget ordentligt tilbud til unge, der gerne vil noget andet end gymnasiet.

37 EVA (2019): *Uddannelsesvalg i 9. klasse.*

Den nye ungdomsuddannelse – hpx

Kommissionen anbefaler, at der skabes et ligeværdigt og attraktivt tilbud til alle de unge, der skal gå en anden vej end gymnasiet – nemlig en egentlig ungdomsuddannelse, som retter sig mod erhvervsuddannelserne, samtidig med at alle andre uddannelsesdøre holdes åbne.

Kommissionens anbefaling om en ny toårig sammenhængende ungdomsuddannelse – hpx – sigter på at ændre opfattelsen af gymnasiet som det eneste sikre valg. Hpx bliver en ny hovedvej videre fra grundskolen på linje med gymnasierne. Og målet er, at den nye hovedvej er mindst lige så attraktiv.

Det skal blandt andet ske ved, at gruppen af unge (hvis vej til en erhvervsuddannelse i dag ofte går over 10. klasse) fremover og i fraværet af 10. klasse vil opleve større sammenhæng og færre skift af institutioner og klassekammerater.

Hpx er to sammenhængende år ét sted – modsat i dag, hvor mange bruger ét år i 10. klasse og så et halvt år på grundforløbets 1. del med skift til en ny klasse på en ny institution. To sammenhængende år vil give mulighed for et socialt fællesskab, hvilket selvfølgelig også er vigtigt ud over det faglige fællesskab.

Hpx vil desuden kunne introducere flere fra en ungdomsårgang til erhvervsuddannelserne. Unge vil få mulighed for at smage på flere faglige linjer, de vil være ældre og mere modne, når de begynder på selve erhvervsuddannelsen (ikke 15-16 år, men 17-18 år), og de vil kunne træffe deres endelige uddannelsesvalg efter et par år, hvor de har snuset til forskellige retninger og fået relevante faglige forudsætninger.

Ambitionen er, at hpx bidrager til at reducere frafaldet, både på grundforløbets 2. del og i overgangen til hovedforløbet, ligesom hpx vil gøre de unge bedre forberedt til de virksomheder, der skal ansætte dem i en læreplads.

Men hpx er ikke en forudsætning for at tage en erhvervsuddannelse – i stedet skal den ses som et tilbud. Unge, der har lyst til en bestemt erhvervsuddannelse og allerede har en uddannelsesaftale med en arbejdsgiver, kan fortsat gå den direkte vej til grundforløbets 2. del eller i ny mesterlære i en virksomhed og dermed undgå skolebænken. Det vil ligesom

i dag også være muligt at påbegynde eux direkte efter grundskolen,³⁸ som er en mulighed på 45 af de omkring 100 erhvervsuddannelser, hvor en erhvervsuddannelse kombineres med at opfylde de faglige krav til en studentereksamen.

Oprettelsen af hpx som ny hovedvej har en række afledte konsekvenser. En af dem er, at erhvervsuddannelserne i fremtiden kommer til at fremstå som det, de i realiteten har været i mange år: Ikke ungdomsuddannelser, men reelt voksenuddannelser ligesom de videregående uddannelser.

Hpx er, ligesom gymnasierne, en ungdomsuddannelse. Den slags giver studiekompetence til nogle af eller alle de erhvervskompetencegivende uddannelser. Erhvervsuddannelserne er, ligesom fx alle videregående uddannelser, voksenuddannelser. Den slags giver erhvervskompetence.

Det betyder, at arbejdsmarkedets parter bibeholder deres nuværende rolle og ansvar for erhvervsuddannelserne, mens beslutninger om indholdet i ungdomsuddannelser træffes i en anden politisk sammenhæng. Parterne vil her indtage rollerne som henholdsvis rådgivere og aftagere. Det betyder også, at hpx-institutionerne skal ledes af en bestyrelse, der er sammensat af forskellige repræsentanter fra aftagere med erfaring og faglig indsigt i uddannelse og arbejdsmarkedets behov.

En anden konsekvens af skabelsen af hpx som en studiekompetencegivende ungdomsuddannelse er, at nye veje til overbygningsuddannelser skal etableres, mens andre skal justeres. Hovedformålet med følgeændringerne er at sikre, at man med en hpx får åbnet de videre veje i uddannelsesverdenen. For eksempel skal der skabes et samspil med hf og eux. En hf-eksamen vil blive den naturlige overbygning på hpx for dem, der ønsker at blive lærere, sygeplejersker, pædagoger eller tage en erhvervsakademiuddannelse. Hpx-uddannelsen skal ligeledes give mulighed for at tage fag på eux-niveau, så unge, der vil eux-vejen, fortsat kan gøre det uden at skulle starte helt forfra. Vælger man efter hpx at tage en erhvervsuddannelse eller en hf, vil man kunne videreuddanne sig på erhvervsakademi- eller professionsbachelorniveau. Derudover anbefaler kommissionen, at et ekspertudvalg skal vurdere, hvordan hpx og erhvervsuddannelser i fremtiden kan give en mere direkte adgang til erhvervsakademiuddannel-

38 Der kan dog fortsat være behov for at tage enkelte fag forud for eller parallelt med grundforløbets 2. del.

ser, jf. del 3, anbefaling 3.5. En anden ændring vil være, at adgangen til den forberedende grunduddannelse, FGU, bliver et retskrav for alle unge, der ikke opfylder adgangskravene til en ungdomsuddannelse. Så der er muligheder for alle unge.

Princippet for optagelseskravene i det nye landskab er i virkeligheden enkelt: Gymnasierne stiller krav om bestået afgangseksamen + visse særlige karakterer + erklæring om uddannelsesparathed.³⁹ Hpx stiller *alene* krav om bestået afgangseksamen. FGU stiller ingen krav om bestået afgangseksamen, men bliver en del af det almindelige uddannelsessystem for unge, som har brug for at få løftet deres faglige niveau efter grundskolen, så de kan starte enten på en ungdomsuddannelse eller i et job som ufaglært.

Etableringen af hpx vil betyde en grundlæggende ændring af det ungdomsuddannelseslandskab, som vi har i dag. Kommissionen præsenterer med sine anbefalinger en række sigtelinjer og rammer for hpx. Men der er fortsat et stykke vej endnu. Derfor lægger kommissionen op til, at der skal etableres et ekspertudvalg, som med afsæt i kommissionens anbefalinger skal arbejde videre med den konkrete implementering af hpx, jf. anbefaling 2.10.

Reformer af 10. klasse og efterskoler

Kommissionen anbefaler, at 10. klasse ophører, når den nye hpx-uddannelse sættes i værk.

Eller det vil sige: For visse mindre målgrupper skal 10. klassetrin i kommunalt regi (fx i den kommunale ungdomsskole og formentlig på tværs af kommuner), eller på efterskoler godkendt med et samlet særligt undervisningstilbud fx for ordblinde fortsat være en mulighed. For alle andre træder noget nyt og forhåbentlig meget bedre i stedet for 10. klasse.

I dag er der groft sagt to mål med 10. klasse. Det ene mål er faglig opkvalificering – det andet mål er, at den unge får tid til at afklare, hvad han eller hun vil.

Med skabelsen af det nye uddannelseslandskab opfyldes begge mål. Første år af hpx indeholder elementer af det, der tidligere var 10. klasse, nu bare under mere attraktive omstændigheder. Og den unge kan roligt vælge hpx uden at vide, hvad det i sidste ende skal føre til, fordi hpx ikke lukker af for nogen anden uddannelsesvej.

Andre unge (dem, som siden søger gymnasiet) tager, hvis de ikke går direkte i gymnasiet fra 9. klasse, ofte 10. klasse på en efterskole. Der er tegn på, at den faglige opkvalificering i 10. klasse på efterskoler spiller en mindre rolle for denne gruppe – blandt andet fordi den i høj grad udgøres af den fagligt stærkeste gruppe fra folkeskolen.⁴⁰

Vi ved, at langt størstedelen af de unge – 70 pct. – der vælger et efterskoleophold i 10. klasse, gør det for at dyrke en interesse. Det samme gælder kun for 27 pct. af dem, der vælger at tage en almindelig 10. klasse. Modsat forholder det sig, hvad angår det rent faglige: Kun 30 pct. af dem, der tager 10. klasse på efterskole, vil gerne forbedre sig fagligt, mens det gælder hele 63 pct. af dem, der tager 10. klasse et andet sted.⁴¹

Med hensyn til det andet mål – altså tid til afklaring – anbefaler kommissionen, at efterskolerne fortsat skal kunne udbyde et tilbud efter 9. klasse, bare uden grundskolepensum og eksamen. Altså ikke 10. klasse, men et 10. skoleår med karakter af et ungdomsår, et fællesskabsår eller et interesseår, der skal give de unge et bedre grundlag for at mestre deres kompetencer og livet, om man vil. Man kan se det som et slags højskoleår for helt unge, hvor man eventuelt kunne indtænke, at de unge skal deltage i sociale projekter eller lignende ude i samfundet, altså en slags samfundstjeneste.

Samtidig anbefaler kommissionen at udvide mulighederne for, at unge kan gå på efterskole i 8. eller 9. klasse, og at det offentlige tilskud til efterskoleophold på disse to klassetrin derfor sættes op. Elever skal kunne få offentligt tilskud til et efterskoleophold i 8. eller 9. klasse eller begge klassetrin. Eller – alternativt – kan de fortsat få tilskud til et ungdomsår (frigjort for eksamen) efter 9. klasse.

39 Det bemærkes, at der i april 2023 blev indgået en aftale om, at uddannelsesparathedsvurderingen afskaffes fra skoleåret 2024/2025.

40 EVA (2018): *Valget af 10. klasse*.

41 *ibid.*

Man kan argumentere for, at det er generøst, at det offentlige skal betale for, at alle unge får mulighed for et ungdomsår uden formelle faglige krav. Men det afspejler, at efterskolerne kan noget meget værdifuldt i en tid, hvor mange unge mistrives: Efterskolerne er meget succesfuldt lykkedes med at tilbyde de unge samvær, fællesskab, demokratisk dannelse og et år, der for mange unge giver en ballast – der rækker langt ud over det faglige indhold – for resten af livet.

Blandt andet for at fremme mangfoldigheden i elevgrundlaget anbefaler kommissionen desuden, at unge fra hjem med svage økonomiske forudsætninger skal have bedre økonomisk mulighed for at komme på efterskole. Derfor foreslår kommissionen at øge det offentlige tilskud til 8. og 9. klasse, ligesom ungdomsåret bliver lidt billigere for de økonomisk set svageste stillede elever. Til gengæld anbefales det, at tilskuddet til ungdomsåret reduceres for forældre med et indkomstgrundlag over 370.000 kr.

FGU som nøgleaktør

Den forberedende grunduddannelse (FGU) har siden 2019 været et tilbud til mange af dem, der af den ene eller anden grund ikke kan honorere kravene til at blive optaget på en af de øvrige ungdomsuddannelser.

Nogle FGU-institutioner har fra start været udfordret – med færre elever (og der af følgende dårlig økonomi) i forhold til det forudsatte på skoler, som eksisterer mange steder rundt om i landet.

Forklaringerne på den manglende elevmasse er formentlig mange – herunder timingen i forhold til corona-nedlukninger, demografi (færre unge) og gode konjunkturer (så det har været lettere at få et ufaglært job).

En helt central forklaring kan dog måske være, at det har været kommunerne, der skal træffe beslutning om, hvorvidt den enkelte unge er i målgruppen for FGU. En sådan målgruppevurdering kan påvirkes af mange ting, fx pris. Skal man vælge at tilbyde den unge en uddannelse på FGU, eller er der andre projekter – fx nogle billigere kommunale – som forekommer mere passende?

Under alle omstændigheder er det et faktum, at der i dag er stor forskel på, hvor stor en andel af unge, som målgruppevurderes til FGU ud af den samlede gruppe af unge under 25 år uden uddannelse og job, jf. figur 14.

Kommissionen anbefaler, at FGU fremover bliver en ret for *alle* unge i målgruppen. Med undtagelse af dem, der målgruppevurderes til Særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU), er målgruppen for FGU enhver ung, der ikke har kvalificeret sig til at blive optaget på nogen ungdomsuddannelse. Kommissionen anbefaler i den forbindelse også et institutionspolitisk eftersyn af FGU.

Målet med at gøre det til en ret er at skabe et uddannelseslandskab, hvor der *altid* er en mulighed og en vej. Det naturlige næste skridt efter endt FGU er enten et job, eller – for dem, der løfter deres resultater fra grundskolen – optag på hpx.

Styrkede faglige krav til gymnasierne

Kommissionen anbefaler, at de treårige gymnasiale uddannelser fremover skal være et stærkere bogligt tilbud, end det er i dag. Gymnasiet skal rette sig mod de unge, som har et billede af, at de efterfølgende ønsker at tage en videregående uddannelse (fx på universitetet).

Målet om en øget satsning på gymnasial faglighed kan forfølges, hvis hpx bliver et reelt alternativ for unge, der ønsker noget andet. Mange unge, der i dag går i gymnasiet, mener, at gymnasiet er for bogligt. Eksempelvis angiver 42 pct. af de unge, der har gennemført eller er faldet fra en gymnasial uddannelse, at de syntes, der var for lidt praktisk indhold på uddannelsen.⁴²

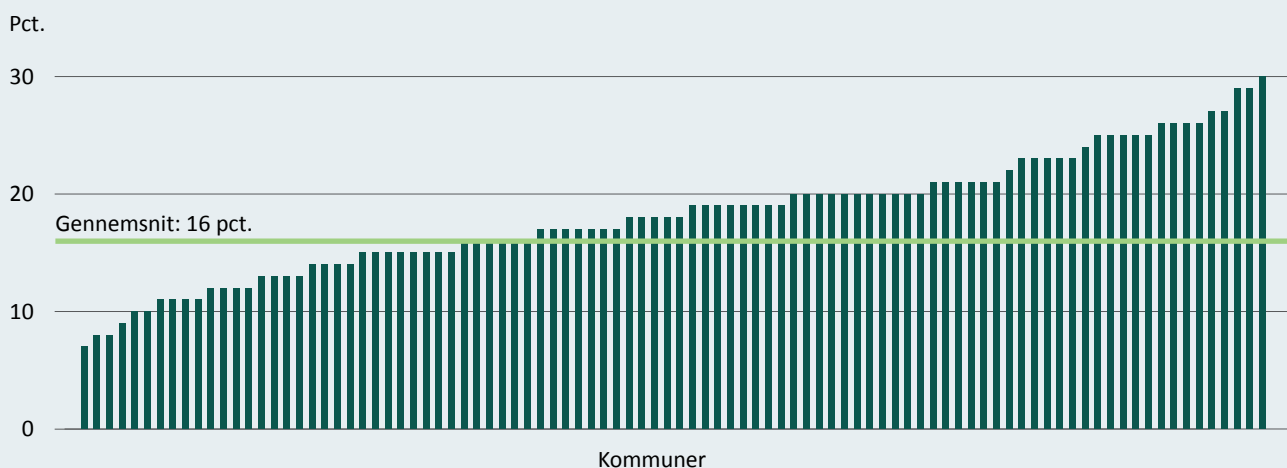
Den dag, hpx eksisterer som en ny anden hovedvej fra grundskolen, vil de gymnasiale uddannelser skulle favne en mindre bred målgruppe, hvorfor de kan fokusere på at klæde deres nye mindre målgruppe bedre på til deres videre uddannelsesfærd på de videregående uddannelser, hvor det teoretiske aspekt ofte fylder mere end det praktiske.

Hvordan denne ekstra fokusering på det boglige i gymnasierne konkret skal forfølges, må efterfølgende afklares. Men mulighederne er mange. For eksempel kan man overveje at justere på udbuddet af studieretninger på de gymnasiale uddannelser eller indføre krav om et ekstra A-fag.

42 VIVE (2023): *Uddannelsesbarrierer – En analyse af 25-årige unges syn på barrierer og potentielle tiltag i uddannelsessystemet.*

FIGUR 14

Andel henviste elever til FGU ud af gruppen af unge uden uddannelse og job i kommunerne

Anm.: Der er ingen tydelige mønstre i variationen bortset fra en tendens til, at kommunerne omkring de store byer som København, Aarhus og Odense generelt målgruppevurderer færre end andre. Fanø og Læsø slået sammen med henholdsvis Esbjerg og Frederikshavn Kommune, dels fordi disse kommuner opererer med en fælles kommunal ungeindsats (KUI), og dels fordi antallet af observationer i de pågældende ø-kommuner er så lavt, at de beregnede andele er behæftet med store usikkerheder. Ydermere er Samsø og Ærø Kommune udeladt grundet et lavt antal observationer (under 100). Der indgår således 94 kommuneenheder i figuren.

Kilde: EVA (2021): *Evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU Første delrapport: Målgruppen for FGU og den kommunale ungeindsats.*

2.1

En ny ungdomsuddannelse – hpx

ANBEFALING 2.1.a

Ny ungdomsuddannelse – hpx, Højere Praktisk Eksamen

Der etableres en ny toårig praksisorienteret almendannende ungdomsuddannelse – hpx, Højere Praktisk Eksamen. Uddannelsen erstatter 10. klasse og grundforløbets 1. del på erhvervsuddannelserne. Med skabelsen af denne uddannelse vil unges uddannelseslandskab få to hovedveje videre fra grundskolen: Den praksisorienterede vej (hpx) og den mere abstrakte og teoretiske (gymnasiale) vej.

ANBEFALING 2.1.b

Studiekompetence og hue

Hpx skal, på linje med andre ungdomsuddannelser, afsluttes med et studiekompetencegivende eksamensbevis, og dette bevis giver mulighed for en hpx-hue ligesom de velkendte htx-, hxx- og stx-studenterhuer.

ANBEFALING 2.1.c

Rettet mod erhvervsuddannelse – eller andre uddannelser

Hpx-uddannelsens indhold skal pege i retning af en erhvervsuddannelse, men den indrettes på en måde, så ingen uddannelsesmulighed efter hpx er udelukket. Hf- og eux-fag⁴³ gøres til valgfag på hpx, og en færdiggjort hf eller eux vil åbne for andre uddannelser – herunder professionsbacheloruddannelser.

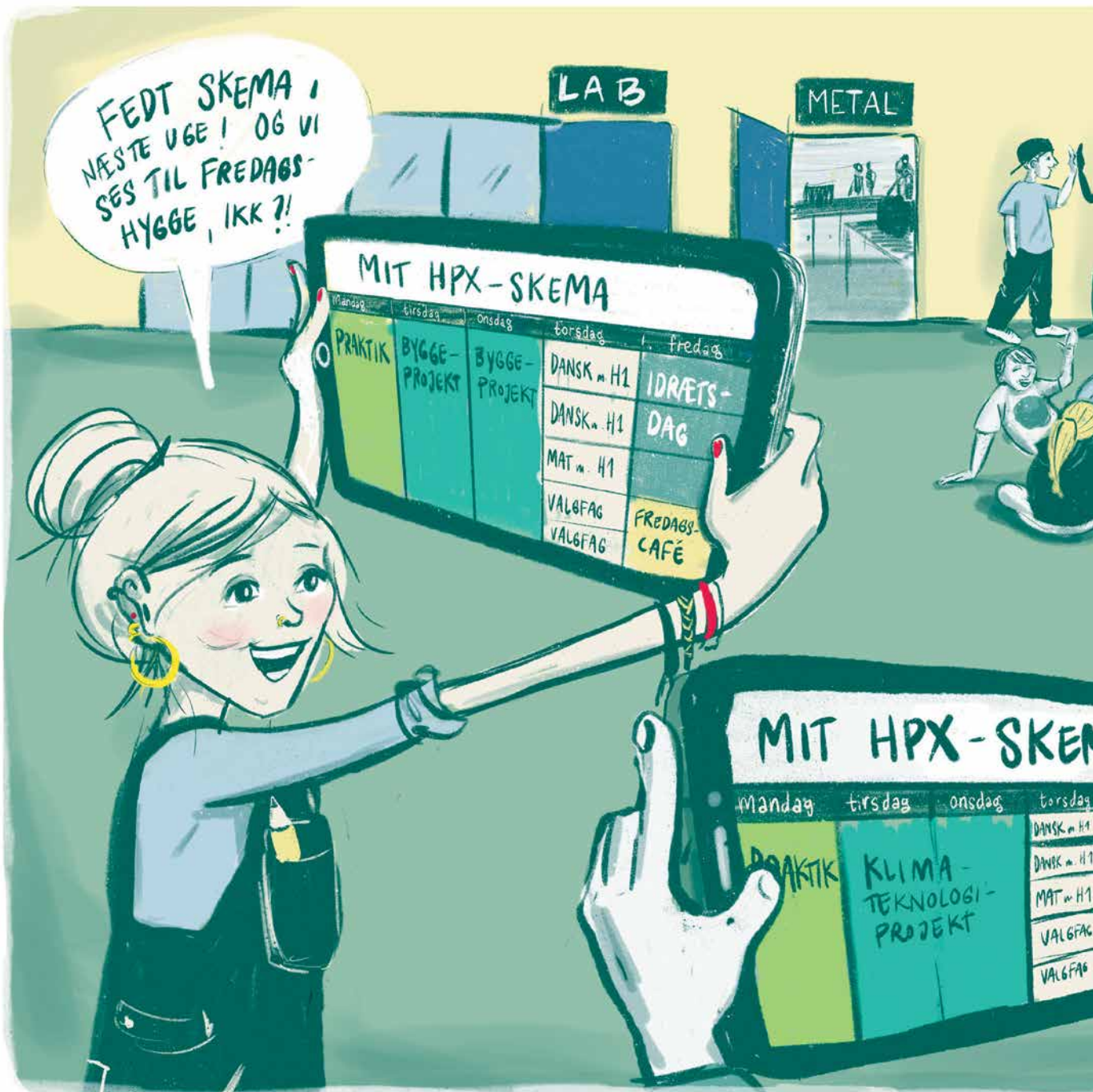
Kommissionen anbefaler, at der skabes en toårig ungdomsuddannelse med en erhvervs- og professionsrettet profil til unge, som kommer direkte fra 9. klasse eller et andet forberedende tilbud. Hpx skal pædagogisk set arbejde projektorienteret og tværfagligt – og med et praksis- og anvendelsesorienteret sigte. Med afsæt i virkeligheden vil der være fokus på de arbejdsprocesser, samarbejder og muligheder, som knytter sig til arbejdet med opgaven. Tværfagligheden er, ligesom det projektorienterede, et centralt pædagogisk greb for elevernes muligheder for at afsøge og besøge forskellige fagligheder undervejs gennem deres uddannelse. En tværfaglig tilgang vil kunne virke introducerende og afklarende for de forskellige involverede fagligheder, ligesom det vil kunne give eleverne erfaringer med sig selv i og inden for forskellige fag.

Undervisningen vil overvejende skulle tage afsæt i de konkrete projekter, og hvor det er muligt 'foldes ud' med afsæt i projekterne, således at teori og praksis i høj grad følges ad og løbende kobles til hinanden.

Stamklasser kan med fordel indeles, så eleverne har et vist praktisk interessefællesskab og dermed sigter mod en gruppe af erhvervsuddannelser – en faglinje. På den anden side bør der i videst muligt omfang også tages hensyn til at opnå diversitet (køn, faglige styrker mv.) i hver klasse.

Indholdsmæssigt vil hpx bestå af en obligatorisk del for stamklassen, omfattende de obligatoriske fag fra 10. klasse, grundforløbets 1. del og andre praktiske fag inden for stamklassens faglige linje, samt en række valgfag – såvel praktiske som boglige, hvor deltagerne kommer fra forskellige stamklasser. Valgfag kan omfatte hf-fag og eux-fag, og herudover skal institutionerne have en betydelig frihed til at tilbyde mere praktiske fag, som teknologiforståelse, forhandlingsteknik, musik, idræt etc.

43 Betegnelsen dækker over fag på gymnasialt C-niveau.

Med den projektorienterede undervisningsform er det hensigtsmæssigt med mere tilstedeværelse på uddannelsen og mindre hjemmetid til forberedelse. Derfor kan undervisningstiden forventeligt også være højere end på gymnasiet. Det er således hensigten, at hpX kombinerer de bedste dele fra de nuværende 10. klasser, erhvervsskolernes grundforløb og fra de frie fagskolels arbejde med praktisk undervisning, men i nye rammer.

På uddannelsens 1. semester skal eleverne have mulighed for at stifte bekendtskab med en bred vifte af erhvervsuddannelser gennem besøg på skolernes værksteder, virksomhedsbesøg og lignende, så de på et informeret grundlag kan begynde at orientere sig

mod det, de gerne vil beskæftige sig med. Det skal derfor også være muligt for enkelte elever at flytte til en anden stamklasse efter 1. semester.

Inden 4. semester skal eleverne tage stilling til, om de sigter mod en erhvervsuddannelse eller en specialisering mod eux og hf. Det har betydning for fagfordelingen på 4. semester og medfører dermed, at den andel af undervisningen, der foregår i stamklassen, bliver noget mindre.

Formålet er at skabe en attraktiv ungdomsuddannelse med et stærkt ungemiljø med stamklasser og et socialt og fagligt fællesskab. Uddannelsen skal skele til nogle af styrkerne ved det almene gymnasium, mens den på andre områder skal være noget helt andet.

Eksempelvis skal undervisningen i langt højere grad være projekt- og problemorienteret, og de unge skal have adgang til at tilegne sig erhvervserfaring og praktisk erfaring, som det almene gymnasium ikke rummer. Målet er at gøre vejen til en erhvervsuddannelse lige så attraktiv, som de almen-gymnasiale uddannelser er for mange unge i dag.

Skabelsen af hpx kan ikke stå alene, og den skal derfor ses i sammenhæng med de andre anbefalinger på ungdomsuddannelsesområdet – navnlig omdannelsen af 10. klasse og anbefalinger vedrørende FGU, som også i fremtiden bør være en nøgleaktør i institutionslandskabet efter 9. klasse. Anbefalinger om dette behandles i afsnit 2.2, 2.3 og 2.7.

To hovedveje efter 9. klasse

Hpx er det helt centrale nye element på tegningen af det fremtidige ungdomsuddannelseslandskab, som kommissionen anbefaler, jf. figur 15.

Som det fremgår af figur 15, vil der, med skabelsen af hpx, være to hovedveje i det nye landskab. Den ene er, som vi kender den i dag, nemlig de treårige gymnasiale uddannelser, der giver adgang til alle erhvervskompetencegivende uddannelser. Den anden – og nye – er hpx. Hpx skal blandt andet tiltrække unge, som i fravær af denne mulighed ville vælge gymnasiet til trods for, at de finder det alt for teoretisk. I dag ser vi, at 7 pct. vælger at starte på en erhvervsuddannelse efter en gymnasial uddannelse.

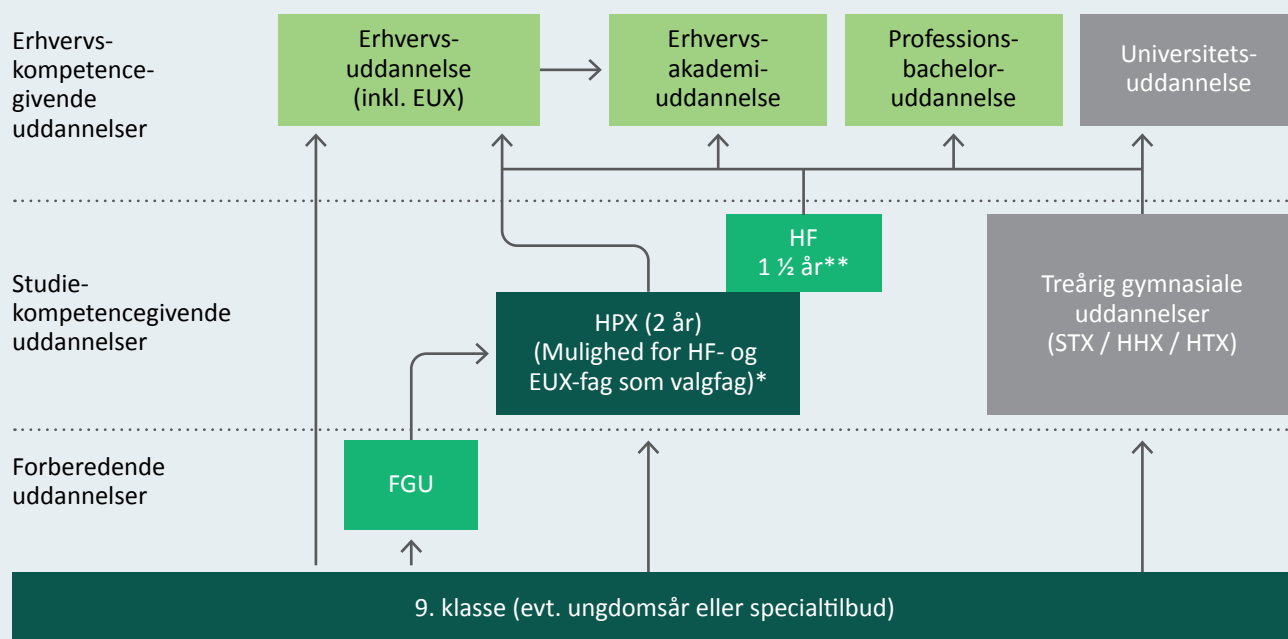
Unge, som vælger hpx, er ikke udelukket fra nogen videre uddannelse. Ungdomsuddannelsen retter sig mod erhvervs-, erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelserne (fx tømrer, frisør, lærer, design-technolog, pædagog, sygeplejerske), men den, som måtte have evnerne og lyst, kan via hf med udvidet fagpakke gå i alle mulige andre retninger.

En ung, der har gennemført hpx, får bevis på at have gennemført en studiekompetencegivende uddannelse, og med beviset en hpx-hue og -kørsel. For unge, der siden påbegynder en erhvervsuddannelse, er eksamensbeviset en markant nyskabelse i forhold til i dag, hvor man skal have taget *hele* erhvervsuddannelsen for at få et uddannelsesbevis. Sådan er det ikke, når hpx indgår. Hvis en ung med hpx siden falder fra en erhvervsuddannelse, så har vedkommende fortsat sit bevis på ungdomsuddannelsen.

Det nye landskab med hpx kan betyde længere forløb for nogle unge på vejen mod at blive faglærte. Men der er og vil fortsat være unge, som gerne hurtigt vil helt væk fra skolebænken og ud på arbejdsmarkedet, og som er afklarede om deres erhvervsvalg. Derfor anbefaler kommissionen, at det i den nye struktur fortsat skal være muligt for unge at starte direkte på grundforløbets 2. del, hvis de har en uddannelsesaftale med en virksomhed, eller starte i ny mesterlære. Det vil sige, at en ung – hvis han eller hun ønsker det og har en uddannelsesaftale med en arbejdsgiver – fortsat kan gå direkte fra 9. klasse til grundforløbets 2. del eller gå i mesterlære i en virksomhed.

FIGUR 15

Overblik over hovedspor i uddannelseslandskabet med kommissionens anbefalinger

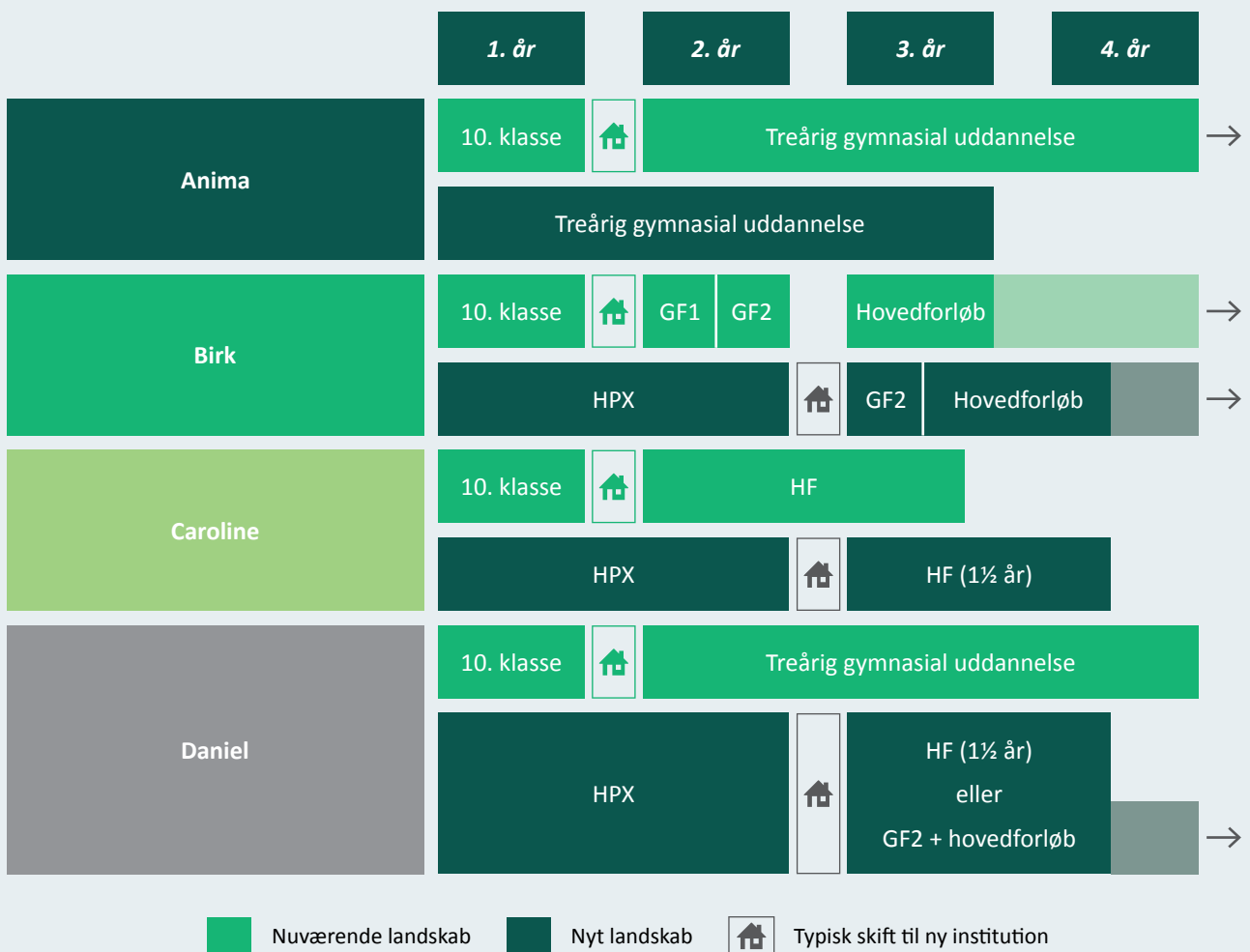

Anm.: Figuren afspejler hovedveje i det nye uddannelsessystem. Foruden de viste veje er der fx også mulighed for at gå fra de gymnasiale uddannelser til erhvervsuddannelserne, som i dag, ligesom det fortsat skal være muligt at gå fra EUX til de videregående uddannelser. Kommissionen foreslår, at det fortsat vil være muligt at påbegynde eux direkte på grundforløbets 2. del. Ligeledes fastholdes Særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU) uændret. *Med betegnelsen hf- og eux-fag henvises til gymnasiale fag på C-niveau. **Som i dag skal elever, der ønsker overgang fra hf til universitetsuddannelser, tage en udvidet fagpakke eller en overbygning (SOF).

FIGUR 16

Eksempler på ungdomsuddannelsesforløb efter 9. klasse før og efter omlægningen

Eksempler på nye forløb

Unge vil altså efter omlægningen have nye muligheder efter afslutningen på 9. klasse.

Disse kan illustreres af fire (til lejligheden opfundne) unge, som går ud af 9. klasse. De kunne for eksempel hedde Amina, Birk, Caroline og Daniel, jf. figur 16.

Amina ville førhen have taget 10. klasse for derefter at starte på en treårig gymnasial uddannelse. Men 10. klasse er ikke længere en mulighed, så hun starter i stedet direkte på en treårig gymnasial uddannelse efter 9. klasse og får sin studenterhue ét år tidligere.

Birk ville førhen have taget 10. klasse for at blive afklaret om uddannelsesvalg og forbedre sig fagligt og derefter være startet på en erhvervsuddannelse. I det nye landskab starter han på hpx, og han har to år – i samme miljø og med klassekammerater, fester og andre aktiviteter – hvor hans videre uddannelsesvalg er åbent. Han bruger et halvt år mere på at nå til hovedforløbet. Men han har på hpx snuset til mange faglige retninger, så han er mere sikker i sit valg, end han ville have været uden.

Caroline ville tidligere have taget 10. klasse og derefter hf. Efter omlægningen starter hun efter 9. klasse på hpx. Hun vælger i løbet af hpx'en at tage en række valgfag på hf-niveau, og efter hpx tager hun de sidste halvandet år af en hf-uddannelse. Hun vil gerne søge optagelse på en erhvervsakademi- eller professionsbacheloruddannelse. I forhold til nutidens uddannelseslandskab bruger hun et halvt år mere på at gennemføre en ungdomsuddannelse, der kvalificerer til det samme som den nuværende hf.

Daniel er usikker på sit fremtidige uddannelses- og erhvervsvalg. Han er meget træt af bøger. Alligevel ville han i vores nuværende landskab have taget 10. klasse og derefter være søgt ind på en treårig gymnasial uddannelse for at holde alle døre åbne. Men efter omlægningen starter han på hpx efter 9. klasse, hvor han (sammenlignet med 10. klasse i dag) har længere tid til at bestemme sig for, hvilken vej han skal gå. Det foregår i rammer, hvor undervisningen i højere grad motiverer ham.

Adgangskrav

Kommissionen anbefaler, at der stilles krav om, at unge har bestået folkeskolens afgangseksamen for at blive optaget på hpx. Dog skal det være muligt at blive optaget via en optagelsesprøve for ikke at skabe barrierer for unge, der af forskellige grunde fx ikke har aflagt alle 9. klasseprøver. Blandt andet elever, der består den foreslåede nye folkeskolens erhvervspraktiske afgangseksamen. Det anbefales, at den konkrete model for en optagelsesprøve udarbejdes af et ekspertudvalg.

Adgangskravet om at bestå folkeskolens afgangseksamen skal ses i lyset af, at kommissionen ønsker, at hpx bliver en attraktiv valgmulighed for dygtige og motiverede unge – *ikke* en ungdomsuddannelse for gruppen af unge, som ikke er fagligt parat. Denne gruppe skal i stedet først have mulighed for at starte på FGU, jf. anbefaling 2.7.

I dag skal unge for at blive optaget på grundforløbets 1. del eller hf have bestået folkeskolens afgangseksamen og have opnået bestemte karakterer i bestemte fag og være vurderet som uddannelsesparate – eller alternativt optages via en optagelsessamtale og/eller optagelsesprøve.

Kommissionen fastholder i sine anbefalinger kravet om, at man skal have bestået folkeskolens afgangseksamen. Men det er i dag et paradoks, at en bestået afgangseksamen ikke i sig selv giver ret til at blive optaget på en ordinær ungdomsuddannelse, fordi den ene eller den anden karakter er for lav. Sådan bør det ikke være for hpx. I et sammenhængende uddannelsessystem *bør man være berettiget til at starte på i hvert fald en af ungdomsuddannelserne, når man har bestået afgangseksamenen*. Og hvis ikke man har bestået, så har man krav på at få en chance mere ved at blive optaget på FGU, så man kan forbedre sine resultater fra grundskolen.

Unge, som tidligere ville være startet på grundforløbets 1. del eller hf efter 9. klasse, vil opleve en lempelse af adgangskravet. For den langt større gruppe af unge, som først optages på grundforløbets 1. del eller hf efter 10. klasse, og som i dag har mulighed for at forbedre deres prøveresultater i 10. klasse, vil omlægningen betyde en skærpelse af adgangskravet. Det skyldes ikke selve adgangskravet, men at de ikke længere har mulighed for at forbedre prøveresultaterne i 10. klasse efter omlægningen.

2.2 Omdannelse af 10. klasse

ANBEFALING 2.2

10. klasse omdannes til en del af hpx

10. klasse flyttes ind i den nye hpx-uddannelse. Specialtilbud på 10. klassetrin påvirkes ikke, ligesom efterskoler også fremover skal kunne udbyde et ungdomsår efter 9. klasse – men uden eksamen.

En af hjørnestenene i kommissionens forslag om et nyt landskab for ungdomsuddannelser er, at dele af indholdet i 10. klasse integreres i hpx. Konsekvensen er, at 10. klasse ikke længere findes – heller ikke på efterskoler. Anderledes forholder det sig for efterskoler godkendt med et samlet særligt undervisningstilbud (fx ordblindeefterskoler). De påvirkes ikke, ligesom forældrebetalingen (egenbetalingen) for disse tilbud ikke ændres i forhold til i dag. Dog øges statstilskuddet til nedsættelse af egenbetalingen for forældre med de laveste indkomstgrundlag.

Undervisningen i 10. klasse er i dag et uddannelsesstilbud tiltænkt unge, som efter 9. klasse har brug for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg, før de er klar til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Kommissionen anbefaler, at unge, der har brug for dette, vælger hpx, der erstatter dele af indholdet i den nuværende 10. klasse.

Omkring halvdelen af en ungdomsårgang vælger i dag et år i 10. klasse. Heraf vælger to ud af tre 10. klasse på en efterskole, mens resten tager 10. klasse i folkeskolen, på en erhvervsskole eller på et andet 10. klassetilbud.

For unge, som i dag tager 10. klasse, inden de påbegynder en erhvervsuddannelse, vil omlægningen betyde færre skift af institutioner og klassekammerater. Efter grundskolen vil de således gå to sammenhængende år på hpx – modsat i dag, hvor de bruger ét år i 10. klasse og herefter et halvt år på grundforløbets 1. del.

Unge, som i dag bruger 10. klasse til at løfte sig fagligt for derefter at starte på en treårig gymnasial uddannelse, skal gøre noget andet efter omlægningen. I stedet for et år i 10. klasse og derefter en treårig gymnasial uddannelse vil vejen gå over hpx.

For visse mindre målgrupper skal undervisning i det 10. skoleår i kommunalt regi, fx i specialskoler (og formentlig på tværs af kommuner) eller på frie fagskoler eller efterskoler godkendt med et samlet særligt undervisningstilbud fx for ordblinde, fortsat være en mulighed. Det kan være elever med en senere faglig og social udvikling end andre unge på samme alder, ligesom nogle kan have behov for undervisning på et lavere niveau end det alderssvarende klassetrin. Derfor anbefaler kommissionen at bevare et tilbud om ét ekstra års undervisning til de elever, der har behov for specialundervisning i mindst ni timer om ugen eller går på efterskoler godkendt med samlet særligt undervisningstilbud. Målgruppen får dermed ligesom i dag mulighed for ekstra tid i uddannelsessystemet.

For de unge, som i dag tager 10. klasse på en efterskole, inden de starter på gymnasiet, er formålet med året ofte noget andet end faglig udvikling. For mange handler året i lige så høj grad om muligheden for at være en del af et fællesskab, dyrke en interesse og udvikle sig personligt. Dette fællesskab ønsker kommissionen fortsat at værne om. Derfor skal det være muligt at tage et ungdomsår – reelt et højskoleår for helt unge – efter 9. klasse på en efterskole. Sådan et år er frigjort fra krav om pensum.

Undervisningen i ungdomsåret skal alene følge efterskolernes formål med livsoplysning og demokratisk dannelse, mens muligheden for at afholde 10. klasseprøver efter folkeskoleloven bortfalder. Kommissionen lægger sig ikke fast på den konkrete udformning af og indhold i ungdomsåret, men anbefaler, at det skal være en tilskudsbetingelse, at en form for socialt arbejde indgår.

2.3

Nye tilskud til efterskoler

ANBEFALING 2.3.a

Øget tilskud til 8. og 9. klasse på efterskoler

Det offentlige tilskud til et efterskoleophold i 8. og 9. klasse øges med henblik på at reducere egenbetalingen. Formålet er at tilskynde unge til at vælge et efterskoleophold på disse klassetrin.

ANBEFALING 2.3.b

Tilskud til ungdomsår erstatter tilskud til 10. klassetrin på efterskoler

Det offentlige tilskud reduceres i gennemsnit for efterskolernes ungdomsår. Det sker på en måde, så tilskuddet for forældre med et indkomstgrundlag over 370.000 kr. reduceres i forhold til i dag, og tilskuddet til forældre med et lavere indkomstgrundlag øges.

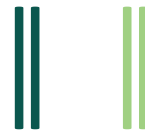
Kommissionen anbefaler, at det offentlige tilskud pr. årselev i 8. og 9. klasse på efterskoler øges med 20.000 kr. Det gælder også for elever på disse klassetrin på efterskoler godkendt med et samlet særligt undervisningstilbud.

Det øgede tilskud skal gøre det mere økonomisk attraktivt at tage et efterskoleophold i 8. og 9. klasse. Det skal understøtte, at unge konverterer deres efterskoleophold fra 10. klasse til 8. og 9. klasse.

Det er kommissionens ambition, at lavere egenbetaling vil tiltrække en gruppe unge, som i dag ikke tager et efterskoleophold – hverken i 8. klasse, 9. klasse eller på 10. klassetrin. Samtidig kan det bidrage til, at efterskolerne kan opretholde en relativt høj elevvolumen.

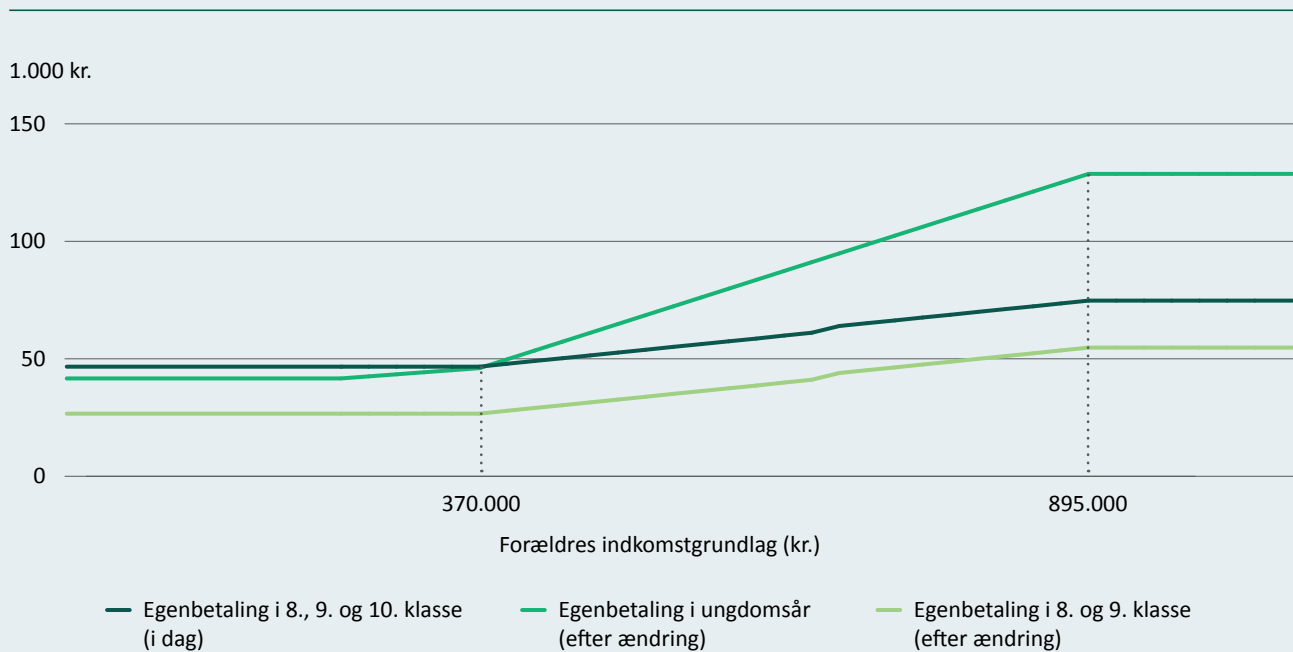
For ungdomsåret anbefaler kommissionen, at det offentlige tilskud i gennemsnit sænkes med 30.000 kr. pr. årselev sammenlignet med det offentlige tilskud til 10. klassetrin på almene efterskoler i dag. Det er forventningen, at det reducerede tilskud øger egenbetalingen til ungdomsåret. Derudover anbefaler kommissionen, at den sociale gradient justeres for at øge mangfoldigheden på efterskolerne. Det indebærer, at egenbetalingen sænkes en smule for forældre med lavere indkomstgrundlag og øges for forældre med højere indkomstgrundlag, jf. figur 17.

Endelig anbefaler kommissionen, at der fremover skal være offentligt tilskud til efterskoleophold for den enkelte unge efter følgende model: Man kan få tilskud til et ophold i 8. klasse, 9. klasse eller til de to sammenhængende klassetrin (altså 8. og 9. klasse). Hvis ikke man har taget disse klassetrin på efterskole, kan man få tilskud til det nye ungdomsår (altså 10. klassetrin). Men den enkelte elev kan ikke få tilskud til både 8. og 9. og 10. klassetrin.

FIGUR 17

Gennemsnitlig egenbetaling pr. årselev, fordelt efter forældrenes indkomstgrundlag, i dag og efter ændring af tilskudssystemet

Anm.: Forældrenes indkomstgrundlag dækker overordnet over det samlede indkomstgrundlag hos forældre og forældres samlevende i husstanden. Den gennemsnitlige egenbetaling er opgjort som den gennemsnitlige elevbetaling på tværs af kost- og dagtilbud fratrukket den forældreindkomstafhængige statslige elevstøtte for de respektive indkomstintervaller. Der er derfor væsentlig usikkerhed forbundet hermed. Der tages udgangspunkt i den forældreindkomstafhængige statslige elevstøtte, da langt størstedelen af aktiviteten udløses her. Det bemærkes, at der, foruden statslig elevstøtte, ydes individuel supplerende elevstøtte. Bevillingen fordeles mellem skolerne på baggrund af antal årselever, der modtager elevstøtte fra de 10 laveste indkomstintervaller i finansåret. Foruden indkomst afhænger forældrenes indkomstgrundlag af antal søskende under 18 år ved kursets begyndelse.

Kilde: Egne beregninger pba. Forslag til finanslov for finansåret 2023 og efterskolernes regnskaber for 2020.

2.4 Tilpasning af hf

ANBEFALING 2.4

Et hf for unge – delt i to

Den nye hpx-uddannelse indrettes, så elever som tilvalg kan tage hf-fag, hvilket betyder, at det første halve år af den nuværende toårige hf er inkluderet i hpx. Unge, der ønsker det, kan efterfølgende tage resten af den toårige hf på halvandet år. Der ændres ikke ved hf-forløbet for voksne over 18 år.

Kommissionen anbefaler, at hf for unge fremover består af to adskilte pakker: Det første halve år af hf vil fremover blive et muligt tilvalg på hpx, så de unge kan påbegynde relevante gymnasiale fagniveauer for eventuelt at kvalificere sig til adgang på en videregående uddannelse som en del af deres hpx. Det næste halvandet år på hf deltager de unge – sammen med de voksne – på hf, som vi kender det i dag. Der lægges ikke op til at ændre på den geografiske placering af hf-udbud.

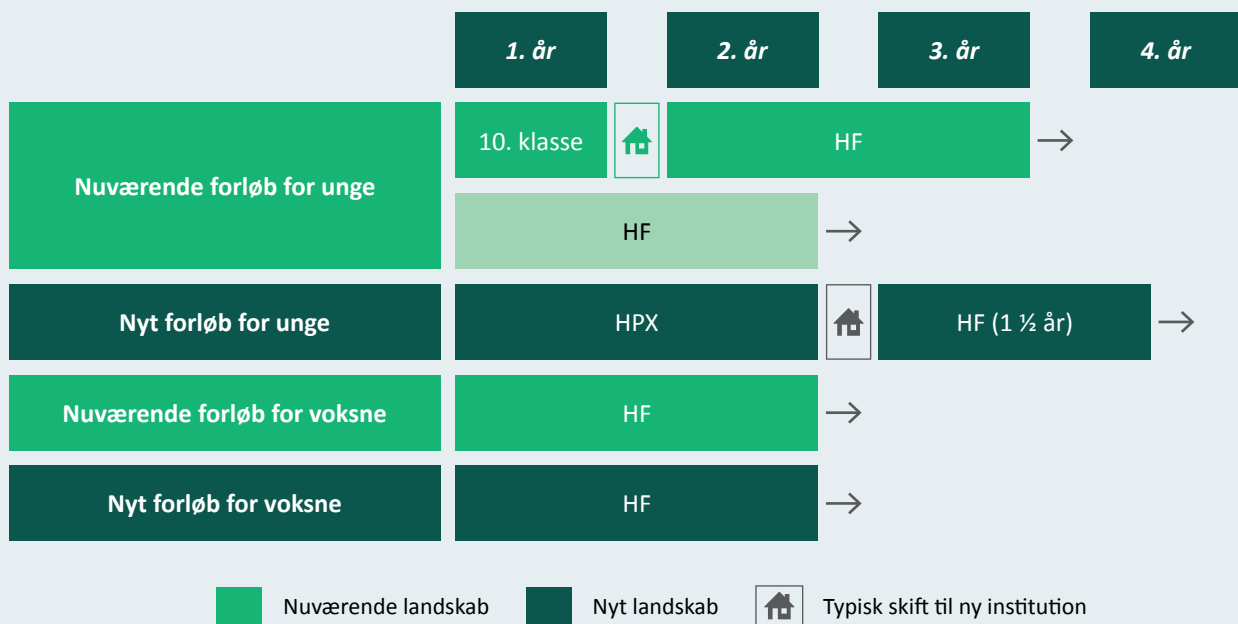
For de voksne, som ikke har gennemført hpx, fortsætter hf som i dag, dvs. som et toårigt professionsforberedende forløb. Ligesom i dag kan hf-eleverne vælge enten en udvidet fagpakke som en del af hf-uddannelsen eller en overbygning (SOF) efter hf-forløbet med henblik på at opnå en generel studiekompetence og adgang til universitetet. Forskellen på hf's rolle i dag og i fremtiden er illustreret i figur 18.

Unge skal fremover bruge lidt længere tid på at gennemføre fag svarende til den nuværende hf. Langt de fleste unge, der i dag tager en hf, har været forbi 10. klasse, og altså brugt i alt tre år. Det tilsvarende forløb vil fremover være et halvt år længere, nemlig to år på hpx + halvandet år på hf.

Der vil skulle ske en tilpasning af hf-uddannelsen, så institutionerne er klar til at tage imod de unge. Blandt andet helt lavpraktisk: Hf-forløb starter typisk som så mange andre forløb i august, men unge fra hpx vil skulle starte i august, og de har allerede taget det første halve år af uddannelsen. Den konkrete tilpasning af hf vil skulle ske på baggrund af anbefalinger fra en ekspert-gruppe, jf. anbefaling 2.10.

FIGUR 18

Hf-forløb – i dag og fremover

2.5

Øgede krav i gymnasierne

ANBEFALING 2.5

Øgede krav i gymnasiet

Det faglige niveau i de treårige gymnasiale uddannelser skal løftes, og de mulige veje hertil skal afklares.

Med en omlægning af ungdomsuddannelseslandskabet vil hpx fremover være det naturlige valg for de elever, der i dag vælger gymnasiet, men savner mere praktisk undervisning på uddannelsen.

At disse elever fremover har en anden naturlig vej at gå giver mulighed for, at de gymnasiale uddannelser i højere grad målrettes den gruppe unge, som ønsker at læse en mellemlang eller lang videregående uddannelse. De faglige retninger i fremtidens to hovedveje for unge – enten hpx eller den gymnasiale vej – skal gøres tydeligere.

Dette kan gøres på flere måder. Man kunne vælge at skærpe karakterkravene til gymnasiet, men det anbefaler kommissionen ikke. Den mulige signaleffekt af noget sådant (sværere = færre = finere) er ikke ønskelig. Til gengæld bør det overvejes at stramme op på dispensationsmulighederne for at komme i gymnasiet til trods for manglende faglige eller modenhedsmæssige forudsætninger.

Man kunne også overveje at indføre et ekstra obligatorisk fag på A-niveau. Det ville markere, at der stilles høje teoretiske og boglige krav på de treårige gymnasiale uddannelser. Det ville også bidrage til at gøre de unge parate til deres videre uddannelse, da fag på A-niveau som udgangspunkt har en skriftlig dimension og typisk har højere analytiske og perspektiverende krav end fag på B- og C-niveau.

Det kan overvejes, om et højere niveau skal rettes mod specifikke fag på uddannelserne – fx sprogfag og naturvidenskabelige fag, herunder matematik. Flere internationale studier har dokumenteret, at mere matematik har en positiv effekt på, hvor godt unge siden hen klarer sig.⁴⁴ Flere lange videregående uddannelser stiller krav om sprog eller naturvidenskabelige fag på højt niveau, og et ekstra obligatorisk fag på A-niveau vil derfor eventuelt kunne bidrage til, at færre studenter skal supplere med ekstra fag inden deres videregående uddannelse.

44 Se fx (A) Aucejo og James (2021): *The path to college education: The role of math and verbal skills*. (B) Goodman (2019): *The Labor of Division: Returns to Compulsory High School Math Coursework*. (C) Cortes et al. (2015): *Intensive math instruction and educational attainment: Long run impacts of double-dose algebra*. (D) Joensen og Nielsen (2016): *Mathematics and Gender: Heterogeneity in Causes and Consequences*.

2.6

Styrkede erhvervsuddannelsesstilbud

ANBEFALING 2.6.a

Klyngedannelser på erhvervsuddannelserne

Grundforløbets 2. del på fagligt beslægtede erhvervsuddannelser samles i klynger af bredere grundforløb, så eleverne får flere søgemuligheder for lærepladser. Dermed skabes der bedre muligheder for bæredygtige undervisningstilbud og attraktive faglige og sociale miljøer.

ANBEFALING 2.6.b

Voksne på GF+

Alle voksne får adgang til det introducerende grundforløb GF+. Forløbets form og indhold justeres parallelt med lempede adgangskrav.

ANBEFALING 2.6.c

Parternes rolle

Arbejdsmarkedets parter opfordres, som led i deres fælles rolle og ansvar for udviklingen af erhvervsuddannelserne, til at drøfte, om der er behov for større fleksibilitet i tilrettelæggelsen og længden af både grundforløbets 2. del og hovedforløbet. Parterne opfordres også til *løbende* at drøfte, om der er balance mellem optaget på de enkelte erhvervsuddannelser, og at sikre at der er et tilstrækkeligt antal lærepladser på tværs af fag og brancher.

Klyngedannelser på erhvervsuddannelserne

Kommissionen anbefaler, at fagligt beslægtede erhvervsuddannelser samles i klynger på grundforløbets 2. del. Det kan fx være etablering af et fælles grundforløb for en række af "transportuddannelserne", som i dag omfatter særskilte uddannelser inden for vejgodstransport, lager og terminal, kranfører mv., og som i dag udbydes som særskilte grundforløb.

Samlet set findes der omkring 100 forskellige erhvervsuddannelser og inden for disse mange forskellige specialer. Hver uddannelse har sin uddannelsesbekendtgørelse med specifikke krav til, hvad eleven skal lære på grundforløbet for at blive optaget på uddannelsens hovedforløb, krav som er nøje afstemt efter den specifikke branches særlige behov.

Erhvervsuddannelsernes specialisering giver eleverne mulighed for at fordybe sig og blive dygtige inden for et specifikt område. Men det snævrer også feltet af mulige lærepladser ind med risiko for, at det ikke lykkes for skolen og eleven at finde en læreplads til eleven. Strukturen med de mange forskellige grundforløb kan samtidig udfordre institutionernes mulighed for at sikre tilstrækkelig volumen til at skabe økonomisk bæredygtighed og attraktive faglige og sociale miljøer på holdene.

Med forslaget om at samle fagligt beslægtede erhvervsuddannelser i klynger får eleverne flere søgemuligheder ved, at der i højere grad bliver adgang til flere hovedforløb fra de enkelte grundforløb. At klynge uddannelserne kan have potentiale for at skabe bedre muligheder for at opnå større volumen. Forsøg med at samle erhvervsuddannelser i større hold kan bidrage til et forbedret uddannelsesmiljø, fordi eleverne får mulighed for at indgå i større faglige og sociale holdfællesskaber.⁴⁵

Erfaringerne fra lignende forsøg viser imidlertid også, at klyngedannelse fungerer mindre godt på uddannelser med store faglige forskelle, da det både er sværere for lærerne at tilrettelægge undervisning, som eleverne oplever som relevant for deres interesseområde, og hvor de når de faglige mål for deres uddannelse. Det er således vigtigt for anbefalingens succes, at arbejdsmarkedets parter og skolerne inddrages i processen om, hvilke erhvervsuddannelsers grundforløb der skal klynges.

Anbefalingen skal ses i forlængelse af initiativet i Trepartsaftale om flere lærepladser og entydigt ansvar fra 2020 om øget fleksibilitet i overgangen fra grundforløb til hovedforløb. Her fik de faglige udvalg, som er sammensat af arbejdsgivere og arbejdstagere, pligt til at overveje om andre uddannelsers grundforløb kunne give adgang til en uddannelses hovedforløb. De faglige udvalg fik samtidig mulighed for at lade andre uddannelsers grundforløb give adgang til hovedforløbet uden at fastsætte ens overgangskrav. I forlængelse af initiativet fra trepartsaftalen, hvor klyngedannelse var en mulighed for de faglige udvalg, indebærer kommissionens anbefaling en styringsmæssig stramning, hvor der stilles krav om etablering af klynger.

Introducerende grundforløb for alle voksne

Kommissionen anbefaler, at målgruppen for GF+ udvides, så alle elever har mulighed for at starte en erhvervsuddannelse med et introducerende forløb, hvis de har behov herfor. Målgruppen for GF+ vil fortsat være ufaglærte voksne, mens unge forberedes til erhvervsuddannelserne på hpx.

GF+ er et forløb på 10 uger, hvor voksne elever får hjælp til at blive afklaret om fremtidige uddannelsesvalg og får opkvalificeret generelle almene og erhvervsfaglige kompetencer. Forløbet skal bidrage til, at flere gennemfører deres erhvervsuddannelse.

De eksisterende adgangskrav til GF+ betyder blandt andet, at elever med en fuldført ungdomsuddannelse eller grundforløb på erhvervsuddannelserne som hovedregel ikke har adgang til GF+. Det udelukker fx en del personer, som tidligere har påbegyndt en erhvervsuddannelse, men ikke er lykkedes med at gennemføre hele uddannelsen.

Målet med udvidelsen af adgangen til GF+ er at skabe to etablerede indgange til erhvervsuddannelserne i henholdsvis et ungemiljø på hpx og inden for mere voksenpædagogiske rammer på GF+. Voksne uden behov for et introducerende forløb vil fortsat kunne starte direkte på grundforløbets 2. del (og i nogle tilfælde hovedforløbet), ligesom ufaglærte skal kunne blive faglærte via praksisvendeordningen mv., jf. Nye Reformveje 1.

Erfaringerne fra sektoren tyder på, at GF+ i sin nuværende form ikke i tilstrækkelig grad tilgodeser de forskelligartede behov, som målgruppen af elever over 18 år har med hensyn til afklaring og opkvalificering for de enkelte uddannelsesstilbud.

Kommissionen anbefaler derfor, at GF+ i sin nuværende form justeres parallelt med lempede adgangskrav. Forløbet kan fx gøres mere fleksibelt, så det i højere grad kan målrettes de enkelte uddannelsesområder. En øget fleksibilitet vil fx give skolerne mulighed for opkvalificering af indvandrere med hensyn til dansk-sproglige kompetencer.

⁴⁵ EVA (2020): *Rammeforsøg på eud – slutevaluering*.

Parternes rolle og ansvar

Kommissionen anbefaler, at parterne, som led i deres fælles rolle og ansvar for udviklingen af erhvervsuddannelserne, drøfter, om der er den fornødne fleksibilitet i tilrettelæggelsen af erhvervsuddannelserne. I forlængelse heraf opfordrer kommissionen parterne til aktivt at drøfte mulighederne inden for de eksisterende regler i forhold til konkret at aftale en forlængelse af hovedforløbet for at understøtte gennemførelse.

Der kan være stor forskel på, hvordan oplærings- og skoleperioder tilrettelægges på hver af de godt 100 forskellige erhvervsuddannelser. Parterne bør drøfte og så vidt muligt bidrage til, at den nødvendige fleksibilitet er til stede med hensyn til længde og tilrettelæggelse af både grundforløbets 2. del og hovedforløb. Derudover kan der være elever, som ville have gavn af et mere individuelt og fleksibelt uddannelsesforløb. Det kan være elever, der har vanskeligt ved at komme i mål med uddannelsen på fuld tid, hvis andre forpligtelser også fylder i hverdagen. Det gælder blandt andet for elever på SOSU-uddannelserne, som typisk er ældre end på de fleste andre uddannelser. Eller elever, hvor det vil være mest hensigtsmæssigt for både eleven og arbejdspladsen med et mere komprimeret forløb, eller hvor fx indholdet på hovedforløbet i særlige tilfælde kan tilrettelægges for bedst at imødekomme elevens behov. Det kan også være elever, hvor sproget giver udfordringer, og hvor det derfor kan være til fordel for både eleven og arbejdspladsen, hvis der bliver en større mulighed for at aftale en fleksibel afvikling af uddannelsesforløbet. Hvis det lykkes, kan det for nogle være en vej til at undgå at falde fra uddannelsen.

Det høje frafald på erhvervsuddannelserne kan også skyldes, at nogle elever har svært ved at få en læreplads. Samtidig kan manglen på lærepladser også være et udtryk for, at arbejdsmarkedet for bestemte uddannelser er mættet, og at arbejdsgiverne med andre ord ikke har incitament til at udbyde lærepladser. Udfordringerne med manglende lærepladser varierer på tværs af uddannelser og brancher og kan variere med konjunkturerne. I nogle brancher får langt de fleste elever en læreplads, og der er i højere grad tale om mangel på elever, mens der i andre brancher er elever, der har svært ved at finde en læreplads. Flere lærepladser kan derfor på nogle uddannelser være en del af løsningen, hvis vi skal lykkes med at nedbringe frafaldet. Det er arbejdsmarkedets parter, som spiller en central rolle i at fremskaffe et passende udbud af lærepladser på tværs af brancher og fag, der matcher de behov, som de enkelte brancher og fag har for at uddanne lærlinge.

2.7 FGU som nøgleaktør

ANBEFALING 2.7.a

FGU skal være en ret for visse unge

Enhver ung, der ikke har bestået folkeskolens afgangseksamen, har ret til at komme på FGU, hvor det er muligt at forbedre eksamensresultater, så man siden kan få adgang til en ungdomsuddannelse. Unge under 18 år, der har afbrudt en ungdomsuddannelse, skal have en tilsvarende ret.

ANBEFALING 2.7.b

Institutionspolitisk eftersyn

Der foretages et institutionspolitisk eftersyn, som skal danne afsæt for et robust institutionslandskab – også i perioder med svingende elevtilgang.

ANBEFALING 2.7.c

Efteruddannelse til lærere på FGU

Der udvikles et særskilt efteruddannelsesprogram til lærerne på FGU, som skal bidrage til at understøtte lærernes didaktiske kompetencer for at kunne udøve en praksisbaseret, helhedsorienteret og inkluderende undervisning, som er en hjørnesten i FGU.

Der er behov for, at den forberedende ungdomsuddannelse (FGU) fremover kommer til at spille en helt anden rolle i det samlede uddannelsessystem. FGU skal være noget, bestemte unge har en ret til, og ikke – som i dag – noget, der afhænger af en kommunal målgruppevurdering.

Egentlig er der rigtig gode intentioner med FGU. Meningen var, at flere unge skulle have chancen for at komme i job eller uddannelse, og FGU skulle være vejen til at komme videre for de unge, som havde faglige udfordringer eller andre problemer, der gjorde det svært for dem at komme i job eller ungdomsuddannelse. De første FGU-elever startede i 2019.

FGU har haft en hård fødsel, både i forbindelse med oprettelsen og de efterfølgende år. Der er færre elever end forudsat, og økonomien skranter mange steder. Det er der flere forklaringer på.

FGU-uddannelsen er nødt til at være til stede lokalt mange steder i landet – der, hvor eleverne er. Ganske enkelt fordi den gruppe unge, uddannelsen er rettet imod, hører til blandt dem med færrest ressourcer, fx til at bevæge sig langt for at tage en uddannelse. Samtidig har det været et krav, at enhver FGU-institution skulle udbyde undervisning på tre linjer – en erhvervslinje, en produktionslinje og en almen linje.

At udbyde tre linjer på alle skoler mange steder i landet – og få økonomien til at hænge sammen – harmonerer dårligt med alt for få elever. Og alt for få elever er præcis, hvad man har haft. Det kan der være flere forklaringer på. Et er, at timingen med årene med corona har gjort det svært at etablere et nyt uddannelsesstilbud. Noget andet er, at konjunkturerne har været gode, så det har været nemmere for de unge at tage et ufaglært job. Og at der er færre unge på grund af den demografiske udvikling. Ligesom der er flere, der får en ordinær ungdomsuddannelse, inden de fylder 25 år.

For kommissionen er det afgørende, at FGU fremover får en central rolle i uddannelseslandskabet for unge. Der skal i sagens natur være en mulig vej for alle unge, også dem, der af den ene eller anden grund kommer skævt ind i systemet fra starten. Derfor skal FGU for den enkelte ikke afhænge af kommunale beslutninger, men simpelthen være en ret man har, hvis man lever op til bestemte kriterier. Derudover skal institutionslandskabet kigges efter i sømmene. Måske er det fx ikke verdens bedste idé, at alle skoler overalt i landet skal forsøge at få økonomi til at udbyde alle linjer. Kommissionen anbefaler, at det overvejes, om der skal skrues på forskellige parametre for FGU.

Ret til FGU for unge i målgruppen

Unge, der ikke kan honorere adgangskravene til enten den nye ungdomsuddannelse hpx eller de gymnasiale ungdomsuddannelser, skal have ret til at komme på FGU (undtaget elever, der er i målgruppen for Særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU)). Det samme gælder unge under 18 år, der er frafaldet en ungdomsuddannelse. Det betyder, at alle unge ved afslutningen af 9. klasse kan have en plan for, hvor de skal starte efter sommerferien: Hvis de gerne vil på gymnasiet eller hpx og opfylder adgangskravene, så er det valget. Hvis en ung ikke opfylder adgangskravene, har den unge ret til at starte på FGU efter sommerferien, hvor det skal være muligt at forbedre sine karakterer, så den unge opfylder kravene til at komme ind på en ungdomsuddannelse.

Institutionspolitisk eftersyn

Der bør iværksættes et institutionspolitisk eftersyn af FGU. Eftersynet skal afdække institutionslandskabets økonomiske og faglige bæredygtighed for at efterleve de i loven og politiske aftaler fastsatte krav og målsætninger og understøtte, at der lokalt og på landsplan er de FGU-udbud, der er behov for set i lyset af den nuværende og forventede fremtidige aktivitet.

FGU-institutionernes bæredygtighed er udfordret af den lave aktivitet og de nuværende rammer med geografisk dækkende tilbud med tre spor. Kommissionen anbefaler derfor, at eftersynet tager udgangspunkt i en række kriterier, som fra et strukturelt synspunkt vil være væsentlige for at understøtte institutionernes økonomiske og faglige bæredygtighed over tid. Disse kriterier omfatter:

- *Lokal forankring og fleksibilitet:* FGU er født med et stort institutionslandskab og faste strukturer med fx krav om udbud af basis, hvor der er løbende optag, samt udbud af alle tre uddannelsesspor på alle skoler. Kommissionen opfordrer til, at der overvejes lempelser, som også vil gøre det muligt lokalt at vælge den bedst mulige organisering. Det skal i den forbindelse undersøges, hvordan egu – med det lave antal elever – fremtidssikres, da kommissionen ser egu som et centralt tilbud i FGU.
- *Geografisk nærhed:* Målgruppen har som udgangspunkt gavn af geografisk nærhed, men nærhed skal afvejes i forhold til spørgsmålet om kritisk masse og deraf følgende implikationer for kvalitet, herunder et attraktivt ugemiljø og i forhold til tilstrækkelig bredde i lærerkompetencer mv.
- *Konjunkturrobusthed:* FGU-målgruppens muligheder på arbejdsmarkedet er alt andet lige gunstigere i højkonjunkturer og tilsvarende mindre gunstige i lavkonjunkturer, hvorfor antallet af FGU-elever kan være konjunkturfølsomt. En præmis for et eftersyn af FGU kan således være at afsøge, hvorvidt dette faktisk er tilfældet og derefter belyse muligheder for at gøre FGU-institutionerne mere konjunkturrobuste. Der skal lokalt kunne op- og nedskaleres med målgruppens størrelse i lav- og højkonjunkturer.

Eftersynet vil generelt skulle tage højde for, at kommissionen anbefaler en omlægning af institutionslandskabet med oprettelsen af hpx som erstatning for 10. klasse. Det betyder, at FGU's placering i det nye uddannelseslandskab får nye rammevilkår for både de elever, de modtager, og de elever, de afleverer. I forlængelse af kommissionens anbefaling om en omdannelse af 10. klasse skal det i eftersynet overvejes, om mulighederne for at få forlænget sit FGU-forløb ud over de to år skal udvides i forhold til i dag.

Der er i dag mulighed for at dispensere i særlige tilfælde, så også 25-29-årige kan optages på FGU. Det skal også skal være muligt fremover.

BOKS 5

Lærerkompetencer på FGU

En evaluering fra EVA viser, at der blandt ledere og medarbejdere på FGU er en udbredt oplevelse af, at manglen på ressourcer fylder mere end manglen på kompetencer. På trods af dette peger evalueringen samtidig på, at der i større eller mindre udstrækning er behov for kompetenceudvikling og opkvalificering blandt medarbejderne på FGU.

Behovet for kompetenceudvikling hænger sammen med kompleksiteten af FGU-lærernes opgaver, som stiller krav til kompetencer inden for mange forskellige områder. Derudover hænger behovet for kompetenceudvikling sammen med medarbejdersammensætningen og medarbejdernes forskellige erfaringer fra tidligere ansættelser. Medarbejderne efterspørger især kompetenceudvikling til at understøtte elevgruppen med specialpædagogiske behov, at understøtte et ordblindevenligt undervisningsmiljø i klassen samt til arbejdet med helhedsorienteret undervisning.

Evalueringen viser også, at det er helt centralt for medarbejdernes udbytte af kompetenceudviklingen, at kompetenceudviklingsforløbene er praksisnære og konkrete.

Kilde: EVA (2022): *Evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU, Anden delrapport: Implementering af FGU.*

Efteruddannelsesprogram til FGU-undervisere

Kommissionen anbefaler, at der udvikles et efteruddannelsesprogram med et pædagogisk og didaktisk indhold, som er særligt målrettet undervisere på FGU.

Kompleksiteten af FGU-lærernes opgaver, medarbejdersammensætningen, medarbejdernes forskellige erfaringer fra tidligere ansættelser og høj personaleomsætning gør det vanskeligt at skabe en fælles professionsidentitet.

Et efteruddannelsesprogram har to mål. For det første, at lærerne får de didaktiske kompetencer til at kunne udøve den praksisbaserede, helhedsorienterede og

inkluderende undervisning, som er en hjørnesten i FGU. For det andet, at lærerne får specialpædagogiske kompetencer til at kunne undervise og skabe relationer til elever med forskellige funktionsnedsættelser, som fx ordblindhed og autisme.

På FGU eksisterer der ikke de samme krav om efteruddannelse og tilsvarende efteruddannelsesmuligheder for FGU-lærere, som det fx kendes fra pædagogikum for gymnasielærere eller diplomuddannelsen i erhvervs-pædagogik for undervisere på erhvervsuddannelserne, jf. boks 5. Kommissionen anbefaler, at efteruddannelsesprogrammet drøftes med parter og interessenter på FGU-området. En mulighed er, at efteruddannelsen af FGU-undervisere også kan finde sted på et af de foreslåede uddannelsesfakulteter, jf. anbefaling 3.1.

2. 8

Udvidede SU-muligheder til studerende med funktionsnedsættelse

ANBEFALING 2.8

Udvidede SU-muligheder til studerende med funktionsnedsættelse

Studerende, som i mindst én måned har modtaget SU-handicaptillæg, tildeles 24 ekstra SU-klip til deres globale SU-ramme og 12 ekstra SU-klip til SU-støttetiden til den igangværende uddannelse.

Studerende med funktionsnedsættelser skal have mulighed for at få SU i længere tid end øvrige studerende. Det skal give dem et økonomisk grundlag, hvis de har brug for at læse på nedsat tid. Økonomien må ikke blive en hindring for at gennemføre en uddannelse.

Studerende, der i perioder studerer på nedsat tid, har i dag samme SU-ramme som øvrige studerende og skal opfylde samme studieaktivitetskrav i SU-reglerne. Det gælder også studerende, der på grund af en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse i perioder ikke har mulighed for at læse en videregående uddannelse på fuld tid.

Kommissionen foreslår, at anbefalingen om udvidede SU-muligheder finansieres ved at sænke ydelsen på SU-handicaptillægget fra de nuværende ca. 9.400 kr. om måneden til 7.700 kr. om måneden. Ideen er, at det er vigtigere at give de studerende bedre økonomiske rammer for at kunne studere over en længere periode og dermed mere fleksible rammer for at kunne tilrettelægge deres uddannelse efter deres behov, end at den månedlige støtte er ekstraordinært høj. SU-handicaptillægget gives efter ansøgning til studerende, hvis de på grund af en varig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har meget betydelige begrænsninger i evnen til at påtage sig erhvervsarbejde. Men i dag er dette tillæg næsten dobbelt så højt som øvrige SU-modtageres gennemsnitlige erhvervsindkomst.

I seneste rapport fra kommissionen (Nye Reformveje 1) var anbefalingen generelt at sænke den samlede tid, som studerende kan modtage stipendier på de videregående uddannelser (den globale SU-ramme), fra 70 måneder til 54 måneder (svarende til ni semestre). Samtidig anbefalede kommissionen at omlægge SU-stipendiet på kandidatuddannelser til lån. Det lå som præmis i anbefalingen, at lånet fortsat vil give adgang til tillægsydelse såsom SU-handicaptillægget, hvis den studerende i øvrigt er berettiget til det. Det er ligesom reglerne for slutlån i dag.

Samlet set betyder de to anbefalinger, at den samlede stipendieperiode for studerende, der modtager SU-handicaptillæg, udvides fra 54 måneder til 78 måneder (svarende til 24 ekstra SU-klip). Denne SU-ramme skal understøtte, at disse studerende i perioder kan læse på nedsat tid uden at løbe tør for SU. Samtidig udvides støttetiden til den aktuelle uddannelse med 12 ekstra måneder ud over normeret studietid, som kan bruges inden for den samlede ramme på 78 måneder. De 12 ekstra SU-klip tillægges både rammen og støttetiden og skal samtidig understøtte, at SU-studieaktivitetskravet i en længere periode kan opfyldes gennem uddannelsen.

2.9

Støtte til treårige hf-forløb

ANBEFALING 2.9

Støtte til treårige hf-forløb

Der afsættes midler til at understøtte de treårige hf-forløb, der henvender sig til elever, der på grund af en funktionsnedsættelse eller tilsvarende vanskeligheder har behov for et forlænget uddannelsesforløb.

De gymnasiale institutioner har fra 2021 haft mulighed for at samle elever, der på grund af en funktionsnedsættelse eller tilsvarende vanskeligheder har behov for et forlænget uddannelsesforløb, i hele klasser.

Klasserne udbydes primært som toårigt hf tilrettelagt som treårige forløb.⁴⁶ Målgruppen for klasserne kan fx være elever med ADHD, autisme, angst eller andre udfordringer.

I en evaluering af ASF-klasser og andre særligt tilrettelagte klasser har Danmarks Evalueringsinstitut vurderet, at der er et større behov for de særligt tilrettelagte klasser, end det der i dag udbydes.⁴⁷ Kommissionen foreslår, at disse klasser understøttes økonomisk ved eksempelvis at afsætte en ramme til en ansøgningspulje i en størrelsesorden på 15-25 mio. kr. årligt. Dette svarer til ca. 1 mio. kr. i alt pr. klasse. Formålet med puljen er at målrette støtten direkte til de særligt tilrettelagte klasser (fx via tolærerordninger, nedsat klassekvotient eller mentorer).

Det foreslås, at ekspertgruppen for tilpasning af hf indtænker en model i deres anbefalinger for, hvordan særligt tilrettelagte klasser bedst kan understøttes. Der skal her tages hensyn til, at de særligt tilrettelagte klasser i dag er yderst forskelligartede i størrelse og målgruppe, hvorfor de udbydende institutioner kan have brug for selv at forvalte midlerne ud fra deres konkrete behov. Det er samtidig vigtigt, at modellen udformes på en måde, der ikke skaber unødigt incitament til at forlænge elevernes uddannelsestid. Dette forhold understreger vigtigheden af, at støtten går direkte til undervisningen og/eller klassernes rammer på institutionen.

⁴⁶ Der lægges ikke op til at omfatte særligt tilrettelagte klasser, der enten tilrettelægges som hf-enkeltfag eller med udgangspunkt i treårige gymnasiale uddannelser, jf. lov om gymnasiale uddannelser § 61, stk. 2.

⁴⁷ EVA (2022): *Evaluering af ASF-klasser og andre særligt tilrettelagte klasser*.

2.10

Det videre arbejde med implementering af hpx

ANBEFALING 2.10.a

Ekspertudvalg til implementering af hpx

Arbejdet med at skabe en implementeringsmoden model for hpx forankres i et ekspertudvalg, som konsulterer institutioner, faglige organisationer, interessenter og særligt sagkyndige på ungdomsuddannelsesområdet med henblik på at udvikle det konkrete indhold og de præcise rammer for uddannelsen.

ANBEFALING 2.10.b

Evaluering og tilpasning

Indholdet i hpx – herunder fordelingen af undervisningstimer, de forskellige faglinjer samt fagenes undervisningsindhold – evalueres efter fem år og tilpasses på baggrund af evalueringen.

At skabe en helt ny ungdomsuddannelse er en kolossal opgave, der rejser et utal af spørgsmål og byder på lige så mange udfordringer. Kommissionen har udstukket nogle anbefalinger og ideer, men der er et godt stykke vej fra en eventuel politisk accept af disse ideer til en implementeringsmoden model, der kan det, den skal, i den virkelige verden. Vi er meget bevidste om, at vi er inde at flytte på nogle af de helt store sten i uddannelseslandskabet. Og at sådanne reformer kun bliver en succes, hvis de følges af en god implementering, der har givet plads til, at et ekspertudvalg af kyndige uddannelsesfolk står for videreudvikling og implementering. En politisk aftale om hpx kan derfor mest hensigtsmæssigt implementeres ved, at det helt konkrete indhold føres ud i livet gennem en implementeringsperiode på mindst fem år – med afsæt i et politisk forhandlet mandat og en aftalt evalueringsplan.

Kommissionen foreslår, at institutioner, som udbyder hpx, ledes af en bestyrelse, der er sammensat af forskellige repræsentanter fra aftagere med erfaring og faglig indsigt i uddannelse og arbejdsmarkedets behov. Bestyrelsen har det overordnede ansvar for institutionens drift og udvikling og skal understøtte de overordnede formål med hpx.

Arbejdet med at skabe en sådan implementeringsmoden model bør forankres i et ekspertudvalg, som konsulterer institutioner, faglige organisationer, interessenter og særligt sagkyndige på ungdomsuddannelsesområdet for at udvikle det konkrete indhold og de præcise rammer for uddannelsen. Og når uddannelsen eksisterer og har været i gang i nogle år, bør den naturligvis evalueres, og nødvendige justeringer bør iværksættes.

Arbejdet med implementeringen kan med fordel tage udgangspunkt i otte sigtelinjer – angivet nedenfor – som kommissionen ser som afgørende for at gøre hpx attraktiv for de unge.

Otte sigtelinjer til implementering af hpx

1. En bred indgang for unge, som i dag vælger grundforløbets 1. del eller hf

Hpx bør favne både dem, der i dag vælger grundforløbets 1. del, vælger hf direkte efter grundskolen og de unge, der gerne vil videre med en eux. Samtidig skal hpx også favne de unge, som i dag vælger gymnasiet, men i højere grad ønsker en mere praksisrettet ungdomsuddannelse.

Grundforløbets 1. del og muligheden for at unge direkte fra folkeskolen kan vælge hf, bør afskaffes.

Det skal afklares, hvordan den præcise sammenhæng skal være mellem hpx, hf og erhvervsuddannelserne, herunder eux.

2. 10. klasse erstattes af nye tilbud

10. klasse, herunder 10. klasse på efterskoler, skal erstattes af nye tilbud.

Det skyldes, at unge i det nye landskab får mulighed for at forbedre sig fagligt, blive mere modne og afklarede om uddannelses- og erhvervsvalg på hpx. Indholdet i 10. klasse skal i stedet delvist indgå i hpx. Specialundervisningstilbud på 10. klassetrin, herunder 10. klassetrin på efterskoler og kommunale ungdomsskoler godkendt med et samlet særligt undervisningstilbud, skal bevares, så unge med faglige og eventuelle andre udfordringer, der har behov for et anderledes undervisningstilbud, stadig får den mulighed.

3. Faglinjer og stamklasser for at understøtte ungdoms- og interessefællesskaber

Hpx skal bygges op om faglinjer, hvor en betydelig andel af undervisningen foregår i stamklasser for at understøtte et egentligt klassefællesskab.

De unge skal mødes om grundlæggende interesser ud fra et valg af en konkret linje – ikke ulig de linjer, der tilbydes på nogle erhvervsuddannelser i dag, fx bæredygtigt byggeri, grøn udvikling eller design. Der er tale om en praksisfaglig pendant til det tilbud, som unge i dag kan få på de treårige gymnasiale uddannelser med deres valg af studieretning.

Valget af faglinje skal udelukkende være et interessevalg, og det bør ikke være bindende eller begrænsende for elevens efterfølgende mulighed for valg af uddannelse eller erhverv. Dog skal fagene på hver linje have et naturligt sigte mod konkrete erhvervs- og professionsområder for at give eleverne en fornemmelse af mulighederne efter at have afsluttet hpx.

Samtidig skal linjerne konstrueres, så de hverken opfattes som rene erhvervsuddannelseslinjer eller variationer af studieretninger på de treårige gymnasiale uddannelser.

4. Praksisbaseret og praksisrelateret tilrettelæggelse som grundpræmis

Hpx skal tilrettelægges med et fokus på praksis- og anvendelsesorientering. Uddannelsen skal i høj grad basere sig på en problemløsnings- og projektorienteret pædagogik med samarbejde mellem de praktiske og boglige fag. På den måde skal hpx helt specifikt adskille sig fra de gymnasiale uddannelser på tilrettelæggelsesformen – og det skal være et *brand*, som de unge kan vælge til.

For at dette *brand* – en ungdomsuddannelse, der kan noget helt andet – bliver en realitet, bør ekspertudvalget tage stilling til, hvilke lærerkompetencer, der skal i spil samt heraf følgende efteruddannelsesinitiativer, som skal iværksættes for underviserne.

På samme måde skal der tages stilling til, hvilket niveau de obligatoriske fag har på hpx – altså dansk, engelsk og matematik. Skal de være på C-niveau, så man på hf kan løfte dem til A- eller B-niveau eller få merit for sit C-niveau? Ved fastsættelsen af de faglige niveauer vil der både skulle tages hensyn til den praksis- og anvendelsesorienterede didaktik, den blandede elevgruppe, der forventes at gå på hpx, samt de krav til faglige niveauer, som stilles ved indgangen til de forskellige erhvervsuddannelser, eux og hf. Derfor bør sammenhængen til hf og eux også indgå i ekspertudvalgets arbejde. Herunder kan udvalget overveje, om der skal være mulighed for, at enkelte elever kan tage ekstra hf-fag på hpx og herefter kunne gennemføre en fuld hf på ét år. Ekspertudvalget kan inddrage gode eksempler fra 10. klassecentre, efterskoler, erhvervsskoler, ungdomsskoler og hf-forløb mv. i deres arbejde.

Endelig bør udvalget overveje, hvordan man kan tilrettelægge 1. semester, så eleverne får lejlighed til at møde hele paletten af praktiske fag – ikke kun de fag, der knytter sig til den faglinje, den unge har valgt.

5. Volumen, geografisk nærhed og skolehjem

En afgørende præmis for hpx er at sikre tilstrækkelig elevvolumen. Det skal understøtte, at institutionerne kan udbyde forskellige faglinjer af høj kvalitet og et attraktivt og blandet ungemiljø.

Ambitionen om volumen skal særligt afvejes over for hensynet til kvalitet og geografisk nærhed, hvilket også er væsentligt for unges uddannelsesvalg. I den forbindelse kan overvejselen indgå, om den nye ungdomsuddannelse kan tænkes sammen med en udvidet brug af skolehjem, som de kendes fra nogle erhvervsskoler i dag, samt fra BRF-fondens nye håndværkerkollegier. På samme måde bør landets efterskoler tænkes ind: Er der mulighed for at disse – eventuelt i samarbejde med andre lokale uddannelsesinstitutioner – kan udbyde hele eller dele af en hpx, hvor man bor på skolen? Ligeledes skal det vurderes, om der lokalt kan indgås samarbejder mellem forskellige uddannelsesinstitutioner, herunder efterskoler, om udbuddet af hpx.

Det må forventes, at ikke alle linjer – som det heller ikke er tilfældet på de gymnasiale uddannelser – kan udbydes på samtlige institutioner.

6. Institutionslandskab skal kunne rumme både store og små udbud

Institutionslandskabet for erhvervsuddannelser er meget varieret. Nogle steder er så godt som alle uddannelser tilgængelige på samme institution. Andre steder (større byer) er de fleste fag tilgængelige, men udbudt af forskellige skoler (handelsskole, teknisk skole, sosuskole). Her anbefaler kommissionen, at der etableres et gensidigt forpligtende samarbejde mellem institutionerne, så hpx-udbuddet i størst mulig grad kan fremstå som fælles. Eksempelvis kunne valgfag med fordel være fælles, ligesom 1. semesters orientering i hele paletten af praktiske fag bør være fælles. I mindre byer vil der ofte kun være et mindre udsnit af erhvervsuddannelser. Her kan der med fordel etableres et netværk mellem uddannelsessteder i forskellige byer. Selvom det vil være mere besværligt og derfor mindre omfattende end i tilfældet med forskellige skoler i samme by, vil der være behov for en vis kritisk masse i hpx for at leve op til visionen om et reelt alternativ til gymnasiet. Det kan betyde, at der kan være behov for at se på taxametrene til de små uddannelsessteder.

7. Uddannelsen skal kunne rumme unge med særlige behov

Nogle unge har behov for at følge særligt tilrettelagte forløb for, at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse. Det gælder fx unge på autismspektret, som kan have brug for trygge og forudsigelige rammer og særligt uddannede undervisere.

I dag eksisterer der et mindre antal autismeklasser (med få elever i klassen) på de gymnasiale uddannelser. Også hpx skal kunne rumme gruppen af unge med særlige behov.

8. Studiekompetencegivende

Ambitionen er at bryde med det nuværende paradoks, hvor erhvervsuddannelser først og fremmest er erhvervskompetencegivende, selvom uddannelsen italesættes som en ungdomsuddannelse på linje med de gymnasiale uddannelser.

Hpx skal fuldføres med en afsluttende eksamen (herunder også praksisbaserede prøveformer) – som man kender det fra 10. klasse, hf og erhvervsuddannelserne – og være adgangsgivende til visse erhvervsakademiuddannelser, hvis eleverne på hpx har valgt fag på det efterspurgte niveau.

Det skal således være muligt via fagpakker og valgfag mv., at en hpx fx kan give adgang til nært beslægtede erhvervsakademiuddannelser jf. anbefaling 3.5.

DEL 3

DEL 3

Kvalitet i alle uddannelser og dagtilbud

Der er behov for, at hele den danske uddannelses- og dagtilbudssektor bliver styrket. Først og fremmest med viden om god undervisning og pædagogisk praksis. Vi ved i dag alt for lidt om, hvad der giver kvalitet i undervisningen og den pædagogiske praksis – fra vuggestue til ph.d.-uddannelse. Og den viden, vi trods alt har, bliver i al for ringe grad bragt i anvendelse i praksis på de danske uddannelsesinstitutioner og i dagtilbud.

Kommissionen anbefaler, at der sker en markant oprustning inden for dansk uddannelsesforskning. Det handler både om, hvad der forskes i, hvordan man gør det og om, hvordan man sikrer, at den viden, man skaber, rent faktisk bliver anvendt af pædagoger og undervisere, så de løbende udvikler deres praksis til gavn for trivsel, læring og udvikling hos vores børn, unge og voksne.

Hvis man skal have indblik i, hvilken størrelse denne udfordring har i Danmark, kan man se, hvor mange penge vi i Danmark bruger på dagtilbuds- og uddannelsesområdet i forhold til, hvor relativt få midler vi bruger på forskning i området. Et par tal-eksempler kan illustrere: Uddannelse og dagtilbud står for knap 6½ pct. af BNP, mens de offentlige udgifter til forskning og udvikling inden for pædagogik udgjorde knap 1½ pct. af de samlede offentlige udgifter til forskning og udvikling i 2021. Til sammenligning bidrager landbrug, skovbrug og fiskeri med omkring 2 pct. af BNP, mens de offentlige forsknings- og udviklingsudgifter til landbrug udgjorde knap 5 pct. af de offentlige udgifter til forskning og udvikling. Det samme gør sig gældende i sundhedssektoren. Den står for omkring 9 pct. af BNP, og i 2021 brugte det offentlige 13 pct. til forsknings- og udviklingsaktiviteter inden for klinisk medicin.

Det er almindeligt anerkendt, at den offentlige jordbrugs- og veterinærvidenskabelige forsknings- og udviklingsindsats har haft en markant betydning for produktivitetsudviklingen i dansk landbrug gennem de seneste 100 år. Ikke mindst fordi forskningen har været fokuseret på praksis, og – via organisationer og et finmasket net af konsulenter – fordi den effektivt er blevet omsat til forbedringer i de enkelte landbrugsbedrifter. Det samme gælder for den kliniske sundhedsforskning.

Men det samme gælder ikke, når det kommer til pædagogik og undervisning. Der er et stort uudnyttet potentiale i at investere i praksisnær pædagogisk forskning og udvikling, som løbende skal omsættes til konkrete forbedringer af praksis i de forskellige uddannelser og dagtilbud. Forsknings- og udviklingsprojekter bør gennemføres med inddragelse af pædagoger og undervisere fra de respektive dele af dagtilbud- og uddannelsessystemet og være med til at forme både pædagog- og læreruddannelserne, så de baserer sig på relevant international og national forskning inden for feltet. Samtidig skaber ny forskning behov for løbende efteruddannelse af pædagoger og lærere. Visionen er, at den styrkede praksisnære forskning skal virke både direkte og indirekte. Direkte med forbedringer af praksis og indirekte, fordi forskningen inddrages i uddannelser og efteruddannelse af pædagoger og undervisere, hvilket kan bidrage til at tiltrække flere dygtige unge til disse fag.

I Nye Reformveje 1 anbefalede kommissionen at reservere ca. en halv mia. kr. årligt til *Faculty of Education* og en fond for udvikling af uddannelser på tværs af alle uddannelsesniveauer. Der blev nedsat en arbejdsgruppe, som parallelt med kommissionen har analyseret og diskuteret, hvordan uddannelsesforskningen i højere grad end i dag kan kobles og formidles til den praksis, der foregår ude i skolerne, daginstitutionerne og i andre dele af uddannelsessystemet. Kommissionen har – blandt andet på baggrund af arbejdsgruppens input – beskrevet en klyngemodell som en mulig infrastruktur til at realisere den ovennævnte vision samt fastlagt en række kriterier, der må tages højde for i et videre udviklingsarbejde.

Vigtigheden af, at vi i Danmark bevæger os i den retning, hænger sammen med, at kvaliteten af et uddannelsessystem aldrig overstiger kvaliteten af underviserne. Dygtige og motiverede pædagoger, lærere og undervisere er fundamentet for, at dagtilbud, skoler og resten af uddannelsessystemet kan blive reformeret og styrket på den måde, kommissionen lægger op til.

Aktuelle udfordringer

Samtidig med, at der bør investeres i langsigtet opbygning af forsknings- og udviklingskapacitet, er der en række her-og-nu-problemer, som bør adresseres.

Det gælder fx for lærer- og pædagogfagene, som har hele tre problemer. Det ene er, at for få ønsker at uddanne sig ind i faget. Det andet er, at en del af dem, der så tiltrækkes (altså uddanner sig ind i faget), over tid er blevet svagere målt på karakterer fra gymnasiet. Og det tredje er, at for mange, når de har taget uddannelsen, forlader faget igen. Andre professionsbacheloruddannelser og mange erhvervsuddannelser står over for lignende udfordringer.

Mange vil utvivlsomt tænke, at det er en gammel travet af en problemstilling. En af dem, der gennem årtier stikker hovedet frem igen og igen. Hvilket er korrekt. De problemer er for længst erkendt, de er forsøgt løst, men de er fortsat uløste. Og som bekendt, så står pædagog- og lærerfaget ikke alene her. I mange brancher – herunder også andre dele af uddannelsessystemet – er det en kendt udfordring.

Kommissionen kan i sagens natur ikke løse alle disse problemer, men rigtig mange af de anbefalinger, der er i denne rapport – fx skabelsen af den nye ungdomsuddannelse, hpx, som blandt andet retter sig mod erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser – handler lige netop om at skabe forudsætningerne for, at flere får blik for, at der er andre muligheder end gymnasiet og siden hen universitetet.

I nærværende del af rapporten vil der – ud over anbefalingerne om mere uddannelsesforskning – komme en række konkrete anbefalinger, som skal bidrage til, at vi får flere medarbejdere med høj faglighed på alle niveauer i dagtilbud- og uddannelsessystemet. Det er ikke realistisk, at nogen løser rekrutterings- og fastholdelsesudfordringerne med et snuptag. Ligesom der skal skelnes mellem konjunkturelle (i højkonjunktur mangler mange brancher hænder) og strukturelle udfordringer (at vi på længere sigt som samfund har svært ved at tiltrække kvalificeret arbejdskraft til nøgleerhverv). Men betydningen af at have nogle faglige fyrtårne (fx dygtige lærere, pædagoger eller forskere) på alle institutioner kan ikke overvurderes, og her kan der gøres noget både på kortere og længere sigt.

I denne rapport, som behandler de dele af uddannelsessystemet, der ikke var indeholdt i Nye Reformveje 1, er der sat særligt fokus på pædagog- og læreruddannelserne, fordi disse uddannelser i særlig grad spiller en grundlæggende og vigtig rolle for det øvrige uddannelsessystem. Der er også udfordringer på erhvervsuddannelserne og i andre dele af de korte og mellem-lange videregående uddannelser, som også bør adresseres. Blandt andet inddrages også socialrådgiveruddannelsen enkelte steder i rapporten. Derimod har kommissionen valgt ikke at behandle rekruttering til fx sygeplejerskeuddannelsen, fordi dette forventes at ske i den af regeringen nedsatte Robusthedskommission for sundhedsområdet.

Kommissionen anbefalede i Nye Reformveje 1 – som fortrinsvis havde fokus på universitetsuddannelser og efter- og videreuddannelse – at der nedsættes et uddannelsesråd, der har et samlet blik på optaget på tværs af de videregående uddannelser baseret på samfundets nuværende og fremtidige kompetencebehov. Rådet bør rådgive uddannelses- og forskningsministeren og uddannelsesinstitutionerne om udviklingen på arbejdsmarkedet og betydningen heraf for kompetencebehovet. En opgave for dette uddannelsesråd er at komme med analyser og anbefalinger til, hvordan optaget på erhvervsakademier og professionshøjskoler og disse uddannelsers indhold er tilpasset samfundets behov.

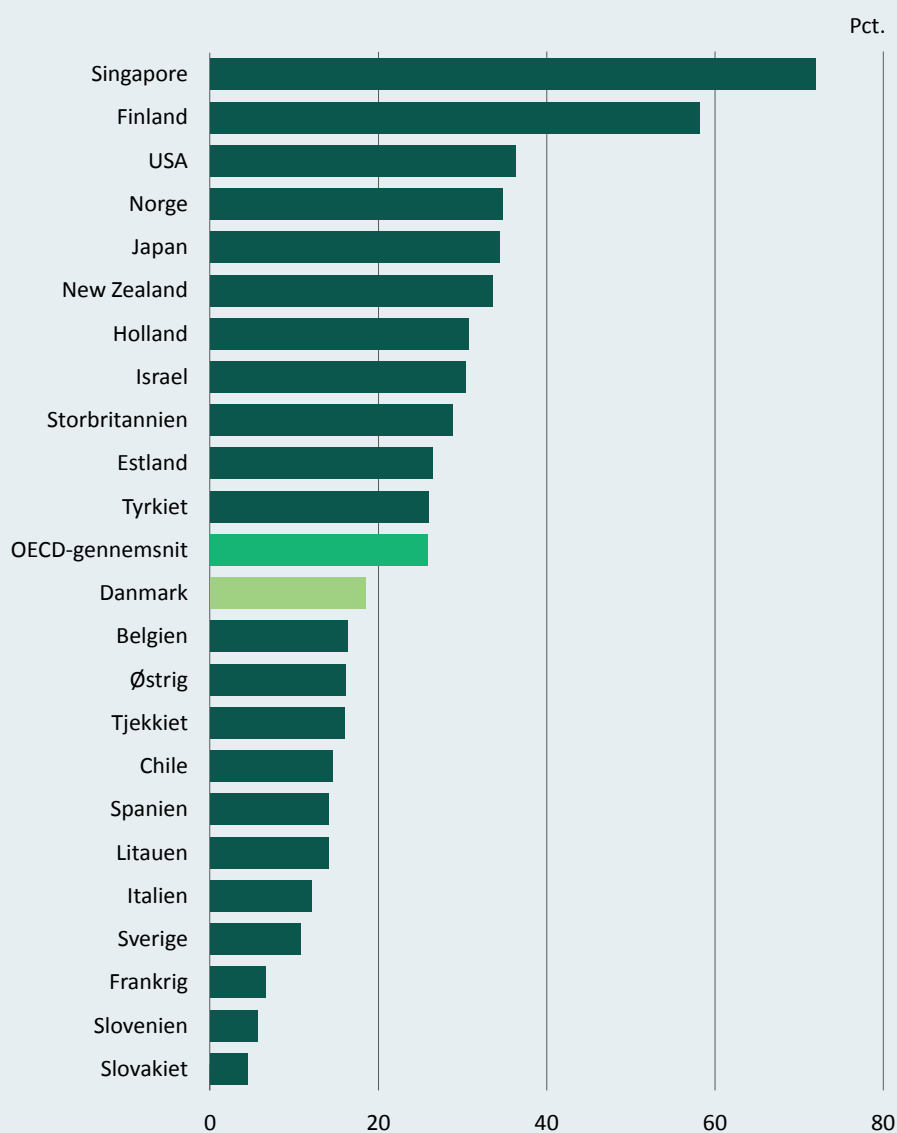
For få uddannede

Pædagog- og lærerfagets muligheder for at tiltrække flere dygtige og motiverede studerende afhænger af en lang række forhold – herunder faglig interesse, karrierespæktiver og professionernes anseelse i samfundet. Løn og arbejdsvilkår har selvfølgelig også betydning for disse grupper, ligesom det har det for alle andre. Flere lande har haft succes med at gøre lærerfaget mere attraktivt og prestigefyldt end i Danmark – det gælder blandt andet Singapore og på vores egne breddegrader Finland, jf. figur 19.

FIGUR 19

Lærerprofessionens status i forskellige lande – pct. af lærere som er "enig" eller "meget enig" i, at lærerprofessionen er værdsat i samfundet

Kilde: OECD, TALIS 2018.

Der findes imidlertid ingen hurtige metoder til at højne lærerfagets generelle anseelse, og opgavens omfang kræver, at vi som samfund fastholder et fokus på opgaven i mange år frem. Aktuelt er der – med aftalen om styrkelse af læreruddannelsen fra september 2022 – taget hul på den vigtige opgave, og kommissionens anbefalinger i dette kapitel skulle gerne yde nye bidrag.

Udfordringerne betyder, at vi i dag mangler faguddannet arbejdskraft på dagtilbuds- og skoleområdet. Eksempelvis var 32 pct. af rekrutteringsforsøgene forgæves til pædagogstillinger i foråret 2023.⁴⁸ I en tid med rekordhøj beskæftigelse og pres på arbejdsmarkedet, er der forgæves rekrutteringsforsøg i mange brancher. Men rekrutteringsproblemerne for lærere og pædagoger har eksisteret i en længere periode.⁴⁹ Og fremover vil det også være vigtigt med dygtige lærere og pædagoger. I folkeskolen mangler omkring hver sjette underviser en læreruddannelse, og i de kommunale og selvejende daginstitutioner har fire ud af ti ansatte ikke en pædagogisk relevant uddannelse som eksempelvis pædagog og pædagogisk assistent.

For de kommunale dagplejere har fire ud af fem ikke en relevant pædagogisk uddannelse. Blandt det pædagogiske personale uden en relevant uddannelse i dagtilbud har rigtig mange (fem ud af ti) gymnasiet som deres højeste fuldførte uddannelse.⁵⁰

Det behøver ikke kun at være dårligt at tillade fleksibilitet i dagtilbud ved at ansætte fx pædagogmedhjælpere med en anden faglig baggrund eller nyslåede studenter med interesse for børn. Men hvis denne type ansættelser bliver normen, kan fagligheden, forældresamarbejdet og den kollegiale sparring lide under det.

I grundskolen får børn og unge det bedste udbytte, når de undervises af lærere med de rigtige kompetencer inden for såvel undervisning som de specifikke fagområder, der undervises i. Studier viser, at andelen af uddannet pædagogisk personale i dagtilbud, herunder pædagoger eller pædagogiske assistenter, har en positiv betydning for dagtilbuddenes kvalitet samt på børnenes udvikling.⁵¹ Samtidig viser studier, at folkeskolelever får højere afgangsprøvekarakterer, hvis de undervises af en lærer med gode karakterer på læreruddannelsen og undervisningskompetence i faget, jf. boks 6. Omvendt falder fagligheden blandt børn og unge, når ikke-uddannede ansættes i lærerstillinger.

48 STAR (2023): *Rekrutteringssurvey*.

49 Larsen og Jacobsen (2022): *Arbejdskraftmangel og rekrutteringsudfordringer på de store velfærdsområder*, VIVE.

50 EVA (2020): *Pædagogisk personale i daginstitutioner og deres uddannelse*.

51 EVA (2017): *Kvalitet i dagtilbud*.

BOKS 6

Betydning af pædagog- og læreruddannelsesbaggrund

Eksisterende forskning peger på, at uddannede pædagoger og lærere kan gøre en positiv forskel for børn og unge – både på kort og lang sigt.

Flere studier finder en positiv effekt af en høj andel pædagogisk uddannede for kvaliteten i dagtilbud, herunder børns udvikling af sociale, kognitive og sproglige kompetencer samt skoleparathed (Sylva et al. (2010), Dalli et al. (2011). og Christoffersen (2014)). DØRS (2021) fandt derimod ingen effekt på, hvordan børn klarer sig senere i skolen af hverken andel ansatte med pædagogisk uddannelse eller antal børn pr. voksen i dagtilbud.

Tilsvarende finder en del studier, at lærerkvalitet har betydning for grundskoleelevers præstationer. Et dansk studie fra VIVE (2019) finder en positiv effekt af undervisningskompetencer hos lærere på afgangsprøvekarakterer i 9. klasse for flere fag, heriblandt dansk, fysik/kemi, geografi og historie. Effekten af at have en lærer med undervisningskompetence i det pågældende fag estimeres at være mellem 0,08 og 0,39 karakterpoint. Samme studie konkluderer, at underviseres karakterer fra gymnasiet har en positiv effekt på 9. klasseelevernes afgangsprøvekarakterer i flere fag. I tråd hermed viste Produktivitetskommissionen (2013), at læreres gymnasiesnit har effekt på unges afgangskarakterer i 9. klasse i dansk og matematik.

Et nyere studie fra De Økonomiske Råd konkluderer, at en lærer, der er blandt de 10 pct. bedste undervisere, kan forbedre elevers karakterer ved afgangsprøven med op til 0,88 karakterpoint sammenlignet med en lærer, der er blandt de 10 pct. dårligste. Samtidig øger en god lærer sandsynligheden for, at elever gennemfører en ungdomsuddannelse. Høj lærerkvalitet forklares ikke kun af at have en læreruddannelse, hvor der er opnået gode karakterer, men lærerkvalitet og karakterer fra læreruddannelsen er korreleret (DØRS (2022)). Analysen er den første af sin slags på et nyere dansk lærer-elev-register.

Kilde: EVA (2017): *Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning*, VIVE (2019): *Betydningen af kompetencedækning og læreruddannelsesbaggrund*, Produktivitetskommissionen (2013): *Lærernes gymnasiekarakterer og elevernes eksamensresultater* samt DØRS (2022): *Lærerkvalitet og folkeskolen*.

Svært at tiltrække de dygtigste

Manglen på uddannede pædagoger og lærere er som nævnt ikke noget nyt.⁵² Der har over en årrække været faldende interesse for pædagog- og læreruddannelsen målt på antallet af førsteprioritetsansøgninger.⁵³ Desuden gælder, at studerende, der starter på de to uddannelser, i gennemsnit har et karaktergennemsnit på under 7 fra en gymnasial uddannelse. Karaktergennemsnittet er siden reformen af læreruddannelsen i 2012 steget lidt, men er altså fortsat under 7. Det skyldes, at der er et stort optag i kvote 2, som har et lavere karaktergennemsnit end 7.⁵⁴

Gymnasiekarakterer måler alene de pædagog- og lærerstuderes faglige forudsætninger ved uddannelsesstart – ikke det udbytte, de får af i løbet af uddannelsen, og ej heller nødvendigvis deres evner som lærere og pædagoger. Dog viser en sammenligning af læreres færdigheder blandt OECD-lande, at niveauet hos danske lærere efter endt uddannelse ligger under de lande, vi normalt sammenligner os med, herunder Finland, Norge og Sverige, jf. figur 20.

Figuren viser lærernes matematiske færdigheder, og et lignende billede gør sig gældende for læsefærdigheder og problemløsning.

Hvis lærer- og pædagoguddannelserne igen skal kunne tiltrække flere dygtige og motiverede studerende, kræves langsigtede tiltag, herunder at flere af de dygtigste fra ungdomsuddannelserne, både hpx og gymnasieuddannelserne, i højere grad end i dag ledes over mod professionsbacheloruddannelserne. Og det kræver, at det lykkes os at løfte disse uddannelsers kvalitet og prestige. Men på kortere sigt er der også behov for, at flere dygtige personer med praktisk erfaring fra området eller personer uddannet andre steder i uddannelses-systemet får lettere adgang via merit eller deltidsuddannelser til at komme ind i pædagog- og lærerfagene.

Læreruddannelsen blev – med afsæt i et større udviklingsarbejde – styrket med aftalen om reform af læreruddannelsen fra september 2022. Kommissionen foreslår, at der igangsættes et lignende udviklingsarbejde

for pædagoguddannelsen med inddragelse af de relevante aktører på området.

Det er også nødvendigt at overveje andre veje ind i pædagog- og lærerfagene. Kommissionen anbefaler at styrke merituddannelser, som er ordninger, der understøtter, at mennesker med andre uddannelser eller relevant erhvervs erfaring har en genvej til at blive uddannet som lærer eller pædagog.

For at styrke de alternative veje ind i pædagog- og lærergeneringen foreslår kommissionen, at der på merituddannelserne fremover skal være flere supplerende aktiviteter, som kan bidrage til at gøre uddannelserne bedre og mere attraktive. Det kan fx være mentorordninger og flere faglige aktiviteter og netværksarrangementer. Samtidig foreslår kommissionen, at en populær, alternativ vej ind i lærerfaget – det såkaldte *Teach First* – enten får mulighed for at udbrede sit uddannelsesprogram, som i dag kun er i København og Kalundborg til flere steder i landet, eller at der oprettes andre Teach First-lignende tilbud i samarbejde med professionshøjskolerne flere steder i landet. *Teach First* er lykkedes med at skabe et attraktivt, supplerende program til meritlæreruddannelsen, som tiltrækker dygtige bachelorer og kandidater til socialt udsatte skoler. Tilsvarende findes en vigtig meritvej ind i pædagoguddannelsen via sporskifte-modellen, som er målrettet personer, der allerede har gennemført en uddannelse på minimum bachelorniveau.

Kompetente pædagoger og lærere kan gøre en afgørende forskel for udsatte børn og unge. Men socialrådgiveren spiller en mindst lige så central rolle for at hjælpe de børn, unge og familier, som har de allersværeste udfordringer. Kommissionen opfordrer professionshøjskolerne til at indføre bedre muligheder for at læse til socialrådgiver på deltid flere steder i landet og at oprette en ny sporskiftemodel, der skal tiltrække flere dygtige til faget.

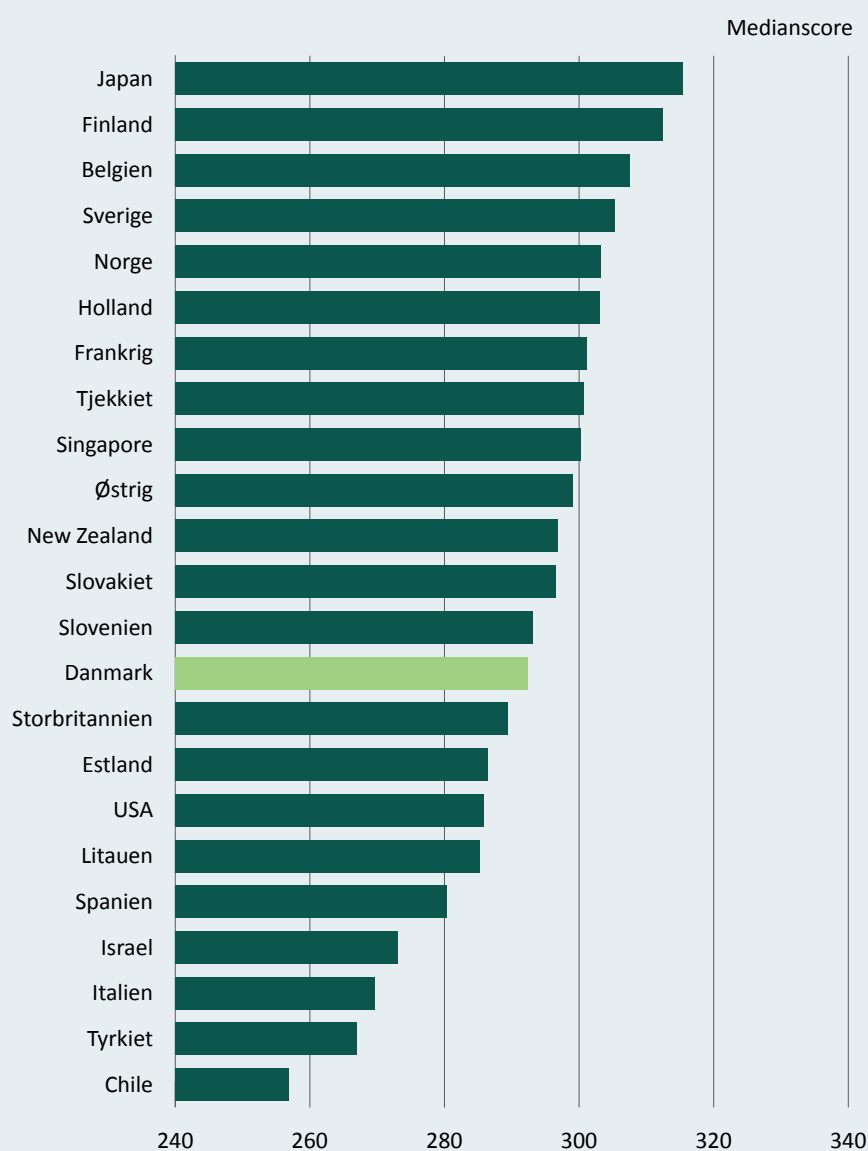
I Nye Reformveje 1 anbefalede kommissionen at gøre videregående voksen- og efteruddannelse – som merituddannelserne er en del af – gratis. Denne anbefaling er helt central for, at flere har mulighed for at foretage et sporskifte ind i fx lærer- og pædagogfagene.

52 Sperling og Larsen (2020): *Hvor arbejder pædagogerne*, DEA. Pihl og Lykkesoft (2021): *4 ud af 10 læreruddannede arbejder ikke i folkeskolen*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

53 Søndergaard et al. (2019): *Lærerkvalitet og folkeskolen*, Kraka analyse samt Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

54 Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

FIGUR 20
Lærernes matematiske færdigheder

Kilde: Beregninger baseret på OECD's PIAAC-database publiceret i 2019 i serien *Small Great Nations, Mission possible? Velfærdsstaten mod 2040* udgivet af Kraka og Deloitte.

I forlængelse heraf anbefaler kommissionen, at den nuværende praksis for merit undersøges for at afdække potentialet for mere merit for studerende, der har bestået eksaminer på andre studier.

Flere skal blive

Der ligger også en selvstændig udfordring i at fastholde dem, som *har* taget en pædagog- eller læreruddannelse, og som er i et relevant job. Mange forlader hurtigt det job, de har uddannet sig til.⁵⁵ Det kan selvfølgelig være godt, hvis dygtige pædagoger og lærere kan bidrage med deres kompetencer også i andre brancher, så længe det er et tilvalg af noget nyt og ikke et systematisk fravalg.

Undersøgelser fra blandt andet Kraka viser, at de dygtigste lærere ofte starter deres karriere i folkeskolen, men at det også ofte er de dygtigste lærere, som hurtigst forlader folkeskolen.⁵⁶ Samtidigt arbejder de dygtigste lærere ofte på de skoler, hvor der er de mest ressourcestærke elever.⁵⁷

Det hurtige exit fra jobbet kan hænge sammen med en vanskelig opstart. Mange finder overgangen fra uddannelse til job svær. Det gælder hver fjerde nyuddannede pædagog og godt hver anden nyuddannede lærer. Flere nyuddannede oplever et såkaldt ”praksis- og ansvarschok” i forbindelse med jobstart – og samtidig føler de sig som nyuddannede dårligt klædt på til den virkelighed, de møder.

Det kan blandt andet handle om, at der er for lidt praksisfokus i undervisningen, at de studerende ikke får tilstrækkeligt udbytte af deres praktikophold, og at de studerende i for ringe grad rustes til mødet med børn med forskellige behov og forudsætninger – og deres forældre. Eksempelvis vurderer kun hver tredje personaleleder, at nyuddannede pædagoger besidder kompetencerne, som man burde kunne forvente af en nyuddannet.⁵⁸ Samtidigt kan det også handle om mangel på introduktion til arbejdslivet på arbejdspladsen. Blandt nye folkeskolelærere har kun hver femte deltaget i et formelt introduktionsforløb. Til sammenligning er det hver tredje nye lærer i Norge, som deltager i et introduktionsforløb.⁵⁹

For at lette overgangen fra uddannelse til arbejde, anbefaler kommissionen, at arbejdsgivere etablerer gode introduktionsforløb for nyuddannede pædagoger og lærere. Man kan blandt andet lette overgangen fra uddannelse til job ved at etablere mentorordninger og understøtte nyuddannede med supervision og bistand fra erfarne kollegaer i håndtering af henvendelser fra forældre og lignende. Og man bør sørge for, at praktikforløb mest muligt ligner den virkelighed, de studerende møder som nyuddannet.

I flere kommuner tilbyder man allerede introduktionsforløb for nyansatte, og der kan med fordel hentes inspiration herfra. Derudover kan der skeles til sundhedsområdet, hvor flere regioner har gode erfaringer med introforløb for nyuddannede sygeplejersker.

Det bemærkes, at der i læreraftalen fra september 2022, efter anbefaling fra Lærerkommissionen, er afsat midler til at forbedre overgangen for nyuddannede lærere. Kommissionen bakker op om dette tiltag.

55 Søndergaard et al. (2019): *Lærerkvalitet og folkeskolen*, Kraka analyse og DEA (2020): *Hvor arbejder pædagogerne?*

56 Søndergaard et al. (2019): *Lærerkvalitet og folkeskolen*. Kraka og Deloitte.

57 Landersø et al. (2020): *Public and Parental Investments and Children's Skill Formation*.

58 Uddannelses- og Forskningsstyrelsen (2021): *Evaluering af pædagoguddannelsen*.

59 EVA (2019): *TALIS 2018 – 1. rapport. Lærernes undervisning, kompetenceudvikling og start i professionen*.

Nye veje i efteruddannelsen

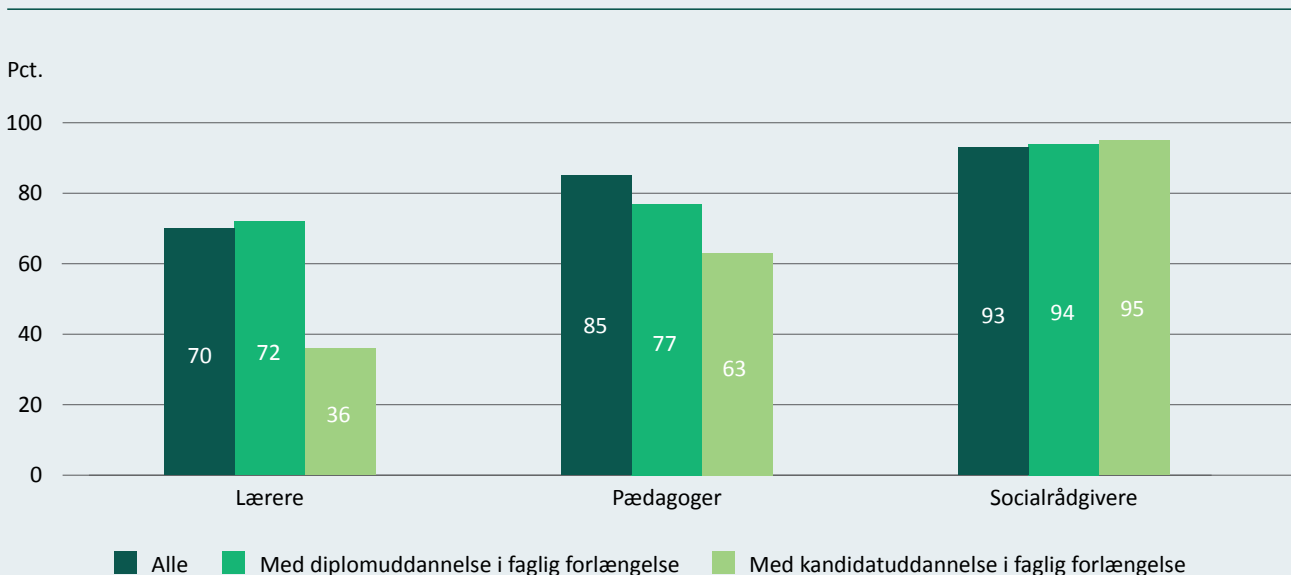
Også for pædagoger og læreres efteruddannelse er der uløste problemer. Efteruddannelse løfter kvaliteten af dagtilbud og uddannelser, men kan også bidrage til at tiltrække og motivere medarbejdere ved at understøtte progression og faglig udvikling. Samtidig har det stor betydning for unges studievalg, at der er gode muligheder for udvikling, og at der er tydelige karriereveje i den profession, som de søger til.⁶⁰ Hvis lærer- og pædagogprofessionerne derfor skal kunne tiltrække dygtige og motiverede studerende og motivere dem til at blive i professionerne efter uddannelsen, er det

vigtigt med gode efteruddannelsesmuligheder og specialiseringsveje. Udviklingen har været, at der over en årrække er sket et fald i efteruddannelsesaktiviteten blandt det pædagogiske personale.⁶¹

Desuden er der den problemstilling, at en del efteruddannelse for pædagoger og lærere kvalificerer deltagerne *ud* af professionen, mens der er færre, der kvalificerer sig til en karriere *inden* for professionen. Flere af de eksisterende overbygninger til pædagog- og læreruddannelsen fører til, at en stor andel af deltagerne ender med skifte branche. Det gælder især for dem, der tager en kandidatuddannelse, jf. figur 21.

FIGUR 21

Andel af beskæftigede lærere, pædagoger og socialrådgivere, der arbejder inden for deres branche, pct., 2020

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

60 EVA (2023): *Valg og fravalg af uddannelserne til lærer, pædagog, sygeplejerske og socialrådgiver.*

61 EVA (2020): *Pædagogisk personale i daginstitutioner og deres uddannelse.*

Kommissionen foreslår derfor, at mulighederne, for at pædagoger og lærere kan specialisere sig inden for deres profession, styrkes. Efteruddannelsesmuligheder skal indrettes, så de understøtter klare specialiseringsveje. Lærerkommissionen fra 2019 pegede også på, at der mangler tydelige faglige og pædagogiske karriereveje inden for lærerprofessionen.

Konkret foreslår kommissionen, at man lader sig inspirere af sygeplejerskefaget, hvor der findes en række specialistuddannelser, som er forbundet med konkrete specialiststillinger – og med dette, at arbejdsmarkedets parter aftaler særlige tillæg til lønnen.

For lærere findes der i dag forskellige vejlederstillinger (fx læsevejledere og AKT-vejledere) som et lille trin op på karrierestigen. Kommissionen anbefaler, at nye specialiststillinger skabes inden for de store skolefag som dansk, matematik, naturfag og engelsk, og at såvel pædagoger som lærere gennem en psykologisk overbygningsuddannelse kan kvalificere sig til ”dagtilbuds- og skolepsykologer” i PPR-funktioner. For pædagoger kunne specialistfunktioner omfatte de seks læreplans-temaer og pædagoger med speciale inden for autisme, udviklingsforstyrrelser og inklusion. På kort sig anbefaler kommissionen at prioritere specialister i arbejdet med at understøtte børns tidlige sproglige udvikling, jf. anbefaling 1.1 om styrkelse af sprogstimulering i dagtilbud.

Ud over de faglige specialistfunktioner bør der ses på kombinationsansættelser, hvor fx en lærer eller pædagog både er ansat på en skole eller i et dagtilbud og på fx en professionshøjskole eller en kommunal forvaltning. Kommissionen anbefaler, at der nedsættes et udvalg bestående af relevante parter fra arbejdsmarkedet, som skal klarlægge, hvilke konkrete karriereveje og specialister der er efterspurgt på områderne.

Kommissionen opfordrer – i lighed med hvad Lærerkommissionen i sin tid gjorde – samtidigt arbejdsmarkedets parter til at oprette en kompetencefond til professionsudvikling af lærere – tilsvarende dem, der eksisterer i dag for andre professionsuddannede, fx pædagoger.

Kommissionens anbefaling om tydeligere specialiseringsveje skal ses i lyset af, at kommissionen i Nye Reformveje 1 har foreslået at gøre offentlig videregående voksen- og efteruddannelse gratis, hvilket kan bidrage til, at flere vil gøre brug af de foreslåede specialiseringsveje i efteruddannelsessystemet.

Udover at afdække meningsfulde specialiseringer på det pædagogiske område, er der også behov for at undersøge, hvilke kompetencer de fagprofessionelle i velfærdsfagene generelt har brug for på en række centrale områder. Kommissionen foreslår, at ekspertgrupper skal undersøge kompetencebehov og uddannelsesstilbud for pædagoger og lærere inden for integration af tosprogede børn og unge, sprogudvikling i dagtilbudsalderen og inklusion af børn med særlige behov.

3.1

Styrket uddannelsesforskning

ANBEFALING 3.1.a

Etablering af et eller to nye uddannelses-fakulteter

Der igangsættes et udviklingsarbejde om etablering af et eller to nye uddannelsesfakulteter, som skal sikre en mere fast infrastruktur og bedre koordinering af dansk, praksisnær uddannelsesforskning og pædagogisk forskning på tværs af uddannelsessystemet samt dagtilbudsområdet.

ANBEFALING 3.1.b

Udvikling af klyngemodeller

Der udvikles klyngemodeller som ramme for længerevarende gensidigt forpligtende samarbejder mellem forskning, professionsuddannelser og praksis på de forskellige områder af uddannelsessektoren samt dagtilbud.

ANBEFALING 3.1.c

Nye stillingstrukturer til at understøtte synergi mellem praksis og forskning

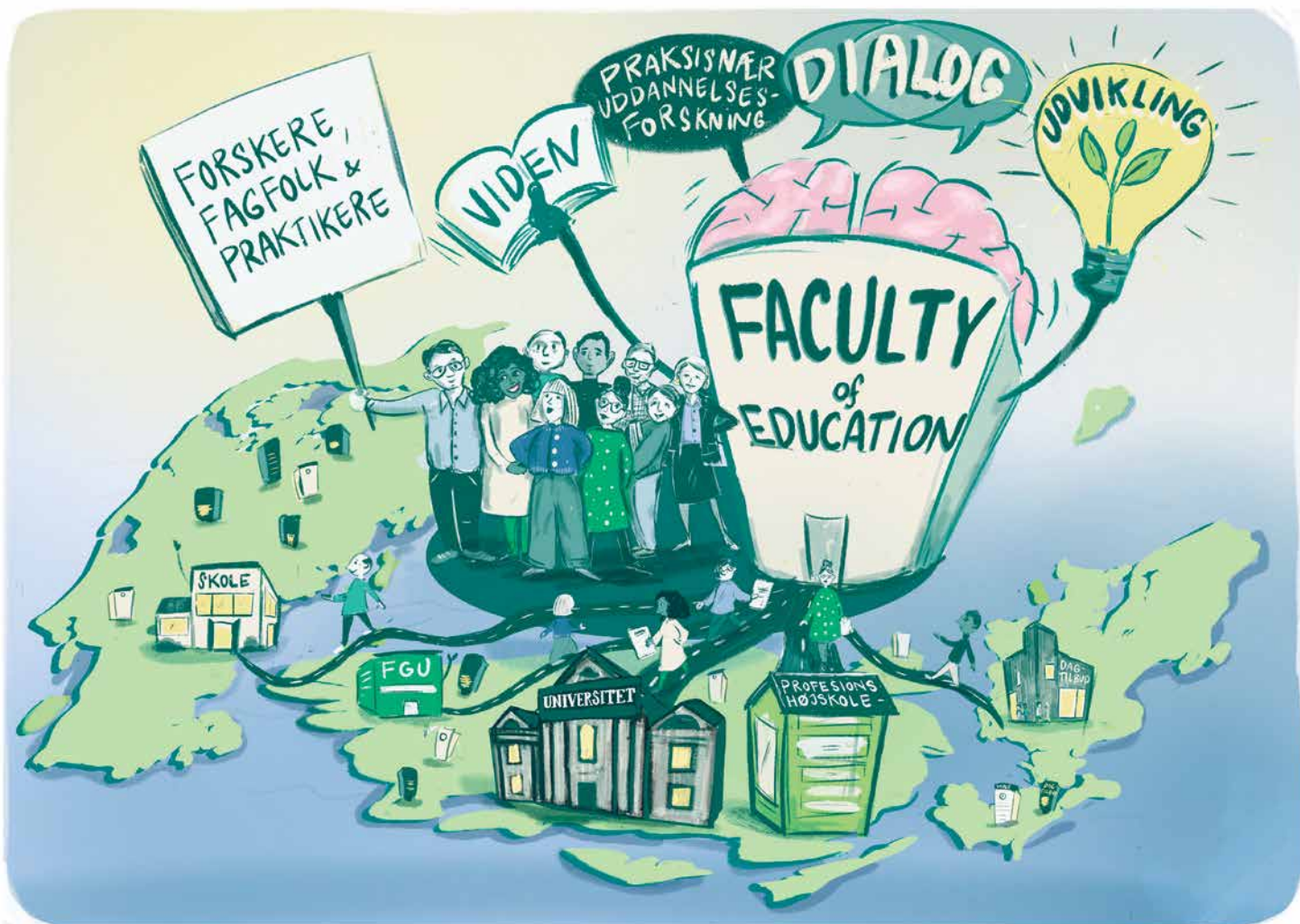
Arbejdsmarkedets parter opfordres til at forhandle nye stillingsstrukturer for pædagoger, lærere, undervisere og forskere, der understøtter en tættere kobling mellem praksis-, forsknings- og uddannelsesmiljøer.

Nye uddannelsesfakulteter

Det skal undersøges og beskrives, hvordan der bedst kan oprettes et eller to nye, specifikke uddannelsesfakulteter med aktiviteter relateret til praksisnær uddannelsesforskning som omdrejningspunkt. Det kan enten være et enkelt fakultet placeret centralt i landet, eller to fakulteter placeret i henholdsvis Vest- og Østdanmark. Der afsættes med forslaget 5 mio. kr. til sekretariatsbetjening og kortlægning af internationale erfaringer med at organisere tilsvarende fakulteter eller centre.

Ved udviklingen af en model for oprettelse af det/de nye fakultet(er) anbefaler kommissionen følgende:

- At rekrutteringen også omfatter anerkendte forskere fra udlandet til at styrke den faglige udvikling ikke mindst i opbygningsperioden og etablere relationer til det internationale forskningsmiljø.
- At der vælges en styringsmodel, der kan fastholde et højt internationalt niveau i forskningen og samtidig sikre, at praksis inddrages i alle faser (design, gennemførelse og formidling) for at sikre forskningens og institutionens relevans for praksis.
- At styringsmodellen ligeledes sikrer, at forskningen, når fakulteterne er fuldt udbyggede, kommer til at omfatte alle delsektorer, herunder også områder som fx erhvervspædagogik og voksenpædagogik, der har mindre volumen, og at forskningen dækker de metoder, der er internationalt anerkendte inden for forskning i pædagogisk praksis (fra aktionsforskning til lodtrækningsforskning).
- At fakultetet eller fakulteterne får et ophæng i både universitet- og professionshøjskoleregi. Hermed sikres både et stærkt forskningsfagligt fundament og en kobling til de uddannelsesmiljøer, hvor fremtidens lærere og pædagoger uddannes.
- En gradvis kapacitetsopbygning over en periode på fx 20 år med faste bevillinger, der kan sikre kontinuitet.
- At der sikres bredde i forskningen, så den blandt andet omfatter menneskers læring, didaktik og digitale læringsteknologier.
- At det overvejes, om en mindre del af den økonomiske ramme skal anvendes til Danmarks Frie Forskningsfond til finansiering af et fagligt forskningsråd for praksisrelateret uddannelsesforskning.
- At fakultetet eller fakulteterne får ansvaret for udvikling af forskningsbaserede valgfag i pædagog- og læreruddannelserne og forskningsbaserede efteruddannelser til pædagoger og undervisere i de forskellige dele af uddannelsessystemet.

Forslaget om uddannelsesfakultet(er) har et dobbelt formål: Dels at styrke det forskningsmæssige videngrundlag, der kan danne udgangspunkt for den løbende kvalitetsudvikling af praksis, dels at styrke uddannelse og efteruddannelse af lærere, undervisere og pædagoger på alle niveauer med et opdateret forskningsbaseret videngrundlag.

Organisering af fakultet/fakulteterne, herunder om de skal oprettes under eksisterende institutioner eller som en ny, selvstændig institution, skal defineres nærmere i et udviklingsarbejde med inddragelse af relevante interessenter fra både forsknings-, praksis- og uddannelsesmiljøer samt med inddragelse af internationale erfaringer med at organisere praksisnær uddannelsesforskning.

Klyngemodeller

For at opnå den størst mulige værdiskabelse af den praksisnære forskning er der behov for at organisere forsknings- og udviklingsaktiviteterne, så alle relevante parter involveres. Det har vi kaldt en klyngemodel.

På grundskoleområdet kan en klynge med fordel – udover relevante forskere – omfatte undervisere på en af læreruddannelserne, et antal folkeskoler i samme geografiske område og deres kommuner. De deltagende skoler kan sammenlignes med de tidligere øvelsesskoler, men nu med forskning og for en afgrænset årrække, så øvelsesskolefunktionen kommer til at gå på skift.

For at en klynge kan blive velfungerende, skal de forskellige kategorier af deltagere kunne komme tæt på hinanden – allerhelst i perioder kunne gå ind i hinandens funktioner, jf. anbefalinger til en mere fleksibel stillingsstruktur for alle de deltagende institutionstyper. Det hænger sammen med, at sandsynligheden for, at resultaterne af forsknings- og udviklingsprojekter indlejres i en forbedret praksis øges, når de der arbejder i praksis er involveret i hele processen fra ide til gennemførelse.

Klyngesamarbejdet kan samtidig styrke videndelingen på tværs af de deltagende skoler, hvilket der er et stort behov for. Endelig giver sådanne modeller mulighed for, at dygtige pædagog- og lærerstuderende kan deltage som fx forskningsassistenter, hvilket kan gøre disse uddannelser mere attraktive for dygtige unge.

Klyngemodellen kan ligeledes anvendes på dagtilbudsområdet og de øvrige dele af uddannelsessystemet med tilpasninger til institutionsstrukturen på de forskellige områder.

Stillingsstrukturer

Kommissionen anbefaler arbejdsmarkedets parter at forhandle nye stillingsstrukturer, der understøtter en tættere kobling mellem praksis-, forsknings- og uddannelsesmiljøer.

Det skal blandt andet understøtte, at forskellige aktører med forskellige fagligheder i pædagogisk praksis bringes tættere på hinanden, fx ved at lærere i folkeskolen også underviser på læreruddannelsen og deltager i praksisnære forskningsprojekter, eller at pædagoger i dagtilbud også underviser på pædagoguddannelsen. Ligeledes er der potentiale i, at forskere inden for dagtilbud-, skole- og uddannelsesforskning samt undervisere på lærer- og pædagoguddannelsen også ansættes i folkeskolen eller dagtilbud eller på andre måder har mulighed for at have en hverdag i de praksismiljøer, de forsker og underviser i. Det kan både være i form af kortere forløb eller mere permanente kombinations- eller delestillinger.

Forudsætningen for dette er nye og fleksible stillingsstrukturer, der er rummelige i forhold til kompetencekrav for at undervise på lærer- eller pædagoguddannelsen, og som indebærer en aflønning, der afspejler den indsats og kompetenceudvikling, der følger med.

Derudover ser kommissionen et potentiale i at udarbejde en mere fleksibel stillingsstruktur *inden for* forskningsmiljøerne, der i højere grad anerkender praksiserfaring. Det kan fx ske med inspiration fra *professors of practice* (praksisprofessorater). Med praksisprofessorater får fx lærere eller pædagoger med forskningserfaring og relevant videreuddannelse anerkendelse for deres indsats og kompetencer. På professionshøjskolerne indebærer de nuværende krav til adjunkt- og lektoransættelse en meget lang vej for en dygtig folkeskolelærer, der har lyst til at bruge sine erfaringer og kompetencer til at undervise på en læreruddannelse, fordi praksiserfaring fra folkeskolen ikke tæller med som en kompetence. Der bør være en kortere vej for både dygtige lærere og pædagoger til at undervise på lærer- og pædagoguddannelsen.

Ligeledes ser kommissionen et potentiale i at gøre stillingsstrukturerne i praksismiljøerne – fx for pædagoger og lærere – mere fleksible og i højere grad give mulighed for anerkendelse af specialiserede kompetencer. Deltagelse i aktiviteter forudsætter efteruddannelse og kompetencer, som gør de pågældende til naturlige faglige fyrtårne, jf. også kommissionens anbefaling om flere tydelige specialiststillinger og karriereveje på det pædagogiske område.

3.2

Attraktive uddannelser og bedre overgang til arbejdsmarkedet

ANBEFALING 3.2.a

En styrket pædagoguddannelse

Der igangsættes et udviklingsarbejde om en styrket pædagoguddannelse, der skal lede frem til en uddannelse af høj faglig kvalitet med en stærk praksisrelation i hele uddannelsen.

ANBEFALING 3.2.b

Introforløb for nyuddannede

Arbejdsmarkedets parter opfordres til at etablere introforløb for nyuddannede fagprofessionelle på det pædagogiske og sociale område, så de får en god start på arbejdslivet.

En styrket pædagoguddannelse

Aktørerne omkring pædagoguddannelsen – altså Uddannelses- og Forskningsministeriet, professionshøjskolerne, de studerende og arbejdsmarkedets parter – skal i fællesskab udvikle forslag til en styrket pædagoguddannelse af høj faglig kvalitet og med en stærk kobling til den pædagogiske praksis inden for den eksisterende ramme. På dagtilbudsområdet bør der blandt andet snarest muligt udvikles et forskningsbaseret modul i børns tidlige sproglige udvikling og veje til understøttelse af denne, jf. anbefaling 1.1 om sprogstimulering i dagtilbud.

Pædagoger udfører hver dag et vigtigt arbejde med vores børn, unge og udsatte borgere. Derfor er det også helt centralt, at pædagoguddannelsen er af høj kvalitet og med en stærk praksisrelation i hele uddannelsen, så den forbereder de studerende til det vigtige arbejde, de skal varetage i dagtilbud, skoler mv. Det er desuden centralt, at de studerende får et godt læringsudbytte af deres praktikperioder og får mulighed for at arbejde med forskellige faglige problemstillinger og på den måde bliver godt forberedt til det arbejde, der venter dem efter endt uddannelse.

Kommissionen ser et potentiale i at styrke pædagoguddannelsen, blandt andet på baggrund af evalueringen af uddannelsen fra 2021.⁶² Den pegede blandt mange andre ting på, at mange nyuddannede pædagoger ikke er godt nok rustet til arbejdet i praksis, at der er udfordringer med praktikperioderne, samt at uddannelsens opbygning med mange mål og korte moduler risikerer at føre til en overfladisk tilegnelse af viden på bekostning af fordybelse.

62 Uddannelses- og Forskningsstyrelsen (2021): *Evaluering af pædagoguddannelsen*.

Kommissionen vurderer, at der i første omgang er brug for mere konkrete forslag til, hvordan pædagoguddannelsen kan styrkes. Udviklingsarbejdet skal derfor afdække, hvad der mere præcist bør foretages af tiltag på pædagoguddannelsen, og hvilke typer indhold på uddannelsen der er mindre brug for. Kommissionen foreslår dog, at arbejdet har fokus på:

- Høj kvalitet og faglighed i undervisningen, baseret på aktuel og relevant pædagogisk forskning og viden.
- Styrket praksiskobling i undervisningen og større praksisfokus i undervisning og prøver. Underviserne skal have praksiserfaring og have mere fokus på at omsætte stoffet til god adfærd og metoder i praksis.
- Bedre praktik og styrket samarbejde om praktikken mellem professionshøjskoler og praktiksteder. Underviserne skal ud at observere de studerende i praktik og give feedback til de studerende.
- Sammenhængende forløb med bedre mulighed for dybdelæring via indførelse af fag og semestre i stedet for korte moduler.
- Mindre detailstyring og færre mål.
- Forskningsbaseret forløb om sprogudvikling og sprogstimulering.

Kommissionen bakker op om de takter, der var i den politiske aftale om en ny og bedre læreruddannelse fra september 2022. Det gælder blandt andet aftalens elementer vedrørende integreret praktik og styrket praksissamarbejde, og kommissionen anbefaler, at erfaringerne fra den nye læreruddannelse opsamles og udbredes til pædagoguddannelsen.

Introforløb for nyuddannede

Nyuddannede lærere, pædagoger og socialrådgivere står hver dag over for store og komplekse opgaver, og overgangen til første job kan være overvældende. Derfor er der behov for gode overgange fra uddannelse til job, så færre lærere, pædagoger og socialrådgivere oplever et praksischock. Det kan også bidrage til, at færre forlader deres fag.

Kommissionen opfordrer derfor arbejdsmarkedets parter til at etablere introforløb for nyuddannede, da det er arbejdsgiverens ansvar at understøtte den bedst mulige overgang mellem uddannelse og praksis.

Introforløbene kan fx indebære en forpligtende aftale mellem arbejdsmarkedets parter (fagforeninger, kommunerne og regionerne) om at sikre en hensigtsmæssig mængde arbejdsopgaver for nyuddannede, bedre rammer for teamsamarbejde og faglig sparring, mentorordninger og ret til supervision. Introforløbene kan med fordel tilrettelægges, så professionshøjskolerne ikke slipper dimittenderne helt, fx ved at supervisionen foregår på såkaldte indkaldsdage på professionshøjskolerne.

Der er allerede i dag gode eksempler og erfaringer, som der kan hentes inspiration fra. En række kommuner tilbyder fx mentorordninger til nyuddannede lærere. Derudover kan der skeles til sundhedsområdet, hvor Dansk Sygeplejeråd og Danske Regioner har indgået en aftale med det formål, at alle nyuddannede sygeplejersker gennemfører et relevant introduktionsforløb, når de ansættes på en regional arbejdsplads. På samme måde er der også flere steder lokale samarbejder mellem professionshøjskoler og hospitaler om at lette overgangen mellem uddannelse og job.

Kommissionen noterer sig desuden, at der i aftalen om en ny og bedre læreruddannelse fra september 2022 er afsat midler til netop at styrke overgangen fra uddannelse til lærergerning.

3.3

Bedre alternative veje ind i velfærdsprofessionerne

ANBEFALING 3.3.a

Styrkede meritpædagog- og meritlæreruddannelser

Merituddannelserne på det pædagogiske område styrkes, og Teach First-lignende tilbud udbredes til flere steder i landet.

ANBEFALING 3.3.b

Bedre muligheder for meritoverførsel

Der skal gennemføres en undersøgelse af praksis for merit for at afdække potentiale for mere merit for studerende, der har bestået eksaminer på andre studier samt eventuel indførelse af merit-tilskud.

ANBEFALING 3.3.c

Uddannelsesvejledningen på ungdomsuddannelserne skal give bedre indsigt i professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne, herunder efterfølgende job- og karrieremuligheder

Undervisere og vejledere på ungdomsuddannelserne opfordres til at vejlede bredere med henblik på, at eleverne får et dybere kendskab til professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne.

ANBEFALING 3.3.d

Repræsentanter i gymnasiebestyrelser

Der indføres krav om, at der i alle gymnasiebestyrelser skal sidde medlemmer med erfaring fra både universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier.

ANBEFALING 3.3.e

Bedre mulighed for at læse til socialrådgiver på deltid

Professionshøjskolerne opfordres til at indføre bedre muligheder for at læse til socialrådgiver på deltid ved at udbrede deltidsuddannelsen til flere steder i landet og ved at oprette en ny sporskiftemodel.

Styrkelse af merituddannelser

Meritlærer- og meritpædagoguddannelserne styrkes med supplerende aktiviteter med inspiration fra *Teach First*-programmet (jf. nedenfor). Der skal skabes Teach First-lignende tilbud flere steder i landet – og tilsvarende for sporskiftemodellen til meritpædagoguddannelsen. Målet er, at både meritlærer- og pædagoguddannelserne skal være mere attraktive veje.

Teach First Danmark er de senere år lykkedes med at skabe et attraktivt uddannelsesprogram som supplement til meritlæreruddannelsen. Programmet er for

mennesker, der har en universitetsbachelor- eller kandidatuddannelse, og disse arbejder på skoler i udsatte områder, samtidig med at de tager meritlæreruddannelsen på en professionshøjskole. Teach First-programmet har desuden mentorer tilknyttet samt sommerkurser og faglige netværksaktiviteter. Programmet udbydes i dag to steder i landet, og kommissionen anbefaler, at modellen eller Teach First-lignende tilbud i samarbejde med professionshøjskolerne udbredes til flere steder i landet.

BOKS 7

Teach First Danmark

Teach First

Teach First Danmark er en almennyttig organisation, der har udviklet et særligt program med en række aktiviteter som tillæg til meritlæreruddannelsen. Programmet er målrettet personer med en akademisk baggrund. De studerende indgår i et toårigt program, hvor de ansættes på fuld tid på en folkeskole i et udsat boligområde sideløbende med en betalt meritlæreruddannelse.

Optagelse på Teach First-programmet sker gennem skriftlige ansøgninger og praktiske optagelsesprøver. I gennemsnit optages 10-15 pct. af ansøgerne svarende til ca. 40 studerende årligt.

Programmet er finansieret af de samarbejdende kommuner og en række fonde, der blandt andet dækker udgifter til deltagerbetaling for meritlæreruddannelsen, løn til de studerende i forbindelse med ansættelsen på skolen, rekrutteringsprocessen, sommerkurser og mentorordning.

Meritoverførsel

Det er en ret udbredt opfattelse, at de forskellige uddannelser er meget tilbageholdende med at give merit for beståede fag på andre uddannelser. Kommissionen anbefaler derfor, at der gennemføres en undersøgelse af, hvorvidt det er korrekt. Undersøgelsen skal danne grundlag for eventuelle tiltag for at fremme meritgivning, herunder mulighed for at indføre et mindre taxameter pr. merit til institutioner, der giver merit. En mindre restriktiv meritgivning kan understøtte, at flere skifter spor blandt andet ind i uddannelserne på det pædagogiske og sociale område. Dette skal også ses i sammenhæng med kommissionens forslag i Nye Reformveje 1 om at skabe nye og mere fleksible uddannelsesveje.

Bedre mulighed for meritoverførsel vil blandt andet gøre det nemmere for studerende at skifte spor – fx personer, der har læst (dele af) en akademisk bacheloruddannelse og vil skifte studie til fx lærer- eller pædagoguddannelserne. Desuden vil det gavne personer, der har læst dele af en anden relevant professionsbacheloruddannelse, men ønsker at skifte fag, eller personer, der bliver optaget på en professionsbacheloruddannelse på baggrund af en erhvervsuddannelse, fx pædagogiske assistenter eller social- og sundhedsassistenter.

Meritgivningen skal naturligvis fortsat ske efter en faglig vurdering af aktiviteternes relevans og under hensyn til uddannelsernes indhold.

Uddannelsesvejledningen på ungdomsuddannelserne skal give bedre indsigt i professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne

Uddannelsesvejledningen på de gymnasiale uddannelser skal fremover understøtte, at de unge får bedre indblik i et bredere udsnit af de mange uddannelsesmuligheder, herunder professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelser.

Mange uddannelsessøgende har i dag kendskab til et begrænset udvalg af de mange uddannelsesmuligheder. Det kan både føre til frafald og omvalg – med deraf afledte konsekvenser for både den enkelte og samfundet – og det kan begrænse søgningen til øvrige uddannelser, fordi de unge ikke får øjnene op for uddannelsernes mange faglige aspekter og muligheder.

Kommissionen opfordrer den eksisterende uddannelsesvejledning på ungdomsuddannelserne og Studievalg Danmark til at have et bredt fokus i uddannelsesystemet, når der vejledes. Så flere unge orienterer sig bredere i deres uddannelsessøgning og får et dybere kendskab til et større udsnit af de videregående uddannelser, herunder et godt kendskab til uddannelser og karriereveje på professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelser.

I lighed med universiteterne bør professionshøjskoler og erhvervsakademier i højere grad tilbyde studiedage, hvor studerende fra fx en professionshøjskole overtager undervisningen på ungdomsuddannelserne eller studiepraktik, hvor gymnasieelever kommer i praktik to-tre dage på en uddannelse. Det skal sikre, at de får en smagsprøve på fag, undervisningstilgang og studiemiljø.

Repræsentanter i gymnasiebestyrelser

Medlemmer med relevante kompetencer fra universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier skal være repræsenteret i alle gymnasiebestyrelser for at understøtte et kontinuerligt fokus på de mange forskellige videregående uddannelsesveje, der findes efter gymnasiet.

I dag er der krav om, at der i bestyrelserne for almene gymnasier er udefrakommende medlemmer, der har erfaring fra erhvervsliv, grundskolesektor og den videregående uddannelsessektor. Der er altså krav om mindst én repræsentant fra den videregående uddannelsessektor. Der er ikke tilsvarende krav til udpegningen af udefrakommende medlemmer i bestyrelserne for erhvervsrettede institutioner med udbud af de erhvervs-gymnasiale uddannelser. De udefrakommende medlemmer i bestyrelser for både almene gymnasier og erhvervsrettede institutioner med udbud af de erhvervs-gymnasiale uddannelser udpeges i deres personlige egenskab. Det beror på den enkelte institutions vedtægt, hvem der udpeger bestyrelsesmedlemmerne inden for rammerne i lovgivningen.

Ved at stille krav om, at både universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier skal være repræsenteret i alle bestyrelser på institutioner, der udbyder tre-årige gymnasiale uddannelser, sikres et kontinuerligt fokus på professions-, erhvervsakademi- og universitetsuddannelserne i gymnasiet og den del af gymnasiets formål, der handler om at forberede eleverne til videregående uddannelse.

I implementeringen af kommissionens anbefaling vil der skulle tages hensyn til bestyrelsernes størrelse og balancen mellem de forskellige kompetencer, der skal være repræsenteret i bestyrelserne. Der kan eventuelt blive brug for at udvide bestyrelserne i almene gymnasier og erhvervsrettede institutioner med gymnasiale uddannelser med 1-3 medlemmer for at kunne opfylde krav om erfaring fra henholdsvis universitets-, professionshøjskole- og erhvervsakademisektoren i bestyrelserne.

Flere fleksible udbud af socialrådgiveruddannelsen

Det skal være nemmere at skifte spor ind i socialrådgiverfaget, hvorfor der skal være flere fleksible udbud af uddannelsen. Derfor bør uddannelse på deltid være en mulighed flere steder i landet, og der skal oprettes en "sporskiftemodel" på socialrådgiverområdet – med inspiration fra den eksisterende sporskiftemodel på meritpædagoguddannelsen. Med kommissionens anbefaling fra Nye Reformveje 1 om gratis deltagelse i videregående voksen- og efteruddannelse, er en af barriererne for at gennemføre en uddannelse som fx socialrådgiver på deltid fjernet.

Fleksible uddannelsesrettelæggelser på deltid er en god mulighed for mennesker med tidligere uddannelse og beskæftigelse, der ønsker at skifte spor. På det pædagogiske område findes meritlærer- og meritpædagoguddannelserne, og kommissionen anbefaler, at lignende tilbud udbredes til flere velfærdsområder. I dag udbydes socialrådgiveruddannelsen fx kun som deltidsuddannelse i Esbjerg.

Sporskiftemodellen er målrettet personer, der allerede har en uddannelse på mindst bachelorniveau, og som ønsker at skifte spor. I sporskiftemodellen arbejder den studerende på deltid i relevant beskæftigelse med løn sideløbende med uddannelsen. På socialrådgiverområdet kunne det fx være på et jobcenter eller i en kommunal social- eller børne- og ungeforvaltning. En sporskiftemodel på socialrådgiverområdet kan dermed blandt andet bidrage til at tiltrække voksne, der ønsker at skifte spor ind i socialrådgiverfaget.

3.4

Bedre muligheder for efteruddannelse og specialisering

ANBEFALING 3.4.a

Flere specialiststillinger

Arbejdsmarkedets parter og uddannelsesinstitutionerne opfordres til at igangsætte et udviklingsarbejde om etablering af specialiststillinger og -efteruddannelser på det pædagogiske og sociale område.

ANBEFALING 3.4.b

Afdækning af kompetencebehov og uddannelses tilbud på særlige områder

Der nedsættes ekspertgrupper, som skal styrke videngrundlaget samt afdække kompetencebehov og uddannelses tilbud inden for en række centrale tematikker inden for fagprofessionelles opgaveløsning i den pædagogiske og sociale indsats.

ANBEFALING 3.4.c

Kompetencefond for lærere

Arbejdsmarkedets parter opfordres til at oprette en kompetencefond, der kan medfinansiere løbende professionsudvikling for lærere.

Flere specialiststillinger

Arbejdsmarkedets parter opfordres til at tydeliggøre eksisterende samt etablere nye, tydelige og attraktive karriereveje og udviklingsspor for fagprofessionelle på det pædagogiske og sociale område. I forlængelse heraf skal efteruddannelsesmulighederne tilpasses, så de understøtter specialiseringsvejene.

For alle lærere, pædagoger, socialrådgivere og andre fagprofessionelle gælder det, at der skal være gode muligheder for at efteruddanne og specialisere sig inden for sin profession. Populært sagt at kvalificere sig til at være en slags fagligt fyrtårn inden for et af professionens faglige områder. For pædagoger kan det fx være specialist i et af de seks læreplanter:

1. Alsidig personlig udvikling
2. Social udvikling
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

Et konkret eksempel på en oplagt specialiseringsvej for pædagoger er sprogstimulering – i forlængelse af kommissionens anbefaling om at sprogvurdere alle børn i treårsalderen. Der skal specialister til at skabe et stimulerende sprogmiljø til særlig gavn for de børn, der vurderes at have sproglige udfordringer – og det ville være naturligt, at disse specialister var pædagoger med den rette efteruddannelse.

For lærere kan det fx være specialister i de store skolefag dansk, matematik, naturfag og engelsk. For både lærere og pædagoger kan det også handle om specialistfunktioner inden for en række pædagogiske eller didaktiske områder, fx arbejdet med børn og unge i udsatte positioner og med særlige behov, inklusion mv.

Bedre muligheder for relevant og specialiseret efteruddannelse kan bidrage til, at flere fagprofessionelle motiveres til at blive i fagene med mulighed for at dygtiggøre sig, og samtidig kan det være med til at understøtte, at medarbejderne har de rette kompetencer, der imødekommer sektorens behov for faglig specialisering. Herudover kan tydeligere karriereveje også bidrage til at skabe øget prestige om de enkelte fag og dermed gøre fagene mere attraktive.

Kommissionen foreslår, at der for hver profession igangsættes et udviklingsarbejde med arbejdsmarkedets parter og kerneinteressenter på området, der undersøger mulighederne for nye stillingsstrukturer og specialiststillinger, der kan skabe nye, tydelige karriere- og udviklingsmuligheder. Kommissionen anbefaler, at der herefter igangsættes et arbejde i samarbejde med blandt andet uddannelsesinstitutionerne om at udvikle efter- og videreuddannelsesmuligheder, der understøtter de definerede specialiseringsveje.

En anden konkret specialiseringsvej er psykologfaglige overbygningsuddannelser til pædagoger og lærere, så de kan arbejde som "dagtilbuds- og skolepsykologer" i PPR. Et styrket PPR kræver flere kompetente kræfter og dygtige fagprofessionelle. Næsten otte ud af ti PPR-psykologer vurderer allerede, at der mangler medarbejdere til opgaverne i deres PPR-enhed.⁶³

Kommissionen bakker derfor op om det udviklingsarbejde, som Uddannelses- og Forskningsministeriet har igangsat med henblik på at undersøge, om både lærere og pædagoger har gode muligheder for at tage en psykologisk overbygningsuddannelse, som kvalificerer dem til at arbejde med udsatte børn og unge i PPR. Det er vigtigt, at alle medarbejdere i PPR både har erfaring fra den pædagogiske praksis og psykologfaglige kompetencer, fordi en af PPR's centrale opgaver er at bistå med, at børn med forskellige udfordringer kan trives i dagtilbuddets eller skolens fællesskab. Nyansatte i PPR med en universitetsuddannelse i psykologi kan derfor også med fordel arbejde som pædagog eller lærer i en periode for at få styrket deres konkrete viden om børneområdet.

Overbygningsuddannelserne kan samtidig bidrage til at løse rekrutteringsproblemerne i PPR. En uddannelse som "dagtilbuds- eller skolepsykolog" skal *ikke* kunne føre til autorisation som psykolog. Ideen er netop, at overbygningsuddannelsen skal fastholde og opkvalificere lærere og pædagoger til at løse nogle af de mest krævende opgaver, deres professions stilles over for.

Ud over specialiststillinger inden for de enkelte fagområder foreslår kommissionen, at arbejdsmarkedets parter ligeledes undersøger mulighederne for kombinationsansættelser, hvor fx en lærer eller en pædagog både er ansat på en folkeskole eller et dagtilbud og på en professionshøjskole, i en kommunal forvaltning eller lignende. Kombinationsansættelser kan dels bidrage til at skabe en ekstra karriere- og udviklingsmulighed for fagprofessionelle, hvor de samtidig beholder tilknytningen til praksis, dels bidrage til, at flere undervisere på professionshøjskolerne har konkret og aktuel erfaring fra praksis og dermed styrke koblingen mellem teori og praksis i undervisningen. Anbefalingen skal ses i sammenhæng med kommissionens anbefaling om oprustning af uddannelsesforskningen.

63 Dansk Psykolog Forening (2021): *Undersøgelse blandt PPR-psykologer i kommunerne.*

Afdækning af kompetencebehov og uddannelsestilbud

Kommissionen anbefaler, at der nedsættes ekspertgrupper inden for en række centrale tematikker inden for fagprofessionelles opgaveløsning i den pædagogiske og sociale indsats, hvor der i dag mangler viden. Det drejer sig om henholdsvis integrationsindsatsen, arbejdet med at understøtte børns sproglige udvikling i dagtilbud og arbejdet med at skabe stærke børnefællesskaber og læringsmiljøer i dagtilbud og skoler og støtte elever med særlige behov.

Fagprofessionelle på det pædagogiske og sociale område håndterer hver dag komplekse og svære opgaver, hvor der er brug for kompetencer og værktøjer for at kunne udføre opgaverne professionelt. Blandt andet inden for integrationsområdet kan misforståelser eller berøringsangst i forbindelse med kulturelle forskelle være en barriere for, at personer med anden herkomst end dansk får den indsats, de har brug for i fx beskæftigelses- eller uddannelsessystemet.

Kommissionen foreslår derfor, at der nedsættes ekspertgrupper, der skal hjælpe med at:

- Afdække kompetencebehovet i kommunerne for at finde ud af, hvilke kompetencer fagprofessionelle mangler for at kunne lykkes med deres arbejde inden for de tre tematikker.
- Undersøge uddannelsestilbuddene og finde ud af, hvor der er behov for at præcisere uddannelses-tilbuddene.
- Opbygge det praksisorienterede videngrundlag om de tre tematikker, så den faglighed, uddannelserne og i sidste ende de fagprofessionelle står på, er solid.

Ekspertgrupperne skal stå på den allerede eksisterende viden og andre relevante arbejder om de tre fagområder og bane vejen for, at områderne bliver yderligere velbelyst, så lærere, pædagoger og socialrådgivere i højere grad kan stå på deres faglighed i mødet med andre kulturer, i arbejdet med sprogtilegnelse i dagtilbud samt i arbejdet med inklusion af børn med særlige behov.

Kompetencefond for lærere

Kommissionen opfordrer – som også Lærerkommissionen allerede har gjort – arbejdsmarkedets parter til at oprette en kompetencefond til lærere. En fond, der ligner andre fonde inden for andre professioner, fx Den Kommunale Kompetencefond for pædagoger.

Kompetencefonden skal understøtte kommunernes kompetenceudviklingsindsats ved at medfinansiere udgifter til lærernes løbende professionsudvikling og derved bidrage til at hæve medarbejdernes kompetenceniveau og sikre bedre udviklingsmuligheder.

Det kan for eksempel være ansøgning om midler til, at lærere kan komme på kortvarige faglige kurser, som er i tråd med skolernes behov, og *on-the-job-training* i form af *co-teaching* og supervision samt specialisering inden for fagene – i tråd med kommissionens anbefaling herom. Konkret kan midler fra fonden anvendes til fx frikøb af erfarne lærere til at foretage supervision og hjælpe mindre erfarne lærere med at forberede og gennemføre undervisningen i praksis samt medfinansiere af længerevarende efter- og videreuddannelse.

3.5

Mere synlige videregående uddannelsesmuligheder for faglærte

ANBEFALING 3.5.a

Styrket samarbejde mellem erhvervsskoler og udbydere af erhvervsakademiuddannelser

Samarbejdet mellem erhvervsskolerne og udbydere af erhvervsakademiuddannelserne styrkes med midler til at ansætte samarbejds-koordinatorer, der kan understøtte lokale behov for samarbejde som fx udveksling og kombinations-ansættelser af undervisere, anvendelse af fælles undervisningsfaciliteter eller samarbejde i lokale klynger.

ANBEFALING 3.5.b

Eftersyn af geografisk udbud af erhvervsakademiuddannelserne

Der gennemføres et institutionseftersyn relateret til erhvervsakademiernes og professionshøjskolerens geografiske udbud af erhvervsakademi- og akademiuddannelser.

ANBEFALING 3.5.c

Enklere optagelsesregler for faglærte på erhvervsakademiuddannelser

Der gennemføres et eftersyn og revision af betingelserne for faglærtes optagelse på erhvervsakademiuddannelserne. Målet er, at alle typer af faglærte, når de opfylder objektive kriterier, er sikret mulighed for adgang til én eller flere erhvervsakademiuddannelser, på samme måde som en studentereksamen giver adgang til de fleste videregående uddannelser.

Styrket samarbejde

Kommissionen ønsker at revitalisere adgangsvejen fra erhvervsuddannelserne til erhvervsakademiuddannelserne.

Kommissionen anbefaler derfor, at der stilles krav til erhvervsakademier og professionshøjskoler, som udbyder erhvervsakademiuddannelser, om tættere samarbejde med lokale erhvervsskoler, og at der tildeles ressourcer til at understøtte dette. Der skal være penge til at ansætte nogen, der har ansvar for at koordinere samarbejde på tværs, fx gennem udveksling og kombinationsansættelser af undervisere, anvendelse af fælles undervisningsfaciliteter og -udstyr samt forpligtelse til gensidigt samarbejde og koordinering i lokale klynger. Samtidig anbefaler kommissionen, at erhvervsakademi-erne får en repræsentant i bestyrelserne for hp-udbydere, jf. anbefaling 2.10.

Der er flere formål med et tættere samarbejde mellem erhvervsskoler og erhvervsakademier (og de professionshøjskoler, som også udbyder erhvervsakademiuddannelser). Det kan øge og lette overgangen mellem fx de tekniske erhvervsuddannelser og de tekniske erhvervsakademiuddannelser. Og det kan gøre det mere tydeligt for erhvervsuddannede, at der er mulighed for at videreuddanne sig – også på længere sigt. Initiativet kan herudover bidrage til at styrke kvaliteten på erhvervsakademiuddannelserne ved at skabe mere robuste faglige sammenhænge mellem erhvervsskoler og udbydere af erhvervsakademi- og akademiuddannelser.

Kommissionens tidligere anbefaling om at afskaffe brugerbetaling for videregående voksen- og efteruddannelse vil desuden øge faglærtes interesse for videregående efteruddannelse, som ofte vil være i regi af akademiuddannelserne.

Eftersyn af institutioner

Der bør gennemføres et institutionseftersyn relateret til erhvervsakademiernes og professionshøjskolernes geografiske udbud af erhvervsakademi- og akademiuddannelser. Det er relevant at lave en grundig evaluering af den nuværende uddannelses- og institutionsstruktur som afsæt for tiltag, der skal understøtte en bedre balance mellem de lokale behov for udbud af erhvervsakademiuddannelser og en tilstrækkelig høj uddannelseskvalitet.

I forbindelse med eftersynet bør der fokuseres på følgende problematikker:

- Muligheder for institutionssamarbejder med erhvervsskoler, erhvervsakademier og professionshøjskoler for en bedre faglig base og et stærkere videngrundlag på særligt de mindre udbud. Eksempelvis via bedre samarbejde og koordinering.
- Om særligt de mindre institutioner i endnu større udstrækning end i dag kan understøttes i at udnytte deres tætte forankring til det lokale erhvervsliv med henblik på efter- og videreuddannelsesaktiviteter.
- Om dækningsområderne potentielt udgør en barriere for aktiviteten på de tekniske og merkantile akademiuddannelser. Eksempelvis at udbudte hold aflyses på grund af institutionernes snævre dækningsområder. Det kan også være en mulighed at skabe mere bæredygtige udbud ved at gentænke dækningsområdernes størrelse og sammensætning.

Eftersyn af optag af faglærte

Der bør gennemføres et eftersyn og revision af betingelserne for optagelse på erhvervsakademiuddannelserne, som skal lede frem til objektive kriterier, som – hvis en ansøger opfylder disse – giver adgang for optagelse på samme måde som en studentereksamen (hvis studentens karaktergennemsnit ligger over en eventuel grænsekvotient for den pågældende uddannelse) giver mulighed for optagelse på en videregående uddannelse.

I dag er faglærtes adgang udelukkende gennem kvote 2. Det betyder, at det ikke er muligt på forhånd at få kendskab til, hvad der kræves for at blive optaget. Mange unge og deres forældre er derfor bekymrede for, at en

faglig uddannelse kan vise sig at være en uddannelsesmæssig blindgyde. Dette er ikke tilfældet, men kvote 2 signalerer, at en erhvervsuddannelse anses som mindre værd end en studentereksamen, og det har en uhenigtsmæssig – og unødvendig – konsekvens for unges uddannelsesvalg. Med en studentereksamen er dørene åbne til næsten alt i uddannelsesverdenen. Med et svendebrev er du kun 'måske egnet' til videre uddannelse.

Tidligere var erhvervsakademiuddannelserne stærkt knyttet til erhvervsuddannelserne, og det er derfor uhenigtsmæssigt og forfæjlet, når den måde, vi i dag har indrettet optagesystemet på, udelukker faglærte fra at søge via kvote 1. Når man alene kan søge ind via kvote 2, gives der ikke nogen sikkerhed for, at man kan kvalificere sig, hvis man lever op til x, y og z. Optagelse via kvote 2 kommer an på nogens vurdering.

På udbud med flere ansøgere end pladser kommer faglærte alene i betragtning til pladser udbudt i kvote 2, da de ikke har et gymnasialt karaktergennemsnit, som er vurderingskriteriet i kvote 1. Modsat kan et menneske med den værst tænkelige studentereksamen blive optaget via kvote 1, jf. boks 8.

Kommissionen mener, at kompetencer fra erhvervsuddannelserne – i lighed med kompetencerne i den anbefalede hpx-ungdomsuddannelse – i højere grad bør anerkendes på lige fod med kompetencer fra de øvrige ungdomsuddannelser.

Denne uheldige forskelsbehandling bør ændres, så mennesker med hpx og siden en erhvervsuddannelse, hvis de opfylder de fagspecifikke krav – fx matematik på C-niveau og eventuelt andre objektive krav – kan få adgang via kvote 1. Arbejdet med at sikre dette skal ske i det ekspertudvalg, kommissionen tidligere har anbefalet skal gennemgå kriterierne til kvote 2, jf. anbefaling 1.5.b i Nye Reformveje 1. Ekspertudvalgets opgave udvides til også at undersøge, hvilke objektive og faglige kriterier man kan bruge i vurderingen af ansøgere fra erhvervsuddannelser, så praktiske færdigheder kan anerkendes på lige fod med boglige. Endelig bør ekspertudvalget vurdere rammerne for bedre muligheder for at tiltrække flere dygtige faglærte undervisere på erhvervsuddannelser og FGU, fx mulighed for 'eksterne eksperter' på deltid eller som gæsteundervisere.

BOKS 8

Uddannelsesdiskrimination

I dag kvalificerer erhvervsuddannelser til en række erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Dog skal eleven i flere tilfælde have gennemført bestemte gymnasiale fag på bestemte niveauer for at opfylde uddannelsernes specifikke adgangskrav. Men selvom alle fagbetingelser er opfyldt, skal man søge via kvote 2. Et par eksempler kan illustrere problemet:

- Hvis en faglært anlægsgartner opfylder betingelserne for optagelse på erhvervsakademiuddannelsen til jordbrugsteknolog, skal vedkommende søge via kvote 2.
- Hvis gartneren har taget engelsk og matematik på C-niveau, er betingelsen for at søge erhvervsakademiuddannelsen til kort- og landmålingstekniker opfyldt. Men igen kun via kvote 2.
- Med dansk på A-niveau, matematik på B-niveau og engelsk på C-niveau og enten biologi eller kemi på B-niveau er adgangskravene til professionsbacheloruddannelsen til skov- og landskabsingeniør opfyldt, men der skal søges via kvote 2.
- Det samme gælder for professionsbacheloruddannelsen som urban landskabsingeniør: Kun kvote 2 er mulig.
- Alle med en studentereksamen kan søge optagelse på alle de nævnte uddannelser, både via kvote 1 og kvote 2, hvis de opfylder de søgte uddannelsers specifikke adgangskrav.

Kilde: UddannelsesGuiden (ug.dk).

DEL 4

DEL 4

Reformkommissionens samlede anbefalinger om uddannelser

Kommissionen foreslår i Nye Reformveje 1 og i denne rapport en række ændringer, som gør, at børn allerede i dagtilbud og grundskole bliver mødt af nye tiltag og muligheder, hvis forslagene føres ud i livet.

I dagtilbud handler det i udpræget grad om at styrke tilbuddene for børn med de svageste forudsætninger, og om at et korps af pædagoger med forskellige specialer bidrager til at øge kvaliteten generelt.

I grundskolen – hvor færre børn skal starte med svage forudsætninger (fordi der skal sættes ind med sprog-screening og vigtigst af alt bedre sprogstimulering inden) – vil der fortsat blive sat ind over for de svageste, og

flere børn og unge vil opleve, at de hurtigere kan blive udredt for særlige problemer, hvis behovet er der. Det betyder, at flere får mere udbytte af skolegangen og dermed flere muligheder senere i livet. De andre børn vil sikkert også opleve det anderledes, fordi deres kammerater bedre kan følge undervisningen og derfor fungerer bedre i klassefællesskabet.

I udskolingen vil de praktiske fag og en praksisnær undervisningstilgang fylde mere, ligesom der – for de særligt skoletrætte – er flere muligheder end i dag, og der er obligatorisk erhvervspraktik.

De unge

Når børnene er blevet unge, vil de få en ny uddannelsesvej, vi ikke kender i dag: En ny toårig ungdomsuddannelse – Højere Praktisk Eksamen, hpx – der er vejen for alle dem, der ønsker noget andet end det boglige gymnasium. Uddannelsen, som en bestået afgangseksamen fra grundskolen giver adgang til, retter sig mod efterfølgende erhvervs-, erhvervsakademi- eller professionsbacheloruddannelser, men ingen uddannelsesvej er udelukket i forlængelse af en hpx.

På hpx-uddannelsen bliver de unge introduceret til erhvervs- og erhvervsakademiuddannelserne gennem et formaliseret samarbejde mellem de forskellige uddannelsesmiljøer. Elever på den nye hpx får mulighed for at vælge efterfølgende fag- og valgpakker afhængigt af, om de vil fortsætte på en erhvervs-, en professionsbachelor- eller en erhvervsakademiuddannelse. Dimitterende fra hpx'en og erhvervsuddannelserne får bedre adgang til uddannelserne på erhvervsakademierne, så det bliver synligt, at en faglært uddannelse åbner døre både på arbejdsmarkedet og for videreuddannelse.

De tre gymnasieretninger – stx, htx og hhx – fortsætter, som vi kender det i dag, dog peges der på veje til øgede boglige krav. Gymnasierne bliver også påvirket af kommissionens anbefaling om et loft på adgangskvotienten til de videregående uddannelser på 9. Det vil mindske fokus på karakterer i ungdomsuddannelserne, så der i stedet bliver bedre plads til, at de unge kan dygtiggøre sig i det, de finder mest interessant. Derudover er det kommissionens forventning, at flere fremover vælger hpx i stedet for gymnasiet.

Den samlede effekt af anbefalingerne om dagtilbud, grundskole og ungdomsuddannelser vil efter vores vurdering føre til, at andelen af unge, der får en ungdomsuddannelse, øges.

De lidt ældre unge

Oven på en ungdomsuddannelse (som giver studiekompetence) skal der som bekendt bygges en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det kan være en erhvervsuddannelse, en erhvervsakademiuddannelse, en professionsbacheloruddannelse eller en universitetsuddannelse. Nogle anbefalinger vedrører selve strukturen i uddannelserne. Det gælder nogle af universitetsuddannelserne. Andre anbefalinger vedrører mulighederne for bedre og mere fleksible uddannelsesveje og bedre karriereveje efter endt uddannelse for at gøre uddannelserne mere attraktive set fra de unges perspektiv.

For erhvervsuddannelserne er den væsentligste ændring, at kommissionen anbefaler en opdeling mellem en praktisk ungdomsuddannelse med studiekompetence (hpx-uddannelsen) og så en egentlig erhvervskompetencegivende voksenuddannelse på linje med de videregående uddannelser.

For erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser er der ingen forslag om store strukturændringer. Til gengæld er der behov for bedre og langt mere tydelige veje til disse uddannelser ned igennem hele uddannelsessystemet, ligesom det er tilfældet for erhvervsuddannelserne. Det skal være lettere for faglærte at komme ind på erhvervsakademierne og bygge oven på deres faglærte uddannelse. Derudover kommer kommissionen med anbefalinger om tydeligere karriereveje og specialiststillinger særligt til pædagoger og lærere, som skal styrke fagligheden i de pædagogiske fag. Pædagog- og lærerfagene støttes også med anbefalingen om at etablere introforløb for nyuddannede, der kan bidrage til en lettere overgang til arbejdslivet.

Studerende, der skifter mening undervejs i studiet, vil opleve flere muligheder for at skifte spor gennem flere fleksibelt tilrettelagte merituddannelser og øget meritgivning. Målet er at åbne døre på tværs af uddannelsessystemet. Desuden kan det gøre videre uddannelse mere attraktivt, fordi vejen til et eksamensbevis bliver kortere, hvilket især kan have betydning for de lidt ældre studerende, der gerne vil hurtigt ud på arbejdsmarkedet. Dette vil særligt have betydning for professionsbacheloruddannelserne, hvor specielt forslaget om gratis offentlig videregående voksen- og efteruddannelse kan muliggøre, at flere voksne vælger en vej ind i velfærdsuddannelserne.

På universitetsområdet anbefaler kommissionen, at flere uddannelser får en stærkere kobling til erhvervslivet og mere fokus på praktiske kompetencer. Det gælder både erhvervs kandidater, som der bliver flere af, og de nye étårige kandidatuddannelser. Formålet er overordnet at styrke de unges muligheder for at vælge og gennemføre den uddannelse, der er rigtig for dem, med fokus på kontakt til erhvervslivet og mulighed for at opnå nye kompetencer senere i livet.

Et særligt fokusområde har været at forbedre mulighederne for unge og ældre med funktionsnedsættelser, som måske med lidt ekstra tid eller SU-klip kan gennemføre en ungdomsuddannelse eller en erhvervskompetencegivende uddannelse. Kommissionen foreslår, at studerende med funktionsnedsættelse skal have adgang til SU-handicaptillæg i længere tid, hvilket kan øge fleksibiliteten for en udsat gruppe studerende. Tilsvarende anbefaler kommissionen, at det skal være muligt og mere økonomisk rentabelt flere steder i landet at udbyde den toårige hf som treårige forløb for elever med funktionsnedsættelser.

Efter- og videregående uddannelse

I kommissionens uddannelseslandskab bliver man ikke færdiguddannet. Der vil altid være mulighed for at vende tilbage – vejene tilbage til uddannelsessystemet bliver lettere. Med anbefalingen om at offentlig videregående voksen- og efteruddannelse skal være gratis, fjernes en af barriererne for at uddanne sig senere i livet.

For de voksne vil der med fleksibel uddannelsestilrettelæggelse og gratis undervisning være langt flere muligheder for at gennemføre en ny uddannelse og foretage et reelt sporskifte senere i livet.

Bagved det hele

De studerende vil på sigt møde undervisere og uddannelsesinstitutioner, der er engagerede i at forbedre den pædagogiske praksis gennem anvendelse af praksisnær forskning og udvikling og den nyeste viden om, hvordan børn, unge og voksne med forskellige forudsætninger lærer og udvikler sig.

Underviserne i hele uddannelsessystemet får ligeledes mulighed for at deltage i forskning og udvikling af egen praksis i tæt samarbejde med forskere. Studerende på erhvervsakademiuddannelser vil have adgang til undervisning af høj kvalitet, uagtet hvor stor eller lille en institution de læser på som følge af anbefaling om eftersyn af institutionslandskabet.

Optaget til de videregående uddannelser understøttes af et uddannelsesråd, der har et samlet blik på optaget på tværs af de videregående uddannelser baseret på samfundets nuværende og fremtidige kompetencebehov og understøttet af analyser mv. Det er ikke nødvendigvis noget, de unge kommer til at mærke direkte, men det kan understøtte, at de uddannelser, der er tilgængelige, fører til beskæftigelse.

Kommissionens anbefalinger skal bidrage til, at de unge klædes bedre på til at kunne træffe et oplyst uddannelsesvalg, at uddannelserne er af høj kvalitet med engagerede og kompetente undervisere, der har adgang til den mest aktuelle forskning på området og med tydelig kobling til erhvervslivet.

Anbefalingerne betyder, at der for den enkelte er rig mulighed for efterfølgende at vende tilbage til uddannelsesverdenen med tilgængelig efter- og videreuddannelse. Sigtet er et uddannelsessystem uden huller, hvor der samtidig er tydelige veje.

Valg og fravalg

I debatten om kommissionens anbefalinger for de videregående uddannelser har der været spurgt til, hvorfor kommissionen ikke har arbejdet videre med dimensionering blandt andet for at styrke søgningen til uddannelserne på professionshøjskolerne. Som det fremgår ovenfor, sigter anbefalingerne på at understøtte flere og bedre uddannede fra professionshøjskolerne ved generelt at løfte kvaliteten af professionsbacheloruddannelserne samt ved at anbefale bedre vilkår for merit og fleksible deltidsuddannelser. Og ved at gøre uddannelserne mere attraktive gennem flere og mere tydelige karriere- og udviklingsmuligheder.

Kommissionens vurdering er, at de senere års arbejde med ledighedsbaseret dimensionering har været nødvendigt, men det er efter kommissionens vurdering ikke alle steder tilstrækkeligt til at sikre det gode match mellem universitetsdimittenders kompetencer og ønsker og arbejdsmarkedets efterspørgsel og behov.

Kommissionen har i stedet valgt at understøtte det samlede kvalitetssyn i uddannelsessystemet frem for at dimensionere enkelte uddannelser eller universiteter. Det gælder generelt og dermed også for professionsbacheloruddannelserne.

Helt parallelt har kommissionen valgt at anbefale mere attraktive veje på ungdomsuddannelsesområdet frem for at afskære adgangen til en studentereksamen for en større del af de unge, givet at alternativerne på nuværende tidspunkt for mange desværre ikke er attraktive.

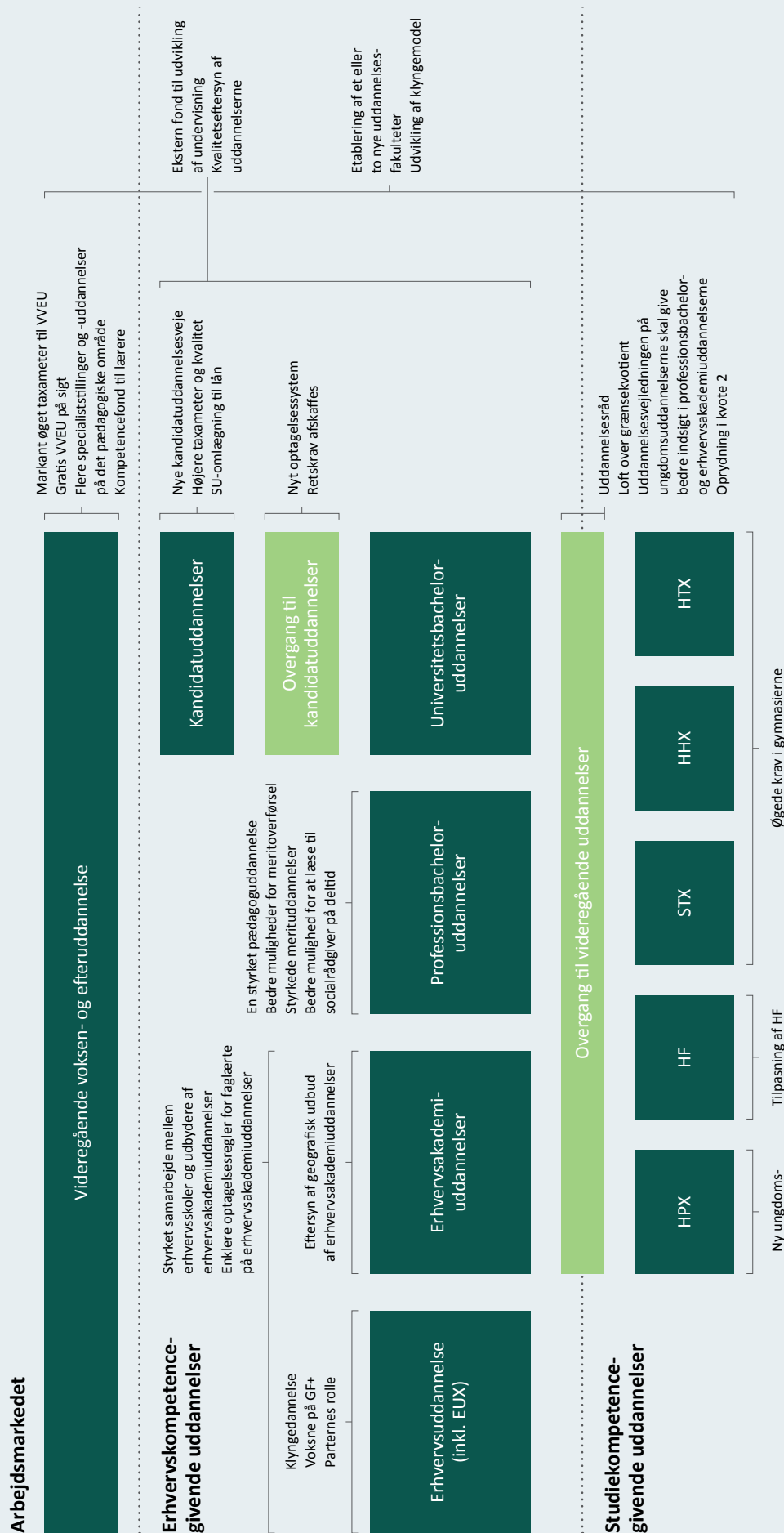
Kommissionen kunne have valgt en tilgang, hvor vi kom med anbefalinger til en samlet gennemgribende reform af alle elementer i det videregående uddannelsessystem. Det har vi fravalgt. Det ville nemlig hverken være realistisk eller klogt med en sådan altomfattende reform. Især fordi mange ting fungerer rigtig godt, ligesom der er områder, der allerede har oplevet hyppige justeringer. Her er der mere brug for nålestik i stedet for at starte forfra.

Kommissionen har også fravalgt at komme med anbefalinger på de dele af uddannelsesområdet, hvor der muligvis er udfordringer, men hvor vi ikke har et godt bud på en løsning.

Når det er sagt, kan man finde anbefalinger til justeringer alle steder i de videregående uddannelser. Som det fremgår af figur 22, er der forslag på alle uddannelsesområder. Det afspejler, at kommissionens vurdering er, at der er reformpotentiale alle steder.

FIGUR 22

Kommissionens anbefalinger på tværs af uddannelsesområdet

Anm.: Figuren dækker hovedparten af kommissionens anbefalinger på uddannelsesområdet, men er ikke en udtømmende oversigt. Figuren omfatter ikke kommissionens anbefalinger om dagtilbud, grundskole og FGU.

DEL 5

DEL 5

Pejlemærker

Denne del giver et overblik over, hvordan kommissionen vurderer, at anbefalinger i denne rapport vil virke. Kommissionen blev nedsat med henblik på en ny reformkurs, der kan løse komplekse udfordringer. Udfordringer, der er erkendt, har været forsøgt løst, men som er uløste.

Kommissionen har fastsat tre pejlemærker for dens anbefalinger:

- Produktivitet
- Beskæftigelse
- Social mobilitet

Kernen i arbejdet har været at komme med anbefalinger, der styrker produktiviteten i samfundet og øger beskæftigelsen samt forbedrer den sociale mobilitet for børn af forældre med de laveste indkomster.

Flere af de reformer, som kommissionen anbefaler, har det til fælles, at lignende tiltag ikke er gennemført før. Derfor findes der ikke evidens, som direkte kan oversættes til beregninger med to streger under. I mange tilfælde vil virkningen komme gradvist og først fuldt ud kunne ses mange år ud i fremtiden, og det vil derfor være svært at koble direkte til de forslag, som kommissionen anbefaler, fx tidlige indsatser i dagtilbud og indskoling. Derfor er fremgangsmåden i det følgende, at kommissionen fremlægger de vurderinger og beregninger, som muliggør et skøn over de langsigtede virkninger på pejlemærkerne, og som er baseret på kommissionens princip om bedste mands bedste bud. Nogle beregninger kan baseres på relativt sikker viden, og andre beregninger er nødt til at bygge på forudsætninger, som klart vil fremgå af beregningsnotater.

Denne rapport handler om børn og unges vej mod voksenlivet: Fra anbefalinger målrettet børn i dagtilbud, gennem grundskole og op gennem (ungdoms)uddannelsessystemet. Og om lærere og pædagoger, som er helt centrale for vores børns forudsætninger for at klare sig godt senere i livet. Sigtet er at skabe bedre forudsætninger for flere børn og unge i undervisnings- og uddannelsessystemet. Det er kommissionens vurdering, at vores anbefalinger samlet set og på sigt vil øge beskæftigelsen, produktiviteten og den sociale mobilitet.

Der er ikke tidligere gennemført lignende reformer af ungdomsuddannelserne, der kan lægges direkte til grund for en effektvurdering. Kommissionen har valgt at tage udgangspunkt i regneeksempler i stiliserede forløb under en række beregningstekniske antagelser for at belyse, hvordan omlægningen kan påvirke beskæftigelse, produktivitet og social mobilitet. Beregningerne skal ses som *potentielle* effekter i forskellige scenarier. De beregningstekniske antagelser mv. er beskrevet i et dokumentationsnotat på kommissionens hjemmeside, hvor potentialerne også er uddybet.

Pejlemærket: Beskæftigelse

Kommissionen vurderer, at anbefalingerne har potentiale til at løfte den strukturelle beskæftigelse. Det gælder særligt, hvis anbefalingen om det nye ungdomsuddannelseslandskab med etableringen af hpx lykkes med at indfri formålet om at gøre vejen til en erhvervsuddannelse mere attraktiv for unge. Kommissionen vurderer, at hpx'en vil føre til, at flere vælger erhvervsuddannelserne efter grundskolen. Og føre til at reducere frafaldet på erhvervsuddannelserne.

Samtidig sigter vores anbefalinger på dagtilbuds- og grundskoleområdet – blandt andet sprogindeksatser og undervisning i små hold – på, at færre børn og unge forlader grundskolen uden en afgangseksamen eller med et svagt fagligt udgangspunkt. Også en mere praksisrettet udskoling vil understøtte, at flere vælger hpx efter afslutningen på grundskolen i stedet for fx at vælge gymnasiet.

Anbefalingerne kan enkeltvis bidrage til en højere beskæftigelse, og de kan være gensidigt forstærkende. I et positivt scenarie, hvor implementeringen af hpx er vellykket, vores formål med uddannelsen opfyldes, og anbefalinger i folkeskole og dagtilbud løfter de faglige forudsætninger hos målgruppen for hpx, vurderer kommissionen, at beskæftigelsen potentielt kan øges med 9.500 fuldtidspersoner.

Såfremt omlægningen ikke implementeres vellykket og/eller ikke opfylder sine formål, og potentialerne ikke indfries, vurderer kommissionen, at der kan være en beskæftigelseseffekt på 2.500 fuldtidspersoner i et grundscenarie, hvor der kun er forskydninger i uddannelsesforløb. I grundscenariet forskydes uddannelsesforløb, da nogle uddannelsesforløb får ny varighed som følge af kommissionens anbefaling om at omdanne 10. klasse og etablere hpx. Der er i sagens natur stor usikkerhed forbundet med beregningerne, da de skal ses som regneeksempler under en række beregnings-tekniske antagelser, og man bør derfor hæfte sig ved størrelsesordenen og ikke det præcise tal.

Konkret har kommissionen – foruden beregninger i et grundscenarie ved forskydninger af uddannelsesforløb – regnet på tre potentialer: 1) At unge vælger hpx i stedet for at gå vejen via gymnasiet, før de tilgår en erhvervsuddannelse, hvormed de bliver faglærte i en yngre alder (dvs. reducere omfanget af dobbeltuddannelse). 2) At unge, som tager hpx, i mindre grad falder fra erhvervsuddannelserne sammenlignet med unge, der i dag starter på erhvervsuddannelserne direkte efter grundskolen (inkl. 10. klasse). Hvis det lykkes, vil det øge antallet af faglærte. Det skyldes dels, at erhvervsuddannelserne gennemføres i en yngre alder, og dels at nogle unge, der forsøger, men aldrig gennemfører i det nuværende system, får en erhvervsuddannelse. 3) At flere starter på hpx umiddelbart efter afslutningen på grundskolen og bliver faglærte i stedet for at tilhøre gruppen af unge, som i dag ikke starter på en ordinær ungdomsuddannelse. Det vil øge antallet af faglærte, da en stor del af gruppen, som ikke tilgår en ordinær ungdomsuddannelse umiddelbart efter grundskolen, ender som ufaglærte.

Der regnes på tre scenarier. Det første scenarie, hvor formålene med omlægningen ikke opfyldes (dvs. ingen af potentialerne indfries, og kun effekter i grund-

scenariet ved forskydninger af uddannelsesforløb materialiserer sig). Det andet, hvor formålene opfyldes i nogen grad. Og det tredje, hvor formålene opfyldes i høj grad. Forskellen mellem effekterne i de forskellige scenarier kan være et udtryk for, hvor vellykket implementeringen af kommissionens anbefalinger er, og selvfølgelig også hvor godt et svar hpx'en er på udfordringerne. Ændringerne i den strukturelle beskæftigelse i de tre scenarier er vist i figur 23.

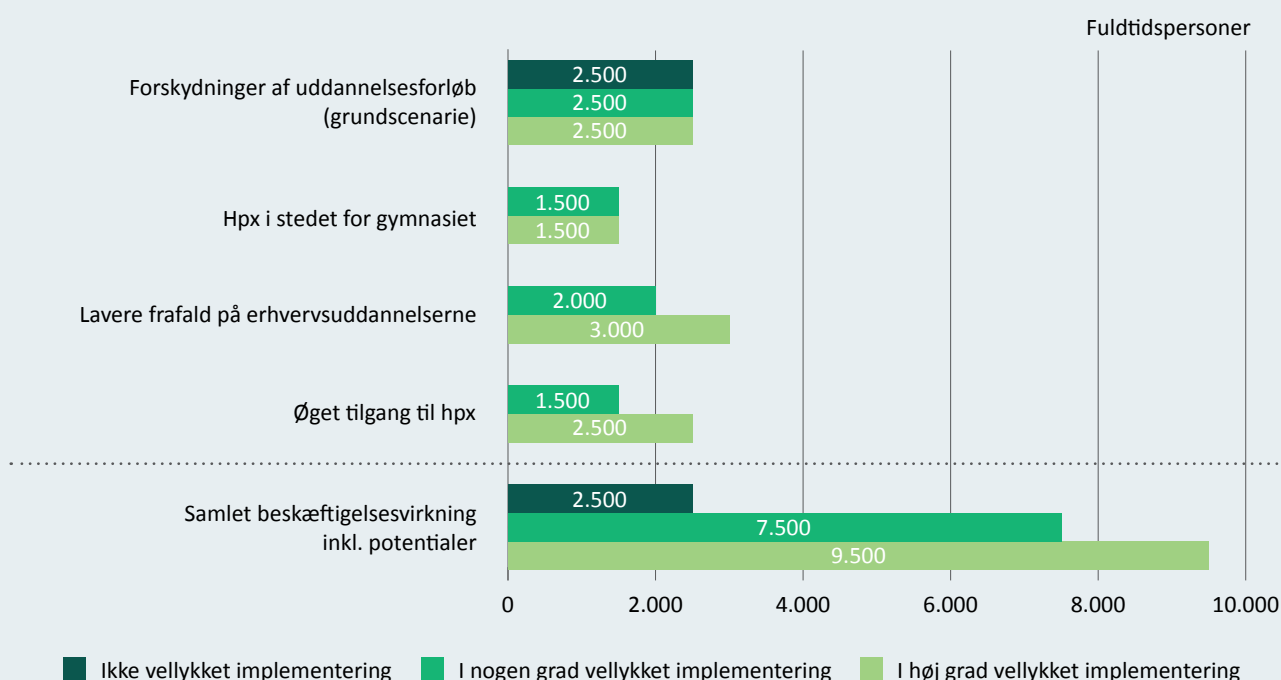
I scenariet, hvor omlægningen ikke implementeres vellykket, vil omlægningen ikke påvirke tilgangs- eller frafaldsmønstre, og der vil kun være en mindre beskæftigelseseffekt i et grundscenarie, som fremkommer ved forskydninger af uddannelsesforløb. Dette skyldes, at nogle, som tager 10. klasse, alt andet lige vil afslutte deres (ungdoms)uddannelse ét år tidligere, mens unge, som før omlægningen starter på grundforløbets 1. del på erhvervsuddannelserne eller hf, alt andet lige vil få længere forløb. Hvis omlægningen i høj grad implementeres vellykket, vurderer kommissionen, at der kan være en samlet strukturel beskæftigelseseffekt på 9.500 fuldtidspersoner. Der regnes under forudsætning af, at omlægningen er fuldt indfaset, hvilket medfører, at effekterne gradvist vil konvergere mod de præsenterede tal, indtil den første årgang, som påvirkes af omlægningen, har forladt arbejdsmarkedet.

Der er kun forsøgt at regne potentielle beskæftigelsesvirkninger af selve anbefalingen om etableringen af hpx-uddannelsen. Andre af kommissionens anbefalinger må også forventes at kunne understøtte en højere beskæftigelse. Eksempelvis kan anbefalingerne på dagtilbuds- og folkeskoleområdet bidrage til at skabe et fundament for, at flere vil være i stand til at gennemføre en uddannelse og derigennem bidrage til højere beskæftigelse. Imidlertid er det forbundet med så store usikkerheder at kvantificere disse effekter, at de ikke indgår i beregningerne.

FIGUR 23

Illustrative eksempler på virkningen af at omlægge ungdomsuddannelserne (samt andre anbefalinger) målt ved strukturel beskæftigelse

Anm.: I scenariet, hvor omlægningen ikke implementeres vellykket, er det lagt til grund, at frafalds- og tilgangsmønstre ikke påvirkes ved omlægningen, og der er derfor udelukkende en beskæftigelseseffekt i et grundscenarie, hvor der forekommer forskydninger af uddannelsesforløb. Der er lagt en række beregningstekniske adfærdsforudsætninger til grund om blandt andet aktiviteten på efterskoler efter omdannelsen af 10. klasse og omlægning af efterskolernes tilskudsmodel. I scenariet, hvor omlægningen i nogen grad er vellykket, er det lagt til grund, at flere tilgår hpx før gymnasiet, inden de tilgår en erhvervsuddannelse, at frafaldet på erhvervsuddannelserne reduceres for unge, der har taget hpx, og at flere starter på hpx umiddelbart efter afslutningen på grundskolen og bliver faglærte i stedet for at tilhøre gruppen af unge, som i dag ikke starter på en ordinær ungdomsuddannelse. I scenariet, hvor omlægningen i høj grad implementeres vellykket, er det lagt til grund, at frafaldet på erhvervsuddannelserne reduceres i endnu højere grad, mens en endnu større andel starter på hpx umiddelbart efter afslutningen på grundskolen og bliver faglærte i stedet for at tilhøre gruppen af unge, som i dag ikke starter på en ordinær. Der henvises til baggrundsnotat på kommissionens hjemmeside for yderligere uddybning og dokumentation for beregningerne. Virkningerne er afrundet til nærmeste 500 fuldtidspersoner. Totalen kan afvige fra summen af de enkelte potentialer grundet afrunding.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Pejlemærket: Produktivitet

Kommissionen vurderer, at omlægningen af ungdomsuddannelseslandskabet og etableringen af hpx, også har potentiale til at løfte produktiviteten, svarende til en stigning i strukturelt BNP på 8,0 mia. kr., såfremt omlægningen i høj grad implementeres vellykket. Hvis omlægningen kun i nogen grad implementeres vellykket, vurderer kommissionen, at BNP kan stige med 6,5 mia. kr., mens BNP kan stige med 2,5 mia. kr., såfremt omlægningen ikke implementeres vellykket. Dette skyldes hovedsageligt en vurdering af, at anbefalingen øger uddannelsesniveaet i befolkningen i form af flere faglærte. Uddannelsesløftet vil dermed bidrage til at øge timeproduktiviteten via et højere uddannelsesniveau, hvilket også isoleret set vil have positiv indvirkning på BNP. I scenariet, hvor BNP stiger med 8,0 mia. kr., kan 7,0 mia. kr. henføres til en stigning i den strukturelle beskæftigelse, mens 1,0 mia. kr. kan henføres til øget timeproduktivitet.

Der er kun regnet potentielle produktivitetsvirkninger ved etableringen af hpx. Tilsvarende beregningerne af potentielle beskæftigelsesvirkninger, må det forventes, at andre af kommissionens anbefalinger vil understøtte en højere produktivitet, men kommissionen har valgt ikke at forsøge at kvantificere disse effekter grundet stor usikkerhed.

Pejlemærket: Social mobilitet

Det er kommissionens forventning, at anbefalingerne i indeværende rapport vil øge den sociale mobilitet for børn af forældre med de laveste indkomster. Som vi påpegede i Nye Reformveje 1, er barn- og ungdommen særlig vigtig, når det drejer sig om betydningen af social arv. Vores anbefalinger adresserer blandt andet børns første leveår, og fx vores anbefalinger om at sprogvurdere alle børn og i højere grad gøre brug af undervisning i små hold er centrale for at understøtte, at især mindre ressourcestærke børn får de rette forudsætninger for at bryde den sociale arv. Vi vurderer tilsvarende, at hpx, som et af de senere led i unges færd gennem undervisnings- og uddannelsessystemet, vil bidrage til, at flere børn med forældre med de laveste indkomster vil løftes fra ufaglærte til faglærte. De personer vil opnå en større tilknytning til arbejdsmarkedet og kan se frem til et liv med flere og bedre muligheder, end det de i kraft af deres forældres erhvervsdeltagelse har kendt til i deres opvækst. Samtidig vil det give dem bedre mulighed for at give deres egne børn gode vilkår for at klare sig godt. Det bidrager til at understøtte den sociale mobilitet.

Uddybning

På kommissionens hjemmeside er lagt en uddybning af de potentielle beskæftigelses- og produktivitetseffekter og social mobilitet samt dokumentation for beregningerne. Derudover ligger der en oversigt over, hvordan de forskellige anbefalinger forventes at påvirke de offentlige finanser.

SAMLET LISTE MED ANBEFALINGER

DEL 1

ANBEFALING 1.1.a

Sprogvurdering og -stimulering

Alle børn i treårsalderen sprogvurderes, så alle børn med behov efterfølgende får den relevante sprogstimulering. Kommunerne skal anvende Børne- og Undervisningsministeriets sprogvurderingsværktøjer til vurderingerne.

ANBEFALING 1.1.b

Viden og inspirationsmateriale

Sprogvurderinger indberettes på nationalt niveau for at understøtte større viden på området. Nationalt udarbejdes der et inspirationsmateriale til arbejdet med børns sproglige udvikling i dagtilbud.

ANBEFALING 1.1.c

Fokus på overlevering af det enkelte barn

Børne- og Undervisningsministeriet skal ved en vejledningsindsats over for kommunerne indskærpe vigtigheden af at videregive nødvendige og relevante oplysninger om et barn ved overgangen mellem børnehave og skole, herunder kommunernes nuværende forpligtelse til at fastsætte retningslinjer herom.

ANBEFALING 1.2.a

PPR i en tidlig indsats

Alle kommuner opfordres til at bruge PPR for at understøtte en tidlig og forebyggende indsats i relation til 0-6-årige børn. Samtidig skal PPR i højere grad rådgive og vejlede lærere og øvrigt pædagogisk personale om, hvordan de kan understøtte børnefællesskaber og læringsmiljøet, så flere børn og unge har mulighed for at deltage og trives i det almene fællesskab.

ANBEFALING 1.2.b

Pædagogisk-psykologiske vejledere

Der skal tilvejebringes et fagligt grundlag for politisk stillingtagen til etablering af en overbygningsuddannelse for pædagoger og lærere med praktisk erfaring fra dagtilbud og folkeskoler målrettet arbejdet i PPR som pædagogisk-psykologiske vejledere ("dagtilbuds- og skolepsykologer"). Formålet er, at flere lærere og pædagoger med praktiske erfaringer fra dagtilbud og folkeskoler kan ansættes i PPR. Sådanne vejledere skal alene være tilknyttet det kommunale institutions- og skolesystem, og overbygningen skal ikke give mulighed for at opnå autorisation som psykolog. "Dagtilbuds- og skolepsykologer" skal have kompetence til at kunne udforme en pædagogisk-psykologisk vurdering (PPV).

ANBEFALING 1.2.c

Mini-PPV

Forud for den egentlige pædagogisk-psykologiske vurdering (PPV) kan der laves en mindre omfattende pædagogisk og eventuelt psykologisk sparring og vurdering – en mini-PPV – så børn og unge med behov for støtte kan få hurtigere hjælp. Dette skal forebygge behov for specialundervisning i specialklasser og på specialskoler og dermed behovet for en PPV i forbindelse med stillingtagen til specialundervisning. Derudover anbefales det, at kommunerne har større fokus på at gøre PPV'en mere handlingsorienteret for bedre at understøtte fagpersonalet om barnets eller den unges udvikling.

ANBEFALING 1.2.d

Bedre samspil mellem kommunale tilbud og børne- og ungdomspsykiatrien

Der skal sættes fokus på samspillet mellem kommunale tilbud og regionernes børne- og ungdomspsykiatri. Et tæt og velfungerende samarbejde skal understøtte en sammenhængende indsats for børn og unge med psykisk mistrivsel.

ANBEFALING 1.2.e

Mere viden og videndeling om virkningsfuld PPR

Kommunerne skal styrke videnopbygning og videndeling om særligt virkningsfulde indsatser og organisering af PPR.

ANBEFALING 1.2.f

Ekstra 150 mio. kr. til PPR

Der afsættes en overordnet ramme på 150 mio. kr. årligt til anbefalingerne, i runde tal svarende til i gennemsnit omkring to ekstra årsværk i PPR for hver kommune, for at understøtte alment forebyggende indsatser i PPR, jf. anbefaling 1.2.a og 1.2.c. De ekstra medarbejdere i PPR skal bidrage til at løse de mere akutte udfordringer i PPR. Finansieringen af øvrige mere langsigtede anbefalinger, samt de forslag, der måtte komme efter at hele PPR-området er blevet analyseret, er ikke medtaget her.

ANBEFALING 1.3.a

Intensive undervisningsforløb i små hold

Der etableres intensive undervisningsforløb i små hold på alle klassetrin i folkeskolen i dansk og matematik for elever, som har faglige udfordringer. Lærere, der skal undervise små hold, tilbydes et kompetenceudviklingsforløb.

ANBEFALING 1.3.b

Modersmålsundervisning i små hold i 1. klasse

På folkeskoler med mindst 30 pct. tosprogede elever tilbydes de tosprogede elever med oprindelse uden for EU undervisning i deres modersmål i små hold i 1. klasse – ved siden af den normale undervisning.

ANBEFALING 1.4.a

Nye anvendelsesorienterede læreplaner

Der udvikles nye læreplaner med et mere praktisk og anvendelsesorienteret fokus for alle fag og alle klassetrin i folkeskolen.

ANBEFALING 1.4.b

Omfordeling af praktiske timer til udskolingen

Der etableres flere praktiske timer i udskolingen gennem omfordeling af praktiske timer fra indskolingen og mellemtrinnet til udskolingen. Karakterer fra de forskellige praktiske fag skal tælle på afgangsbrevet på lige fod med øvrige fag.

ANBEFALING 1.4.c

Obligatorisk erhvervspraktik med pladsgaranti

Der indføres én uges obligatorisk erhvervspraktik for alle unge i 8. eller 9. klasse i folkeskolen. Kommunerne har ansvaret for, at der er praktikpladser til alle elever, hvilket blandt andet skal opnås via partnerskaber med det lokale erhvervsliv.

ANBEFALING 1.4.d

Hverdagspraktik (3+2-ordning) til skoletrætte elever fra 7. klasse

Der etableres en 3+2-ordning fra 7. klasse og frem for de mest skoletrætte elever – altså en mulighed for at kombinere tre dages skolegang med to dages praktik hver uge. Ordningen er et tilbud til de mest skoletrætte elever om praktik i private og offentlige virksomheder eller på erhvervsskoler. Eleverne i 3+2-ordningen skal – som noget nyt – aflægge prøve i en reduceret fagrække i folkeskolens erhvervspraktiske afgangseksamen.

ANBEFALING 1.5

Brug af socioøkonomiske kriterier

Alle kommuner bør i fordeling af ressourcer til dagtilbud og folkeskoler tage højde for socioøkonomiske faktorer blandt børn og unge på de enkelte institutioner. Det skal understøtte, at børn fra udsatte hjem kan blive løftet fagligt og socialt. Og det skal i sidste ende bidrage til at øge den sociale mobilitet i samfundet.

ANBEFALING 2.1.a

Ny ungdomsuddannelse – hpx, Højere Praktisk Eksamen

Der etableres en ny toårig praksisorienteret almendannende ungdomsuddannelse – hpx, Højere Praktisk Eksamen. Uddannelsen erstatter 10. klasse og grundforløbets 1. del på erhvervsuddannelserne. Med skabelsen af denne uddannelse vil unges uddannelseslandskab få to hovedveje videre fra grundskolen: Den praksisorienterede vej (hpx) og den mere abstrakte og teoretiske (gymnasiale) vej.

ANBEFALING 2.1.b

Studiekompetence og hue

Hpx skal, på linje med andre ungdomsuddannelser, afsluttes med et studiekompetencegivende eksamensbevis, og dette bevis giver mulighed for en hpx-hue ligesom de velkendte htx-, hxx- og stx-studenterhuer.

ANBEFALING 2.1.c

Rettet mod erhvervsuddannelse – eller andre uddannelser

Hpx-uddannelsens indhold skal pege i retning af en erhvervsuddannelse, men den indrettes på en måde, så ingen uddannelsesmulighed efter hpx er udelukket. Hf- og eux-fag⁶⁴ gøres til valgfag på hpx, og en færdiggjort hf eller eux vil åbne for andre uddannelser – herunder professionsbacheloruddannelser.

64 Betegnelsen dækker over fag på gymnasialt C-niveau.

ANBEFALING 2.2

10. klasse omdannes til en del af hpx

10. klasse flyttes ind i den nye hpx-uddannelse. Specialtilbud på 10. klassetrin påvirkes ikke, ligesom efterskoler også fremover skal kunne udbyde et ungdomsår efter 9. klasse – men uden eksamen.

ANBEFALING 2.3.a

Øget tilskud til 8. og 9. klasse på efterskoler

Det offentlige tilskud til et efterskoleophold i 8. og 9. klasse øges med henblik på at reducere egenbetalingen. Formålet er at tilskynde unge til at vælge et efterskoleophold på disse klassetrin.

ANBEFALING 2.3.b

Tilskud til ungdomsår erstatter tilskud til 10. klassetrin på efterskoler

Det offentlige tilskud reduceres i gennemsnit for efterskolernes ungdomsår. Det sker på en måde, så tilskuddet for forældre med et indkomstgrundlag over 370.000 kr. reduceres i forhold til i dag, og tilskuddet til forældre med et lavere indkomstgrundlag øges.

ANBEFALING 2.4

Et hf for unge – delt i to

Den nye hpx-uddannelse indrettes, så elever som tilvalg kan tage hf-fag, hvilket betyder, at det første halve år af den nuværende toårige hf er inkluderet i hpx. Unge, der ønsker det, kan efterfølgende tage resten af den toårige hf på halvandet år. Der ændres ikke ved hf-forløbet for voksne over 18 år.

ANBEFALING 2.5

Øgede krav i gymnasiet

Det faglige niveau i de treårige gymnasiale uddannelser skal løftes, og de mulige veje hertil skal afklares.

ANBEFALING 2.6.a

Klyngedannelser på erhvervsuddannelserne

Grundforløbets 2. del på fagligt beslægtede erhvervsuddannelser samles i klynger af bredere grundforløb, så eleverne får flere søgemuligheder for lærepladser. Dermed skabes der bedre muligheder for bæredygtige undervisningstilbud og attraktive faglige og sociale miljøer.

ANBEFALING 2.6.b

Voksne på GF+

Alle voksne får adgang til det introducerende grundforløb GF+. Forløbets form og indhold justeres parallelt med lempede adgangskrav.

ANBEFALING 2.6.c

Parternes rolle

Arbejdsmarkedets parter opfordres, som led i deres fælles rolle og ansvar for udviklingen af erhvervsuddannelserne, til at drøfte, om der er behov for større fleksibilitet i tilrettelæggelsen og længden af både grundforløbets 2. del og hovedforløbet. Parterne opfordres også til løbende at drøfte, om der er balance mellem optaget på de enkelte erhvervsuddannelser, og at sikre at der er et tilstrækkeligt antal lærepladser på tværs af fag og brancher.

ANBEFALING 2.7.a

FGU skal være en ret for visse unge

Enhver ung, der ikke har bestået folkeskolens afgangseksamen, har ret til at komme på FGU, hvor det er muligt at forbedre eksamensresultater, så man siden kan få adgang til en ungdomsuddannelse. Unge under 18 år, der har afbrudt en ungdomsuddannelse, skal have en tilsvarende ret.

ANBEFALING 2.7.b

Institutionspolitisk eftersyn

Der foretages et institutionspolitisk eftersyn, som skal danne afsæt for et robust institutionslandskab – også i perioder med svingende elevtilgang.

ANBEFALING 2.7.c

Efteruddannelse til lærere på FGU

Der udvikles et særskilt efteruddannelsesprogram til lærerne på FGU, som skal bidrage til at understøtte lærernes didaktiske kompetencer for at kunne udøve en praksisbaseret, helhedsorienteret og inkluderende undervisning, som er en hjørnesten i FGU.

ANBEFALING 2.8

Udvidede SU-muligheder til studerende med funktionsnedsættelse

Studerende, som i mindst én måned har modtaget SU-handicaptillæg, tildeles 24 ekstra SU-klip til deres globale SU-ramme og 12 ekstra SU-klip til SU-støttetiden til den igangværende uddannelse.

ANBEFALING 2.9

Støtte til treårige hf-forløb

Der afsættes midler til at understøtte de treårige hf-forløb, der henvender sig til elever, der på grund af en funktionsnedsættelse eller tilsvarende vanskeligheder har behov for et forlænget uddannelsesforløb.

ANBEFALING 2.10.a

Ekspertudvalg til implementering af hpx

Arbejdet med at skabe en implementeringsmoden model for hpx forankres i et ekspertudvalg, som konsulterer institutioner, faglige organisationer, interessenter og særligt sagkyndige på ungdomsuddannelsesområdet med henblik på at udvikle det konkrete indhold og de præcise rammer for uddannelsen.

ANBEFALING 2.10.b

Evaluering og tilpasning

Indholdet i hpx – herunder fordelingen af undervisningstimer, de forskellige faglinjer samt fagenes undervisningsindhold – evalueres efter fem år og tilpasses på baggrund af evalueringen.

DEL 3

ANBEFALING 3.1.a

Etablering af et eller to nye uddannelses-fakulteter

Der igangsættes et udviklingsarbejde om etablering af et eller to nye uddannelsesfakulteter, som skal sikre en mere fast infrastruktur og bedre koordinering af dansk, praksisnær uddannelsesforskning og pædagogisk forskning på tværs af uddannelsessystemet samt dagtilbudsområdet.

ANBEFALING 3.1.b

Udvikling af klyngemodeller

Der udvikles klyngemodeller som ramme for længerevarende gensidigt forpligtende samarbejder mellem forskning, professionsuddannelser og praksis på de forskellige områder af uddannelsessektoren samt dagtilbud.

ANBEFALING 3.1.c

Nye stillingsstrukturer til at understøtte synergi mellem praksis og forskning

Arbejdsmarkedets parter opfordres til at forhandle nye stillingsstrukturer for pædagoger, lærere, undervisere og forskere, der understøtter en tættere kobling mellem praksis-, forsknings- og uddannelsesmiljøer.

ANBEFALING 3.2.a

En styrket pædagoguddannelse

Der igangsættes et udviklingsarbejde om en styrket pædagoguddannelse, der skal lede frem til en uddannelse af høj faglig kvalitet med en stærk praksisrelation i hele uddannelsen.

ANBEFALING 3.2.b

Introforløb for nyuddannede

Arbejdsmarkedets parter opfordres til at etablere introforløb for nyuddannede fagprofessionelle på det pædagogiske og sociale område, så de får en god start på arbejdslivet.

ANBEFALING 3.3.a

Styrkede meritpædagog- og meritlærer-uddannelser

Merituddannelserne på det pædagogiske område styrkes, og Teach First-lignende tilbud udbredes til flere steder i landet.

ANBEFALING 3.3.b

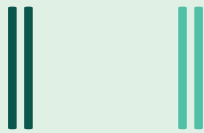
Bedre muligheder for meritoverførsel

Der skal gennemføres en undersøgelse af praksis for merit for at afdække potentiale for mere merit for studerende, der har bestået eksaminer på andre studier samt eventuel indførelse af merittilskud.

ANBEFALING 3.3.c

Uddannelsesvejledningen på ungdomsuddannelserne skal give bedre indsigt i professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne, herunder efterfølgende job- og karrieremuligheder

Undervisere og vejledere på ungdomsuddannelserne opfordres til at vejlede bredere med henblik på, at eleverne får et dybere kendskab til professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne.

ANBEFALING 3.3.d

Repræsentanter i gymnasiebestyrelser

Der indføres krav om, at der i alle gymnasiebestyrelser skal sidde medlemmer med erfaring fra både universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier.

ANBEFALING 3.3.e

Bedre mulighed for at læse til socialrådgiver på deltid

Professionshøjskolerne opfordres til at indføre bedre muligheder for at læse til socialrådgiver på deltid ved at udbrede deltidsuddannelsen til flere steder i landet og ved at oprette en ny spor-skiftemodel.

ANBEFALING 3.4.a

Flere specialiststillinger

Arbejdsmarkedets parter og uddannelsesinstitutionerne opfordres til at igangsætte et udviklingsarbejde om etablering af specialistsstillinger og -efteruddannelser på det pædagogiske og sociale område.

ANBEFALING 3.4.b

Afdækning af kompetencebehov og uddannelsestilbud på særlige områder

Der nedsættes ekspertgrupper, som skal styrke videngrundlaget samt afdække kompetencebehov og uddannelsestilbud inden for en række centrale tematikker inden for fagprofessionelles opgaveløsning i den pædagogiske og sociale indsats.

ANBEFALING 3.4.c

Kompetencefond for lærere

Arbejdsmarkedets parter opfordres til at oprette en kompetencefond, der kan medfinansiere løbende professionsudvikling for lærere.

ANBEFALING 3.5.a

Styrket samarbejde mellem erhvervsskoler og udbydere af erhvervsakademiuddannelser

Samarbejdet mellem erhvervsskolerne og udbydere af erhvervsakademiuddannelserne styrkes med midler til at ansætte samarbejds-koordinatorer, der kan understøtte lokale behov for samarbejde som fx udveksling og kombinationsansættelser af undervisere, anvendelse af fælles undervisningsfaciliteter eller samarbejde i lokale klynger.

ANBEFALING 3.5.b

Eftersyn af geografisk udbud af erhvervsakademiuddannelserne

Der gennemføres et institutionseftersyn relateret til erhvervsakademiernes og professionshøjskolerne geografiske udbud af erhvervsakademi- og akademiuddannelser.

ANBEFALING 3.5.c

Enklere optagelsesregler for faglærte på erhvervsakademiuddannelser

Der gennemføres et eftersyn og revision af betingelserne for faglærtes optagelse på erhvervsakademiuddannelserne. Målet er, at alle typer af faglærte, når de opfylder objektive kriterier, er sikret mulighed for adgang til én eller flere erhvervsakademiuddannelser, på samme måde som en studentereksamen giver adgang til de fleste videregående uddannelser.

Vil du vide mere?

reformkommissionen.dk

NYE REFORMVEJE 2

Udgivet af **REFORMKOMMISSIONEN**

Maj 2023

ISBN: 978-87-973190-4-8 (tryk)

ISBN: 978-87-973190-5-5 (web)

Design: BGRAPHIC

Illustrationer: Tanke-streger

Tryk: Stibo A/S

